publicatie is een ethische verkenning van een nieuwe technologische golf, waarin nanotechnologie, informatietechnologie, cognitieve wetenschappen en biotechnologie steeds verder worden geïntegreerd. Met deze ontwikkelingen vervagen bestaande grenzen tussen mens en machine. Dit zal grote ethische en maatschappelijke vragen oproepen. Dat gaat verder dan alleen het huidige maatschappelijke debat over nanotechnologie en raakt aan bijvoorbeeld de HighTech Topprojecten en het project hersenen en cognitie. Mijn fractie wil de bewindslieden daarom vragen per brief te reageren op de zojuist genoemde publicatie en aan te geven hoe het debat over de genoemde integratie van sleuteltechnologieën vroegtijdig gevoerd kan worden.

Ik maak nog een laatste opmerking. Ook ondernemerschap is niet normen- en waardevrij. De SGP-fractie vindt het terecht dat de minister de vinger op de zere plek heeft gelegd, namelijk het kortetermijnwinstbejag dat hier en daar kennelijk overheerste en dat een van de oorzaken lijkt te zijn van de economische crisis; daar wordt nog onderzoek naar gedaan. Wie de schoen past, trekke hem aan. De organisatie van de voorgenomen conferentie is goedbedoeld, maar geen oplossing voor het probleem sec. Het kan helpen, maar er moet natuurlijk veel meer gebeuren. Een hoge moraal begint bij een goed fundament en een goede opvoeding. Graag wijs ik de minister en het bedrijfsleven aan het slot van mijn betoog op het beste fundament dat ik ken: de Bijbel, het Woord van God.

De algemene beraadslaging wordt geschorst.

De vergadering wordt van 19.02 uur tot 19.55 uur geschorst.

Aan de orde is de voortzetting van de behandeling van:

- **het wetsvoorstel Vaststelling van de begrotingsstaten van de begroting Wonen, Wijken en Integratie (XVIII) voor het jaar 2010 (onderdeel Wonen en Wijken) (32123-XVIII).**

(Zie vergadering van 27 oktober 2009.)

De **voorzitter**: Door mij zijn schriftelijke antwoorden ontvangen van de minister voor Wonen, Wijken en Integratie op vragen, gesteld in eerste termijn.

Deze antwoorden zullen worden opgenomen in een bijvoegsel bij de Handelingen van deze vergadering.

(Het bijvoegsel is opgenomen aan het eind van deze editie.)[1]

De algemene beraadslaging wordt hervat.

□

Minister **Van der Laan**: Voorzitter. Ik wil graag beginnen met de fracties te danken voor hun inbreng van gisteren, die ik als erg positief, zakelijk en natuurlijk ook kritisch heb verstaan. Ik wil ook graag de ambtenaren bedanken die het mogelijk hebben gemaakt dat de meeste vragen vanochtend schriftelijk beantwoord zijn en die daarvoor gisteravond en nog wat later erg hard hebben gewerkt, waarvoor dank.

Ik zal mijn verhaal in een aantal blokjes indelen. Ik maak eerst een paar algemene opmerkingen en bespreek dan de maatregelen die ter gelegenheid van de crisis zijn genomen, waarbij ik onderscheid maak tussen de korte en lange termijn. Het tweede blokje is de betaalbaarheid, het derde is corporaties, het vierde is verstedelijking, het vijfde is krimp en het zesde en laatste is wijken. Ik wil nog een slotopmerking maken over energiebesparing, maar dat mag nauwelijks naam hebben na ons algemeen overleg van twee weken geleden.

Ik begin met een paar algemene opmerkingen over de twee motto's die ik in de beleidsagenda heb geprobeerd te stoppen en in het ministerschap sinds ik het voorrecht heb dat te vervullen. Het ene is daadkracht en actief optreden en het andere is solidariteit. Wat mij betreft, gaat het juist daarom bij het volkshuisvestingsbeleid, de wijkenaanpak, het stedenbeleid en ook het integratiebeleid, waarvan wij de begroting later in november bespreken.

Ik begin met de actief optredende overheid. Dat is een duidelijke keuze: geen afwachtende overheid en al helemaal geen terugtredende, maar een die vooruitkijkt en ingrijpt wanneer dat nodig is en die dan ook de kansen pakt die zich voordoen. Dat is niet, ter geruststelling van sommigen, om terug te gaan naar een "maakbare samenleving", maar wel om ervoor te zorgen dat wij over 20 of 30 jaar nog steeds tegen elkaar kunnen zeggen dat Nederland een prachtland is waar je met ieder inkomen kunt wonen in een goed huis in een prettige buurt. Nog steeds, ja. Laten wij elkaar niet de hele tijd de put in praten. Het gaat niet verkeerd met Nederland. Natuurlijk zijn er problemen, maar die pakken wij aan, als het moet ook door hard in te grijpen, maar liever door op tijd intelligente oplossingen te vinden; oplossingen die daadwerkelijk helpen opbouwen.

Een heel mooi voorbeeld van actief optreden vind ik in het bericht – ook de heer Depla verwees ernaar; dit is werkelijk toeval, hoewel wij onder grote verdenking zullen staan – dat het aantal huisuitzettingen door woningcorporaties in 2008 met 12% was gedaald ten opzichte van 2007. Voor wie de getallen niet kent: het ging van 6700 naar 5900, dus 800 gezinnen minder op straat gezet. Uit dit voorbeeld kun je zien dat corporaties de zaken niet op hun beloop laten en, als het fout gaat in de huurbetaling, niet simpel of niet meer simpel – vroeger gebeurde het natuurlijk wel eens – naar de deurwaarder stappen. Nee, zij proberen op tijd de signalen te herkennen en er actief wat mee te doen. Wat doen zij ermee? Zij zoeken de samenwerking met de sociale dienst, schuldhulpverleners en wat er verder nodig is om ervoor te zorgen dat de mensen tot rust komen, dat de mensen hun post weer durven openmaken en dat zij actief worden. Zij brengen hen goed budgetbeheer bij. Het resultaat is 12% minder huurders op straat. Dat betekent voor ongeveer 800 gezinnen dat hun kinderen gewoon naar dezelfde school kunnen blijven gaan en met hun vriendjes in de buurt kunnen blijven spelen. Reken eens uit hoeveel kosten en hoeveel leed daardoor worden bespaard. Dat is een voorbeeld van die actieve maatschappelijke houding waar ik op doel en die ik wil laten gelden als metafoor voor dat beleid van volkshuisvesting en wijken. Daarbij kunnen beter kleine, maar doelgerichte stapjes worden gezet dan te hoog in te zetten. Dat is het principe van de participatieladder, waarover ik al eerder aan de Kamer heb gezegd het een heel fijnzinnig instrument te vinden.

Daarmee kunnen zelfvertrouwen en succes worden georganiseerd in plaats van teleurstelling en nederlaag. De participatieladder hoort bij het project Achter de voordeur. Ik herinner me nog als krantenlezer dat het project jaren geleden nog flink omstreden was uit een oogpunt van privacy, maar ik vind het een van de absolute parels die ik gezien heb in de wijkaanpak en gelukkig ook daarbuiten. Nu durven we gewoon wel te kijken bij de mensen binnen, achter de voordeur en achter de gesloten gordijnen. Daar treffen we vaak situaties aan waar we kunnen helpen.

Het is eigenlijk twee keer achter de voordeur, zo vertelde een wethouder uit Groningen mij. Door dit project kijken we namelijk ook veel beter achter onze eigen voordeur: hebben wij – overheden, diensten, maatschappelijke instellingen – de dingen wel slim georganiseerd? Werken we wel goed genoeg met elkaar samen? Ook dat wordt enorm verbeterd door deze projecten.

Wij nemen als overheid onze verantwoordelijkheid op verschillende manieren en des temeer naarmate we actiever zijn. Maar ook de mensen zelf zullen dat moeten doen en doen dat ook. Het kan natuurlijk niet zo zijn dat de overheid constant de wind van voren krijgt en dat mensen zichzelf in de luwte plaatsen. Ik wil dit illustreren aan de hand van twee recente krantenartikelen, namelijk in NRC van 3 oktober en De Telegraaf van vorige week. Uit onderzoek in opdracht van de NRC bleek dat veel mensen solidariteit als diefstal ervaren. Rijk en arm voelen zich gepakt. Arm kan bijna niet rondkomen en rijk wordt bestolen via de belastingen. Geld waar de mensen recht op te hebben, verdwijnt volgens hen al decennia via Den Haag in een bodemloze put. In De Telegraaf was een enquête te lezen, waarin de lezers was gevraagd te reageren op een publicatie mijn departement over het langzaam maar zeker verbeteren van de leefbaarheid in de wijken. De meeste lezers die reageerden, 92%, vonden helemaal niet dat de buurt verbeterde. Zij hoopten dat de gemeenten daaraan wat meer zouden doen want zelf iets doen, daar willen, aldus De Telegraaf, velen de handen niet aan branden: ″ik doe niks, het is dweilen met de kraan open″ en ″ik heb het opgegeven, ondanks beloftes blijf ik tegen een muur oplopen″.

Ik haal uit deze krantenberichten twee dingen die van belang zijn voor de actieve en solidaire overheid. In de eerste plaats zijn veel mensen bezorgd. Ze zijn bang te verliezen wat ze hebben opgebouwd of ze zijn onzeker over wat er om hen heen gebeurt, zoals de verkleuring van de samenleving. Hoe gaat het in de wijk, hoe gaat het bij mijn kinderen op school, kan ik 's avonds nog wel veilig mijn hond uitlaten? Of ze zijn bijvoorbeeld bang of onzeker over de economische crisis: wat gebeurt er met mijn baan?

Dat begrijp ik natuurlijk heel erg goed. Tegelijkertijd zeg ik dat we elkaar niet in de put moeten praten. Kijk eens wat we hebben bereikt in Nederland. Kijk daarnaar door het te vergelijken met het verleden en te zien wat de laatste honderd jaar tot stand is gebracht. Kijk ook naar andere landen en vergelijk ze. Dan zie je dat het helemaal niet zo verkeerd gaat in Nederland.

Ik ben nu in 36 van de 40 wijken geweest en ik heb echt ernstige problemen gezien, maar gemiddeld genomen gaat het langzaam maar zeker daadwerkelijk vooruit met die wijken. Ik durf deze stelling aan: vrijwel nergens ter wereld zijn de wijken, ook die 40 wijken, zo op orde als hier. Dat komt door de manier waarop we dat in Nederland hebben georganiseerd. Dat is van belang voor mijn voordracht aan de Kamer. We hebben dat georganiseerd vooral met corporaties die een fenomenale betekenis in die ontwikkeling hadden en hebben voor het wonen en nu ook een grote betekenis hebben voor de leefbaarheid, de sociale verbetering en bijvoorbeeld de bouw van brede scholen, gezondheidscentra enzovoort. Maar denk ook aan het sociale huurbeleid en de investeringen die de overheden jaarlijks in de steden en het wijkbeleid hebben gedaan. Er wordt natuurlijk heel veel gemopperd op de overheid – en soms bepaald terecht – maar het gebeurt allemaal wel en het heeft ons veel opgeleverd.

Natuurlijk, we zijn er nog niet. Alleen al die 900.000 mensen die nog steeds volgens die Leefbaarometer in wijken met grote problemen wonen en nog veel meer mensen in wijken die er op zichzelf misschien wel goed bij staan, maar toch ook met problemen te kampen hebben, vaak veroorzaakt door een kleine groep. Het motto van die actieve overheid is: problemen zijn er om op te lossen en daar zijn we in Nederland best goed in, gezien de geschiedenis en de gebeurtenissen in het buitenland. Dat zijn we omdat we vooral solidair zijn.

Mijn tweede punt is de solidariteit, die twee kanten heeft. De eerste kant is het krijgen van de hulp die je nodig hebt. De andere kant is het nemen van eigen verantwoordelijkheid. Het wordt soms wel iets te vanzelfsprekend ervaren dat de overheid of de corporatie of een andere instelling jouw probleem zal oplossen. Ik ben van mening dat je ook zelf keihard moet werken voor die solidariteit. Natuurlijk doen velen dat ook. Hoeveel mensen zetten zich niet in voor hun buurt en hun buren? Ik zou graag zien dat die mensen daar ook iets voor terugkrijgen, namelijk dat ook anderen dat gaan doen, dat ook anderen gaan investeren in hun eigen woonomgeving en hun eigen buren.

Een goed voorbeeld van zulke burgers, die zelf hun verantwoordelijkheid voor de buurt nemen – ik kwam zulke mensen veel tegen in de wijken – zijn autochtone bewoners die hun kinderen uit idealisme naar zwarte scholen in hun eigen wijk brengen en dus niet de wijk uit fietsen. Die ouders, die tegen de wind in varen, moeten veel meer support krijgen dan zij tot nu toe krijgen. Het is heel vervelend als je dat doet en de muziekles waar je op gehoopt had, wordt afgeschaft omdat er te weinig belangstelling voor is. Het is ook vervelend als je op het schoolplein alleen nog maar Turks of Marokkaans kunt praten. Die mensen hebben extra hulp nodig.

Aan de andere kant van het spectrum noem ik de hangjongeren die overlast veroorzaken in de wijk en die bewoners het leven daar ongelooflijk zuur maken. Het spreekt voor zichzelf dat zij moeten worden aangepakt, maar tussen beide kanten van het spectrum in, zijn nog heel veel meer voorbeelden te noemen. Een huurder kan ook zelf dingen ondernemen om geen huurachterstand op te lopen. Ik refereer aan mijn voorbeeld van daarstraks. Een wijkbewoner kan ook zijn eigen stoep vegen. En een nieuwe Nederlander kan natuurlijk ook coach worden van de F'jes van de voetbalclub in de buurt. Hij kan ook wél naar de ouderavond toe gaan.

Wij investeren met de wijkenaanpak in alle Nederlanders. Ik vind dat wij dan van diezelfde ″alle Nederlanders″ mogen vragen dat ook zij investeren in zichzelf, in de toekomst van hun gezin en in hun directe leefomgeving en buren. Ik maak de Kamer deelgenoot van een klein onbehaaglijk gevoel dat ik kreeg. Ik weet dat ik nu

op glad ijs kom, maar de Kamer controleert mij bij het investeren in het opknappen van de huizen in die buurten. Ik vind het soms een beetje onbehaaglijk dat veel nieuwe Nederlanders die daar wonen, druk aan het sparen zijn voor hun eigen tweede huis in Marokko of Turkije. Dat knelt. De Kamer mag mij straks tegenwerpen dat iedere Nederlander in Frankrijk of België zijn huisje kan kopen, maar het gaat hier om iets wat net te veel massa heeft om vanzelfsprekend te zijn in het licht van onze inspanningen om in die wijken alles op alles te zetten om de omgeving en de huizen te verbeteren. Ik zie die mensen het liefst investeren in hun eigen woonomgeving.

Het gaat dus om solidariteit tussen inkomensgroepen, tussen generaties, tussen regio's, tussen corporaties, tussen buurtbewoners. Dat is een belangrijk middel om doelen te bereiken, maar het vereist steeds een invulling met twee kanten: een actieve, verantwoordelijke en solidaire overheid en een actieve, verantwoordelijke en solidaire burger.

Ik kom op de blokken die ik genoemd heb en ik begin met de crisis, allereerst de kortetermijnmaatregelen en -effecten.

Mevrouw **Van Gent** (GroenLinks): Er is nu een blokje geweest ...

De **voorzitter**: Het blokje is nog niet voorbij.

Mevrouw **Van Gent** (GroenLinks): Ik heb toch een vraag aan de minister. Hij zei dat hij zich op glad ijs begaf en ik heb behoefte aan enige duidelijkheid over dat investeren in Turkije en Marokko of dat investeren in de eigen wijk. De vraag is of je dat zo direct aan elkaar kunt koppelen. Er zijn natuurlijk ook mensen die gewoon een huis huren. De minister gaat er natuurlijk niet over wat zij vervolgens met de rest van hun geld doen. Ik heb behoefte aan enige opheldering op dit punt.

Minister **Van der Laan**: Ik ga zeer veel opheldering geven in de integratiebrief die ik binnenkort ga sturen. Daar hoort het onderwerp ook en misschien in zijn uitwerking meer plaats dan hier. Geen enkel misverstand: iedereen mag doen wat hij wil. Het gebeurt veel dat Nederlanders een huisje in het buitenland kopen. Maar wat je heel veel ziet – dat blijkt ook uit allerlei onderzoeken – is dat mensen hier een huis huren en sparen voor de beoogde echte toekomst: een huis in het land van herkomst. Uit een oogpunt van integratie is dat te betreuren, maar het knelt ook aangezien overheid en corporaties zeer veel energie steken in het verbeteren van de woonomgeving in die wijken. Ik leg hiermee niet de schuld bij iemand, ik heb alleen gezegd dat het mij een wat onbehaaglijk gevoel geeft.

Mevrouw **Van Gent** (GroenLinks): Ik zou het wat prettiger vinden – dat gebeurt waarschijnlijk in de integratiebrief – als dat nader wordt onderbouwd. U mag van mij alles zeggen, maar het gaat om de brede overweging wat mensen met hun geld doen, wat natuurlijk geldt voor elke Nederlandse burger. Je hebt ook mensen die de hele zomer op de camping of waar dan ook zitten, of een tweede auto willen kopen. Hoe moet ik het een met het ander vergelijken? Wat wilt u hiermee precies zeggen? U betreurt het, maar hoe vaak komt het voor en welke conclusies verbindt u daaraan? U grijpt wel heel erg in in particuliere afwegingen.

Minister **Van der Laan**: Ik grijp helemaal nergens op in. Ik kom ook met geen één maatregel op dat punt. Ik heb de Kamer willen uitleggen waarmee wij bezig zijn in de wijken en aangestipt dat ik al doende, en in al die wijken komend, een onbehaaglijk gevoel krijg als ik zie dat de focus nog niet wezenlijk gericht is op het blijven wonen in die wijken, terwijl wij nu juist van alles investeren in die wijken om ze uit hun achterstand te tillen. Als we het kantelpunt kunnen bereiken dat mensen wel hun vizier op de toekomst in die wijken richten, zijn we een stuk verder in de fase van de integratie. Ter waarschuwing: prik mij in geen enkel ander hoekje dan dit.

Mevrouw **Van Gent** (GroenLinks): Daarom stel ik die vraag ook; ik wil u in geen enkel hoekje prikken. Maar ik hoop wel dat u dat in de integratiebrief helder onderbouwt, en ook eens kijkt naar hoe dat in de verschillende generaties zit. Dat kan per generatie nog wel eens enorm verschillen.

Minister **Van der Laan**: Daarin hebt u gelijk. In april/mei is een onderzoek gepubliceerd, waarin werd vastgesteld dat wat ik heb aangestipt inderdaad verschilt per generatie.

De heer **Fritsma** (PVV): De minister heeft ook in de voortgangsrapportage van de wijkaanpak al aangegeven dat juist de betrokkenheid van nieuwe Nederlanders daarbij problematisch is en aandacht vraagt. Hoe beoordeelt hij het dat de groep mensen die juist de meeste problemen met zich meebrengt het minst gemotiveerd is om die problemen op te lossen? Hij moet toch toegeven dat zijn eigen constatering heel wrang is, en dat de activiteiten en de betrokkenheid van die nieuwe Nederlanders bij hun wijk te wensen overlaat.

Minister **Van der Laan**: Ook daarop kom ik terug in de integratiebrief. Voor de precisie: ik zeg niet dat dat voor de hele groep zo gesteld mag worden, laten we daarin wel voorzichtig blijven. Maar in zijn algemeenheid is een van de erkende problemen bij het actief meedoen aan de wijkenaanpak dat de oude Nederlanders daarbij veel meer meedoen dan de nieuwe. Dat is een zorg waarmee diegenen die wel actief zijn bijna dagelijks bezig zijn. Zelf heb ik daar natuurlijk ook over nagedacht. Mensen die hier relatief korter zijn, zijn vaak nog meer bezig met het overwinnen van problemen die samenhangen met het feit dat ze hier nieuw zijn. Ik noem als voorbeeld het leren van de taal. Er is daardoor minder ruimte voor andere activiteiten. Maar het is uitdrukkelijk te wensen – ik ben het helemaal eens met de heer Fritsma – dat dat leidt tot veel meer participatie en meedoen dan vandaag de dag.

De heer **Van der Ham** (D66): Ik zit een beetje te kauwen op de opmerking die u maakt over dat tweede huis. Ik begrijp best dat u dat zegt. Tegelijkertijd zijn er ook terugkeerregelingen, bijvoorbeeld voor wat oudere mensen. Is de mogelijke consequentie dat u ook af wilt van dat soort regelingen? Dat zou misschien de focus op het land van herkomst kunnen handhaven.

Minister **Van der Laan**: De heer Van der Ham stelt een

zeer terechte vraag. Het antwoord kan ″ja″ zijn. Er komt binnenkort een voorstel naar de Kamer om die terugkeerregeling aanzienlijk te veranderen en meer toe te snijden op degenen die hier heel erg ongelukkig zijn. Zij wordt veel minder een vanzelfsprekende faciliteit, zoals die de laatste jaren heeft bestaan: je kunt kiezen om hier te blijven en kiezen om terug te gaan. Ik vind de vraag dus terecht. Het antwoord dat gaat komen is een volmondig ″ja″.

De heer **Van der Ham** (D66): In dat plan zal worden gedefinieerd hoe u gaat meten of iemand zich ongelukkig voelt?

Minister **Van der Laan**: Vanzelfsprekend, maar dat is vanavond niet aan de orde. Daar mag de geachte heer Van der Ham ten volle op vertrouwen.

De **voorzitter**: U vervolgt uw betoog.

Minister **Van der Laan**: Ik sla even de maatregelen die genomen zijn over, want alle Kamerleden – in ieder geval in deze samenstelling – kennen ze. Ik vraag nog wel aandacht voor het rapport dat het Economisch Investeringsbureau, het EIB, heeft gemaakt over de effecten van het stimuleringspakket dat wij in mei/juni hebben uitgebracht en dat in werking is. Het EIB stelt drie dingen. Ten eerste krijgt de woningproductie een stevige duw in de rug. De schatting is ongeveer 18.000 woningen over de periode 2010-2012. Ten tweede leidt het tot behoorlijk minder banenverlies. De schatting is zo'n 30.000 arbeidsjaren in de periode 2009-2011. Het is natuurlijk steeds een jaar ervoor. Ten derde leidt het tot forse inverdieneffecten door besparing op sociale uitkeringen. Er zelfs sprake van een schatting van ongeveer 0,5 mld. Wij verdienen het pakket dus ook nog terug, om het maar zo te zeggen. Met de hulp van de Kamer hebben wij snel gehandeld en het effect lijkt dus substantieel te worden, maar wij moeten het nog zien.

Diverse sprekers hebben gevraagd naar de woningproductie. Die valt voor 2009 nog niet tegen. Wij verwachten dit jaar toch nog uit te komen op 77.000 woningen. Het waren er 86.000 in 2008. Dat is natuurlijk een terugval, maar het valt mij mee. Ik hoop dat het de Kamer ook zo vergaat. De heer Van Bochove heeft specifiek gevraagd wat de inschatting is voor de productie van de komende jaren. In 2010 en 2011 voorzien wij op dit moment de grootste daling. De actuele TNO-bouwprognoses zijn binnenkort gereed, maar wij hebben nu al wel de EIB-cijfers. De Kamer heeft die vorige week gehad. Het EIB verwacht dat de terugval voor 2010 beperkt blijft tot rond de 74.000, mede dankzij de crisismaatregelen. Dat komt neer op 69.000 woningen en 5000 productie anderszins. Dat is misschien wat optimistisch, zeg ik er voorzichtigheidshalve bij. Voor 2011 verwacht het EIB ruim 68.000 woningen. Los van het precieze aantal waarop het zal uitkomen, zijn het er gelukkig, zeg ik tegen de heer Van Bochove, meer dan de 30.000 tot 60.000 waarover hij had gelezen en waarvan hij vreesde dat het dat weleens zou kunnen worden.

Ik kom op de langere termijn. Wat is de impact van de crisis op de langere termijn? Pijnlijke maatregelen kunnen niet worden uitgesloten en wonen is een van de onderwerpen in de heroverwegingsoperatie van het kabinet. Het is winst dat het taboe om te praten over de woningmarkt er vanaf gaat. Gisteren zag ik, als ik het goed heb gezien, een zeker enthousiasme bij de Kamer om te praten over de heroverweging. Dat neem ik dan als graadmeter. Het wordt echter wel heel erg complex. Tegen de heer Van der Ham zeg ik dat het beeld niet klopt, dat wij alleen maar hoeven te kiezen uit stapels rapporten, want dat zijn allemaal rapporten die geschreven zijn met een andere vraagstelling dan de concrete vragen waarvoor wij nu staan. Ook ik was onder de indruk van het beeld van de fractievoorzitter van D66 bij de algemene beschouwingen, maar nu wij in de uitvoering zitten komt het aan op andere en veel preciezere vragen. Ik kom daarop zo terug, want een aantal Kamerleden heeft suggesties gedaan die zij graag betrokken willen zien in de heroverweging. Ik wil die ook graag meenemen naar de betreffende werkgroep.

Mevrouw **Van der Burg** (VVD): Ik wil even terug naar de kortetermijnmaatregelen. U haalt het onderzoek van het EIB aan. Als ik het goed begrepen heb, werden er in de eerste tranche 15.000 nieuwe woningen verwacht, gezien de investering. Nu blijkt de raming over de totale periode op 18.000 woningen te liggen. Mijn vraag aan u is waar het verschil zit. Lekt er zo veel weg? Eigenlijk valt het dan een beetje tegen, gezien het bedrag.

Een andere vraag die ik daaraan toe wil voegen, is de volgende. In de praktijk wordt er erg aan getwijfeld of op 1 januari de schop in de grond is gezet, gezien de complicaties. Ik heb zelfs gehoord dat het in 50% of meer niet het geval zal zijn. Hebben die berichten de minister ook bereikt? Kan hij daar nadere informatie over geven?

Minister **Van der Laan**: Wat de eerste vraag betreft: wij houden de vinger aan de pols en zullen hier vaak over spreken. Ik denk dat het verschil erin zit dat wij in onze eerste tranche verklaringen kregen van de colleges van B en W dat het ging om woningprojecten die anders niet door zouden zijn gegaan. Dan kom je op dat aantal van 15.000 woningen. Ik denk dat dit de berekening is van het aantal huizen dat zonder het pakket aan eind van deze periode daadwerkelijk gebouwd is en dat anders niet gebouwd zou zijn. Dat zijn dus twee soorten schattingen.

De tweede vraag is heel relevant, maar het antwoord is weer heel duidelijk. Die berichten hebben ons namelijk ook bereikt. Sterker nog, er hebben ons verzoeken bereikt om door de datum van 1 januari heen te mogen schieten. Al die verzoeken worden afgewezen. Wij zeggen dan: als het je niet lukt om voor 1 januari de spa in de grond te krijgen, zoals afgesproken in de subsidievoorwaarden, laat het geld dan netjes terugvallen naar ons, want dan gebruiken wij het in de volgende tranche voor projecten die wel kansrijk zijn; mocht dan het project waar jij niet voor 1 januari mee van start kon gaan, wel kansrijk zijn geworden, dan kun je opnieuw subsidie aanvragen. Wij willen de euro's die wij hiervoor ter beschikking stellen zo veel mogelijk daadwerkelijk laten rollen.

Mevrouw **Van der Burg** (VVD): Het gaat om 395 mln. en maximaal € 10.000 per woning. Het gaat dan dus om bijna 40.000 woningen. Dat betekent dat op de een of andere manier meer dan de helft is weggelekt omdat de verklaringen niet kloppen. Of zie ik dat verkeerd?

Minister **Van der Laan**: Volgens mij ziet u dat echt verkeerd. In de eerste tranche ging het om 100 mln., in

de tweede om 150 mln. en in de derde om het restant. Daar moet u de monumentenregeling, 75 mln., van aftrekken. Er zijn nog andere dingen die u daar ook van af moet trekken. Ik stel echter voor om nu niet in dat soort details te treden. Ik zeg toe dat ik daar op schrift preciezere informatie over zal geven. Dan kunnen wij, met alle respect, vandaag praten over dingen die echt problemen zouden kunnen opleveren.

Voorzitter. Ik was begonnen aan de langetermijnmaatregelen. Ik heb al gesproken over de heroverweging. Hopelijk heb ik de heer Van der Ham ervan overtuigd dat er echt wel wat nodig is om te denken en te onderzoeken, voordat wij echt aan de woningmarkt kunnen gaan sleutelen. Ik heb hem dat hier in de Kamer in de korte tijd dat ik hier ben, toch wel een keer of tweehonderd horen roepen.

Op de vraag van de heer Jansen wil ik antwoorden dat bij de heroverweging ook de vormgeving van de woontoeslagen aan de orde komt. Ik wil hem echter ook geruststellen. Ik hoorde hem het woord "privatisering" gebruiken. Ik zal mij dit keer niet laten uitlokken, maar alleen zeggen dat het natuurlijk geen privatisering wordt. Hooguit zal bij de heroverweging aan de woontoeslagen iets kunnen veranderen in de sfeer van de uitvoering naar anderen. Het inkomensbeleid, waar dit een onderdeel van is, zal echter altijd worden gemaakt door het Rijk. Ik kan mij geen andere situatie voorstellen.

De werkgroep Heroverweging wonen moet zijn werk kunnen doen. Dat betekent, die afspraken zijn ook in het kabinet gemaakt, dat ik er in dit stadium niet te veel over zal zeggen. Ik ga zo wel een paar dingen zeggen die mij specifiek gevraagd zijn, maar ik zal dat doen op attitudeniveau, want anders ga ik snel te ver. Ik kan u wel zeggen dat het wat mij betreft moet gaan over de vierhoek huren, kopen, corporaties en grond/ruimte. Dat zeg ik ook in de richting van de heer Van Bochove, die concreet gevraagd heeft of ook corporaties en bouwlocaties onderdeel zijn van de heroverweging. Dat zijn ze inderdaad allebei.

Wat betreft de discussie die de woordvoerders in eerste termijn onderling hebben gevoerd over de verschillen tussen huren en kopen – ik heb het dan met name over wat de heer Van Bochove daarover zei; hij sprak over appels en peren – wil ik kwijt dat huurders in mijn ogen geen tweederangsburgers zijn en dat de huursector op geen manier het stiefzusje van de koopsector is. De huursector vervult een eigen rol in de voorziening in de woonbehoefte. Ik heb over het belang van een huursector, corporatiesector, aan het begin van mijn betoog uitvoerig gesproken. Ik vind dat de heer Van Bochove met zijn woorden "evenwicht" en "niet neutraal" op zichzelf een genuanceerde benadering kiest, maar ik ben het niet helemaal met hem eens. Ik ben hiermee hopelijk net zo duidelijk en net zo genuanceerd.

De heer **Van Bochove** (CDA): De minister suggereert dat ik op dat punt de huursector gediskwalificeerd zou hebben ten opzichte van de koopsector. Dat beeld heb ik niet willen oproepen.

De **voorzitter**: Dat is dan nu verduidelijkt.

Minister **Van der Laan**: Ik heb een hekel aan suggesties wekken. Als ik mij heb vergist, moet dat dus even helder uitgesproken worden. Ik meende dat ik de heer Van Bochove hoorde zeggen dat je evenwicht moet hebben tussen de verschillende sectoren, maar dat je, politiek gesproken, wel verschillend mag aankijken tegen de waarde van een koopsector en de waarde van een huursector. Ik heb hem dus gelukkig verkeerd verstaan.

De heer **Van Bochove** (CDA): Ik heb gezegd dat je materieel en financieel beide sectoren niet gelijk hoeft te benaderen.

Minister **Van der Laan**: Dan weet ik niet of ik mezelf zo-even niet te snel gelukkig verklaarde. Ik wil mijzelf graag gelukkig verklaren en ik zie liever tussen ons geen licht. Ik ben dus blij met uw interruptie.

De **voorzitter**: Ik heb laatst gelezen dat de Nederlanders 60 gelukkige jaren kennen. U hebt er nu weer een momentje bij gepakt.

Minister **Van der Laan**: Ik ben heel blij, mevrouw de voorzitter. Ik ben 54, dus het was nodig ook.

De **voorzitter**: U hebt nog zes jaar te gaan. Vervolgt u uw betoog.

Minister **Van der Laan**: Er is door verschillende Kamerleden naar de toetspunten bij de heroverweging gevraagd. Met inachtneming van de voorzichtigheid dat ik niet te vroeg mag spreken en dat de werkgroep voluit zijn werk moet doen, zijn voor mij de volgende toetspunten aan de orde. Ik noem er zeven. Sommigen zullen het veel te weinig vinden en anderen zullen het veel te veel vinden.

Mijn allereerste toetspunt is: dragen de sterkste schouders de zwaarste lasten? Het tweede is: levert het voldoende op? Anders gezegd: kun je hetzelfde kwaliteitsniveau bereiken door minder geld rond te laten gaan? Het derde punt is: gaat het functioneren van de woningmarkt erop vooruit, in die zin dat mensen sneller bij het huis kunnen komen dat ze willen? Het vierde punt: hoe zit het met de betaalbaarheid voor de doelgroepen? Het vijfde punt: kunnen wij het maatschappelijk vermogen van corporaties beter samen, als partners, aanwenden? Bijna last but not least: het vertrouwen in de woningmarkt is essentieel. Wij willen geen Zweedse toestanden. Anders dan in Engeland is daar nogal rigoureus in de hypotheekrenteaftrek ingegrepen zonder een goed transitiepad, maar wel met ernstige gevolgen: een prijsdaling van 25%, het instorten van de bouwproductie met 75%, het verlies van 100.000 arbeidsplaatsen en een verdubbeling van het aantal huishoudens met een woontoeslag. Het laatste punt, dat hierin overloopt, is dus een in ieder opzicht meer dan voortreffelijk transitiepad.

De heer **Depla** (PvdA): U zei immers al dat sommige mensen meer voorwaarden hadden en anderen minder. Ik had er ook nog eentje. Wilt u bij de beoordeling van de voorstellen ook als uitgangspunt gebruiken of ze een bijdrage leveren aan de bestrijding van de segregatie of in ieder geval het voorkomen daarvan? De ene aanpak leidt daar meer toe dan de andere.

Minister **Van der Laan**: Dit punt zit niet in mijn lijstje, maar dat is eerder slordigheid dan een bewuste keus. Ik vind namelijk dat dit ook een uitgangspunt is. Het kan

toeval of slordigheid zijn dat dit punt niet in het lijstje is gekomen, maar in ieder geval niet een keuze.

De heer **Depla** (PvdA): Ik ben blij dat we kunnen concluderen dat dit dan het achtste punt is.

De heer **Jansen** (SP): Allereerst ben ik heel tevreden over die acht criteria, inmiddels. Ik vind die vertrouwenwekkend. Toch heb ik nog even een vraag over de eventuele privatisering van de woontoeslag. De minister zei dat de overheid, als krachtige overheid, wel blijft gaan over het beleid en de spelregels. Het ging mij om de vrees van de SP-fractie dat het geld straks uit de portemonnee van de corporaties komt; daarbij kijk ik met een schuin oog bijvoorbeeld ook naar de heer Van Bochove en naar het opschalen van huren op maat. Ik begrijp dat u dat uitsluit.

Minister **Van der Laan**: Ik maak straks nog een opmerking over huren op maat. Dan geef ik eigenlijk antwoord op deze vraag. Voor alle duidelijkheid: ik sluit dat niet uit. Huren op maat kan immers zo georganiseerd worden dat het juist heel goed past binnen deze uitgangspunten. Dat denk ik, verwacht ik en hoop ik.

De heer **Jansen** (SP): U sluit dus niet uit dat de huidige huurtoeslag, die wordt betaald vanuit de staatskas, financieel en materieel wordt overgenomen door de corporaties.

Minister **Van der Laan**: Als dat onderdeel is van een totaalpakket, kan ik mij zelfs een situatie voorstellen waarin de corporaties zouden zeggen: graag. Voor alle duidelijkheid moet ik de heer Jansen echter zeggen dat in dat pakket misschien ook een onderdeeltje zit dat hij niet zo leuk vindt, bijvoorbeeld een huurverhoging. Het gaat om een pakket.

Mevrouw **Van Gent** (GroenLinks): Als wij nog even doorpraten, hebben wij straks een heel lang lijstje. Ik heb een vraag aan de minister. Ik heb schriftelijk antwoord gekregen op mijn vraag wat de visie van de minister is op de hypotheekrenteaftrek. Het antwoord was typisch een staaltje van met meel in de mond geen antwoord geven. Hij verwijst naar de heroverweging in de commissie. Ik blijf toch indringend die vraag stellen. De minister noemt een heel lijstje criteria. Hij begint met de opmerking dat de sterkste schouders de zwaarste lasten moeten dragen. Dan lijkt het mij volstrekt logisch dat de hypotheekrenteaftrek eerder in aanmerking komt voor een heroverweging dan de huurtoeslag.

Minister **Van der Laan**: Ik wil eerst even zeggen dat ik niet begrijp waarom mevrouw Van Gent zo mopperig begint over de brief.

Mevrouw **Van Gent** (GroenLinks): Het is het schriftelijke antwoord.

Minister **Van der Laan**: Jawel, maar wij hebben vanavond ook een mondelinge beantwoording, waarin ik nogal wat zeg. Ik hoop dat mevrouw Van Gent in ieder geval tevreden is met wat ik vanavond heb gezegd, los van het feit of zij het ermee eens is. Er is geen sprake van meel in de mond bij wat ik zojuist heb gezegd.

Mevrouw **Van Gent** (GroenLinks): Nee, daar ben ik op zich blij mee, want ik was enorm teleurgesteld over het antwoord dat schriftelijk is gegeven op de vraag wat de visie van de minister op de hypotheekrenteaftrek is. Ik ken u als iemand die geen blad voor de mond neemt. U komt nu met acht criteria, inmiddels negen na de toevoeging van de heer Depla, en ik zou graag uw visie daarop willen vernemen.

Minister **Van der Laan**: In die zeven, acht, negen criteria zit inmiddels aardig wat visie. Dat wil ik tegenwerpen. De vraag wat het precies betekent voor de hypotheekrenteaftrek, ga ik nu juist niet beantwoorden. Ik heb gezegd dat ik in dit stadium alleen de uitgangspunten geef. De werkgroep moet in alle vrijheid haar onderzoekswerk kunnen doen. Het kabinet moet daarna in alle vrijheid zaken afwegen en keuzes maken. Het is nu te vroeg om meer te zeggen dan de uitgangspunten die ik heb genoemd. Waarom heb ik die genoemd? Omdat ik met de Kamer graag duidelijkheid wil. Ik heb ze genoemd, zodat u weet wat voor vlees u in de kuip hebt op dat niveau.

Mevrouw **Van Gent** (GroenLinks): Laat ik de vraag dan anders stellen. Als de minister zegt dat de sterkste schouders de zwaarste lasten moeten dragen, ben ik het helemaal met hem eens. Is de minister het met mij eens dat het logisch is dat er dan niet verder wordt gekort op de huurtoeslag?

Minister **Van der Laan**: Ik heb het geachte Kamerlid mevrouw Van Gent dusdanig hoog zitten dat ik haar in staat acht om dezelfde vraag op 225 manieren aan mij te stellen. Het antwoord zal echter steeds hetzelfde zijn: ik ga niet verder dan ik zojuist ben gegaan.

Mevrouw **Van Gent** (GroenLinks): De minister noemt een aantal uitgangspunten en het lijkt mij zinnig dat de Kamer, in dit geval door een vraag van mij, behalve wat goede teksten die in een rijtje zijn opgelepeld – waarvoor mijn complimenten overigens – antwoord krijgt op de vraag wat dat concreet inhoudt. De uitspraak dat de sterkste schouders de zwaarste lasten moeten dragen, klinkt altijd prachtig, maar dan moet u ...

De **voorzitter**: Mevrouw Van Gent, u bent inmiddels aan uw vierde interruptie begonnen, terwijl u uw vraag aan mij richtte.

Mevrouw **Van Gent** (GroenLinks): Wij spreken altijd via de voorzitter.

De **voorzitter**: U probeerde volgens mij te zeggen: voorzitter, help, de minister antwoordt niet. Ik merk dat ook, maar de minister wil geen antwoord geven. Het ligt niet in mijn macht om hem daartoe te dwingen. Hij blijft bij het antwoord dat hij heeft gegeven. U kunt nog zes keer interrumperen, maar ik vrees dat er niets anders komt.

Mevrouw **Van Gent** (GroenLinks): Ik vraag het niet voor mijzelf, maar voor al die mensen die nu huurtoeslag ontvangen en die vaker geconfronteerd zijn met kortingen op de huurtoeslag. Dit jaar is het dan wel goed gegaan, maar zij willen ook rustig slapen. Misschien kan de minister daarover opheldering geven.

De **voorzitter**: Uw punt is duidelijk gemaakt. Mijnheer Van der Ham.

Minister **Van der Laan**: Mag ik nog iets terug zeggen op de vraag van mevrouw Van Gent? Ik heb mevrouw Van Gent te lief om die onweersproken te laten.

De **voorzitter**: Het woord is aan de minister.

Minister **Van der Laan**: Ik ga zo het blokje betaalbaarheid behandelen. Als de geachte mevrouw Van Gent dat blokje heeft gehoord, kan zij zelf antwoord op haar eigen vraag geven, zonder dat ik voor de troepen van het kabinet ben uit gelopen.

De heer **Van der Ham** (D66): De minister-president en fracties die de coalitie ondersteunen, hebben gezegd: er zijn geen taboes. Niet over de hypotheekrenteaftrek – wil de minister dat bevestigen? – maar ook niet over het omvormen van huurtoeslagen en het hele model rond de huren. Ook daarop rust geen taboe. We hebben natuurlijk wel de uitgangspunten van de minister en de coalitiepartijen. Dat klopt toch?

Minister **Van der Laan**: Ja, dat klopt als een bus.

De heer **Van der Ham** (D66): Dus, mevrouw Van Gent, niets is zeker, alles kan.

Minister **Van der Laan**: Ja.

De **voorzitter**: U vervolgt uw betoog.

Minister **Van der Laan**: Voorzitter. Ik kom inderdaad bij het blokje betaalbaarheid. Mevrouw Van Gent wordt weer een beetje op haar wenken bediend. In deze economisch zware tijden blijft de betaalbaarheid van het wonen voor de lage inkomens gewaarborgd. Met het huurprijsbeleid en de huurtoeslag zorgen wij daarvoor. De crisis laat haar sporen na in de koop, op een pijnlijke manier voor huiseigenaren die worden ontslagen en soms hun woning moeten verkopen. Zij lopen ook nog het risico met een restschuld te blijven zitten. Huurders hebben wat dat betreft geen last van de crisis. Voor wie in de heroverweging wil kijken naar de huur- en koopsector: er is een stabiliserend effect van de solidariteit door ons stelsel met een corporatiesector. Verder heeft het kabinet een bezuiniging op de huurtoeslag, al is het te elfder ure, weten te voorkomen. Ook in 2010 stijgen de huren met niet meer dan het inflatiepercentage. Omdat het CPB een inflatie van 1% over 2009 verwacht, zal de maximale huurstijging in 2010 dan ook historisch laag worden. In navolging van wat de heer Depla gisteren heeft gezegd, zeg ik met nadruk in de richting van de heer Jansen – die mij af en toe iets te gemakkelijk verwijt huurders rekeningen te laten betalen – dat dit duidt op een zeer grote betaalbaarheid voor 2010. Ik zeg zo nog iets over de hele kabinetsperiode.

Eerst zet ik de heer Jansen tegenover mevrouw Van der Burg, die precies andersom zegt dat ik de huurders "de hand boven het hoofd houd" terwijl zij zelf zegt: "handen af van de hypotheekrenteaftrek". In de richting van de heer Jansen zeg ik: in deze kabinetsperiode zorgen wij voor de laagste huurstijgingen sinds jaren. De maximale jaarlijkse huurstijging heeft 20 jaar lang boven inflatieniveau gelegen: gemiddeld 2,56 procentpunt boven de inflatie. Hij ligt nu volgens de coalitieafspraken al drie jaar precies op het inflatieniveau. Ook in absolute zin zijn de maximale huurverhogingspercentages in deze kabinetsperiode de laagste sinds 1987, dus sinds 22 jaar. Ik zou het dus heel prettig vinden als niemand hier van dit kabinet zegt dat het de huurders de rekening laat betalen, want daar is geen enkele maar dan ook geen enkele sprake van.

De heer **Jansen** (SP): In mijn bijdrage heb ik het juist opgenomen voor het inflatievolgend huurbeleid. Ik constateer dat collega's daaraan van alle kanten aan het knabbelen zijn, met name op grond van het argument dat de bouw- en beheerkosten zo hard stijgen. Dat was mijn insteek voor de behandeling van de begroting. Mijn stelling is dat je dan het probleem bij de bron moet aanpakken, namelijk bij de stijging van de bouwkosten door het achterblijven van innovatie in de bouw dan wel de algemene bedrijfskosten bij de verhuurders, met name de corporaties. Dat is beter dan direct toegeven aan de kritiek dat wij het inflatievolgend huurbeleid niet kunnen betalen. Op die insteek krijg ik graag een reactie.

Minister **Van der Laan**: Ik kan de heer Jansen geruststellen: er is tot op de dag van vandaag geen enkele reden voor hem om er bezorgd over te zijn dat wij de critici aan wie hij refereert, tegemoetkomen. In het kader van de heroverweging kan het aan de orde komen, enerzijds om te bezuinigen en anderzijds om te komen tot een stelselhervorming waarvan iedereen gelukkig wordt. Op dit moment – dat zeg ik ook omdat wij elkaar straks op de markten tegenkomen – zeg ik echter dat er in 22 jaar niet zo weinig huurstijging is geweest als onder dit kabinet.

Mevrouw Van der Burg zit aan de andere kant van het spectrum en met haar ben ik het op politiek niveau nog veel meer oneens dan met de heer Jansen. Met alle respect, maar zij weet dat ik het meen. Mevrouw Van der Burg, hoezo "hand boven het hoofd van de huurder"? Ik kijk eerst naar de huurders en wil dan het "handen af van de hypotheekrenteaftrek" bespreken. Voor de langere termijn heb ik er ook wel vragen over of de ondersteuning in de huur altijd op de goede plek terechtkomt. Men heeft mij horen zeggen over dat ik huren op maat interessant vind om te kijken naar mensen die naar verhouding te weinig betalen voor hun woning, die wel meerkosten oplevert, terwijl hun inkomen is gestegen. Dus u hoort ook mij heel kritisch praten over dat soort situaties op de markt. Ik vind het overigens veel belangrijker om te weten of mevrouw Van der Burg het rechtvaardig vindt dat je meer wordt ondersteund naarmate je meer verdient. Vindt zij het eigenlijk niet vreemd dat wij mensen stimuleren om hun schuld zo lang mogelijk zo hoog mogelijk te houden in plaats van dat wij hen aansporen om die af te lossen? Op die vraag zou ik graag antwoord van haar krijgen.

Al die vragen moeten onderdeel uitmaken van de heroverwegingen waarover wij in het voorjaar uitvoerig met elkaar zullen spreken. Ik zou het heel fijn vinden als het er hier straks net zo wild aan toe ging als in de jaren zeventig of tachtig toen dit soort principiële vragen politiek werd "uitgeknokt", maar dan inhoudelijk en politiek in plaats van persoonlijk. Die gedachte kwam gisteren even bij mij op.

Mevrouw **Van der Burg** (VVD): Gisteren heb ik ook heel

duidelijk gezegd dat altijd het ″h-woord″ genoemd wordt in geval van hervormingen. Ik heb ook aangegeven wat het vorige kabinet daaraan gedaan heeft en dat het nu tijd wordt om eveneens iets aan het huurstelsel te doen. Gelukkig hoorde ik de minister zeggen dat daar ook naar gekeken wordt. De minister kan wel aangeven dat het niet rechtvaardig is, meer ondersteund te worden of om meer hypotheekrenteaftrek te krijgen als je meer verdient. Ik wijs er echter wel op dat mensen die meer verdienen, meer belasting betalen. Wij zullen wat dat betreft een evenwicht moeten vinden. Ik meen dat het huidige kabinet ook het eigen woningforfait voor de echt dure huizen al heeft verhoogd. Volgens mij is het bedrag echter niet geïndexeerd. Uiteindelijk zijn wij wat dat betreft dus ook allemaal aan de beurt.

Minister **Van der Laan**: Dat wat mevrouw Van der Burg gisteren zei over dat wat het vorige kabinet al heeft gedaan aan de hypotheekrenteaftrek, is waar. Ik ken de drie maatregelen die zij gisteren noemde. Die maatregelen vond ik goed en die vind ik nog steeds goed. Daarmee is wat mij betreft de discussie echter niet gevoerd. Daarmee is immers niet het verschil verdwenen dat ik in mijn eerste vraag heb verwoord. Op mijn tweede vraag heb ik van mevrouw Van der Burg overigens nog geen antwoord gekregen. Ik doel op de vraag of het eigenlijk niet gek is dat wij mensen stimuleren om hun schuld zo lang mogelijk zo hoog mogelijk te houden. Mevrouw Van der Burg kan die vraag ook in tweede termijn beantwoorden.

Ik wil graag nadenken over de manier waarop wij de huursector effectiever en efficiënter kunnen maken. In dat kader wil ik, zoals ik dat zojuist aankondigde, graag iets zeggen over het project Huur op maat. Ik vind dat wel interessant en ik hoop dat ik er op een dag in slaag om ook de zorgen van de heer Jansen op dat punt weg te nemen. Overigens hebben ook andere Kamerleden die zorgen, onder anderen de heer Depla en de heer Van Bochove. Ik vind het bezwaarlijk dat de solidariteit van de samenleving onder druk komt te staan als hulp ten goede komt aan mensen die deze niet nodig hebben. Als Huur op maat zou leiden tot een betere verdeling van de voorraad in de zin van de wachtlijsten, tot het effect dat corporaties meer opbrengsten daadwerkelijk kunnen aanwenden voor lage inkomens of voor de verbetering van wijken enzovoort, was ik in beginsel voor uitbreiding van dat experiment. Eind dit jaar komt de tussenevaluatie van dat experiment. Op basis daarvan zou ik graag begin volgend jaar met de Kamer nagaan of het zinvol is om dat experiment te verbreden. In ieder geval zullen de lessen die daaruit te leren vallen, bij de heroverwegingen worden betrokken.

Ik krijg verzoeken uit allerlei steden om dat experiment uit te breiden. Soms zijn die goed onderbouwd en soms is dat in mindere mate het geval. Ik wijs al die verzoeken af totdat wij de uitkomst van die evaluatie met elkaar hebben besproken. Als het goed is, krijgt de Kamer daarvan steeds bericht. Ik kom de toezegging dus na.

Mevrouw **Van der Burg** (VVD): Ik kan mij herinneren dat de minister voortdurend aangeeft dat er geen sprake is van een scheefwoonprobleem. Dat deed hij ook in antwoord op de schriftelijke vragen. Eerder schreef hij in een brief dat het slechts om een heel klein percentage gaat. Ik begrijp dan ook niet dat de minister het project Huur op maat omarmt. Ik vind het ook een goed experiment, althans als wij daarmee een oplossing vinden voor het probleem dat corporaties inkomenspolitiek bedrijven. Ik kijk daar dus met belangstelling naar. Ik begrijp echter niet dat de minister zegt dat er geen scheefwoonprobleem is en dat hij toch een oplossing ziet in Huur op maat. Dat moet hij mij toch eens uitleggen.

Minister **Van der Laan**: Het is een eer om dat te mogen uitleggen. Ik zeg niet dat er geen scheefwoonprobleem is. Ik zeg dat dit probleem lang niet zo groot is als wordt beweerd. Soms wordt er namelijk gedaan alsof er een gigantisch scheefwoonprobleem is. Ik meen dat ik in de brief van april jongstleden heb aangegeven dat het om 6% gaat. Steeds kwam ik daarop terug in de gesprekken die volgden. Ik vind dat niet een gigantisch probleem en evenmin een groot probleem. Dat neemt niet weg dat ik het nog steeds de moeite waard vind om dat op te lossen.

De heer **Jansen** (SP): Wij zullen de evaluatie van het experiment nog uitgebreid bespreken. Bij die gelegenheid zullen wij hierop in detail kunnen ingaan.

Minister **Van der Laan**: Ja.

De heer **Jansen** (SP): Wij hebben twee principiële argumenten tegen het fenomeen huren op maat. Misschien kan de minister daarop in hoofdlijnen nu al een eerste reactie geven. Ons eerste bezwaar is dat huren op maat in de huidige vormgeving betekent dat sprake is van, wat ik heb genoemd, een perverse vorm van solidariteit. Deze houdt in dat uitsluitend de middeninkomens in de sociale huursector betalen voor de extra huursubsidie voor de lagere inkomens. Zo noem ik het maar even. Voor de hypotheekrenteaftrek betaalt bijvoorbeeld iedereen, van bijstandtrekker tot miljonair. Dat acht ik een pervers element.

Het tweede bezwaar is dat dit systeem leidt tot segregatie, tot versterking van de segregerende tendens. Dat is een van de criteria die de minister zojuist heeft genoemd dan wel heeft toegevoegd. Kortom: het zou hem toch ook zorgen moeten baren dat wij op deze manier wellicht het paard achter de wagen spannen.

Minister **Van der Laan**: Ik kan hard maken wat ik nu ga zeggen. De heer Jansen gebruikt tamelijk snel het woord ″pervers″. Ik veronderstel dat hij dit zuiver technisch bedoelt, dat iets averechts werkt. Dan kan ik er ook rustig en zakelijk op reageren. Het woord ″pervers″ heeft ook wel eens een connotatie zoals ″afschuwelijk dat dat kan″ of ″denaturerend″.

Ook in de rustige, zakelijke betekenis van het woord zoals de heer Jansen het gebruikt, zeg ik het overtrokken te achten. Maar ik snap heel goed wat hij bedoelt. Hij zegt dat de solidariteit die je ermee wilt bevorderen, alleen maar wordt opgebracht binnen de groep van huurders. Omdat de hogere inkomens vanzelfsprekend de lagere te hulp zullen schieten, zelfs nog maar alleen door de – wat hij noemt de – middeninkomens. Hij moet de hoge inkomens hierbij echter niet uitzonderen. Dat is mijn inhoudelijke reactie op zijn opmerking. Er zijn mensen die, bijvoorbeeld als zij student zijn, in een sociale huurwoning beginnen. Wij hebben nogal wat studentensteden. Het gebeurt echt veel dat iemand met huurtoeslag een woning krijgt. Ook met een beginnende baan heeft hij daarmee geen probleem. Maar er komt

een moment waarop hij een ongelooflijke hoop geld gaat verdienen. Dan acht ik het bespottelijk als je huur dan is teruggebracht tot € 500 terwijl je in de vrije sector voor een vergelijkbaar huis € 1000 of € 1200 of meer zou moeten betalen. Dan heb ik het begrip "pervers" helemaal niet meer in gedachte.

Het tweede punt van de heer Jansen neem ik ernstig. Maar ik zeg nu juist steeds dat je daarmee bij huren op maat zo voorzichtig moet zijn. In de bijna zestig jaar waarover mevrouw de voorzitter sprak maar die ik heb teruggebracht naar 54, heb ik daarmee een grote ervaring. Ooit heb ik iemand die staatssecretaris was, mogen helpen discussiëren over huurbelasting. We hebben toen één uitgangspunt vooropgesteld: niemand ooit dwingen te verhuizen. Hij heeft zijn klaverjasclub en zijn wortels in de buurt. Hij heeft zijn buren. Welk systeem je ook verzint, dat is voor mij een "no go"-area. Zo ben ik opgevoed.

Maar wel meer betalen. Dan levert het systeem geen bijdrage aan segregatie. Dan kan huren op maat er integendeel juist wel eens aan bijdragen dat mensen langer in hun buurt zullen blijven wonen, ook al moeten zij er wat meer voor betalen. De druk om weg te verhuizen omdat zij te goedkoop wonen, verdwijnt. Wij vinden het normaal dat ook de dokter en de notaris in Klarendal blijven wonen, maar wel wat meer betalen.

De heer **Jansen** (SP): Dat laatste vind ik ook. Dat zijn wij dus met elkaar eens. Ik wil terugkomen op het eerste punt. De minister zegt dat de heel hoge inkomens wel wat meer kunnen betalen. Dat zou ik ook vinden. Maar als wij kijken naar de invulling van huren op maat, zien wij dat je bij een bruto huishoudinkomen van € 42.000 al aan de maximumgrens zit. Dat zijn kortom geen hoge inkomsten. Het is nog niet anderhalf keer modaal. Dat zijn de politieagent, de verpleegster et cetera, de anderhalfverdieners. Die betalen de volle mep.

Minister **Van der Laan**: Nu loopt de heer Jansen wel heel erg vooruit op de evaluatie. Dit gesprek moeten wij bij gelegenheid daarvan maar voortzetten. Het is natuurlijk niet de bedoeling, niet van mij, niet van hem, ook niet van de woningcorporaties of van welke wethouder in welke stad dan ook, om de verpleegster, de leraar of de politieagent meer te laten betalen dan wij met zijn allen redelijk vinden. Mijn voorbeelden waren ook niet de verpleegster, de leraar of de politieagent, maar de dokter of de notaris. Zullen wij erop terugkomen? Mijn voorgevoel zegt dat wij het hierover nog eens kunnen worden ook.

De heer **Van der Ham** (D66): De minister zei dat wij het scheefwonen veel genuanceerder moeten zien. Het is 6%, zo zei hij. Mag ik dan daarop weer een nuance loslaten? 6% is natuurlijk een gemiddelde. Je hebt steden waar het veel groter is, en waar het veel te maken heeft met de manier waarop decennialang de woningvoorraad is opgebouwd. Dat erkent de minister toch ook?

Minister **Van der Laan**: Ik heb toch niet de indruk gewekt dat ik dat niet vind? Tegen mevrouw Van der Burg hield ik overeind dat er geen gigantisch probleem is. Maar, zo zei ik, er is niettemin een probleem. Daarin zijn wij het dus weer helemaal eens, geachte heer Van der Ham. Ik heb dus niets weggepoetst. Scheefwonen is niet het grote issue dat sommigen ervan willen maken, maar het is iets wat wij moeten oplossen. Huur op maat leert ons of dit de goede weg is om het aan te pakken.

De **voorzitter**: Minister, wij zijn nu ongeveer een uur op weg.

Minister **Van der Laan**: Dan ga ik niet goed, mevrouw de voorzitter. Ik ga nu veel sneller.

De **voorzitter**: Ik kijk ook even naar de leden. Kunnen zij iets terughoudender zijn? Mijnheer Van der Ham, ik zwaai niet, maar ik kijk u indringend aan.

Minister **Van der Laan**: Ik denk dat hierbij wel sprake is van collectieve aansprakelijkheid, mevrouw de voorzitter.

De **voorzitter**: Natuurlijk. Daarom spreek ik ook iedereen aan.

Minister **Van der Laan**: Als wij hoofdelijk aansprakelijk zijn, zal ik mijn deel proberen op te lossen.

De heren Depla en Van Bochove en mevrouw Van Gent, en ik geloof ook nog anderen, hebben gevraagd naar de BEW. Mijn antwoord zal niet voor iedereen bevredigend zijn, maar het luidt als volgt. Net als al mijn collega's, moest ook ik op mijn begroting bezuinigen. Ik heb geprobeerd om dat op een evenwichtige wijze te doen. Ik heb daarbij gezegd: in principe niets uitgesloten. Wij hebben alles bekeken om de lasten zo eerlijk mogelijk te verdelen, en wij hebben ervoor gekozen om niet te bezuinigen op de huurders en de wijkenaanpak. Wij hebben wel gekozen voor de BEW en een aantal andere dingen; de heer Depla refereerde er al aan. Dat is de echte reden voor het voorstel inzake de BEW.

Daar komt iets bij. De crisis heeft een heleboel ellendige gevolgen, maar ongeveer het minst voor de starters. Door de dalende huizenprijs en het feit dat woningen veel langer leegstaan is het voor starters naar verhouding gemakkelijker geworden om in te treden op de koopwoningenmarkt. Dat is ook een overweging geweest. Ik wil de Kamer wel zeggen dat het betrekken van dit voorstel in de heroverweging wonen wat mij betreft natuurlijk heel goed kan. Ik zal het meenemen naar de heroverwegingsgroep. Maar om de begroting op orde te hebben ga ik ondertussen wel door met wat ik in de begroting heb voorgesteld.

De heer Van der Staaij heeft gesproken over de weeffout als het gaat om de huurtoeslag voor grote gezinnen. Ook anderen hebben over de grote gezinnen gesproken. Ik zeg tegen de heer Van der Staaij: er is geen sprake van een weeffout.

Mevrouw **Van Gent** (GroenLinks): Voorzitter, ik wilde een interruptie plaatsen op het vorige punt.

De **voorzitter**: Dat weet ik, maar ik heb u het woord niet gegeven. Ik laat de minister dit punt afmaken.

Minister **Van der Laan**: Mevrouw de voorzitter, zal ik dat van de weeffout dan afmaken? Sommigen maken zich, geloof ik, zorgen dat er geen tweede termijn is, maar wij hebben toch een tweede termijn?

De **voorzitter**: Ja, wij hebben een tweede termijn.

Minister **Van der Laan**: Er is geen weeffout, zeg ik een

beetje bot tegen de heer Van der Staaij, anders dan ik zou willen. Ik ga ervan uit dat corporaties namelijk voldoende mogelijkheden hebben om ook grotere gezinnen passend te huisvesten, zo nodig door de huur te verlagen. Men kan dit probleem dus op gemeentelijk niveau oplossen. Diverse gemeenten doen dat ook. Zij maken daar afspraken over. Ik ben wel bereid om te inventariseren of dat ook voor de gemeenten die zich tot de Kamer hebben gewend, de G4, een oplossing biedt. Dat kan ik niet met zekerheid zeggen, maar ik veronderstel het wel. In ieder geval ben ik niet bereid om het huurtoeslagsysteem nu ter discussie te stellen. Het is veel te vroeg om dat te doen. Misschien is het ook helemaal niet nodig.

De heer Depla heeft gevraagd om nu alvast af te spreken dat we het overschot op de huurtoeslag inzetten voor het beperken van de armoedeval. Ik vind dat op zich een goede gedachte, maar ik vind het ook te vroeg om hierop nu in te gaan, omdat ik de meerjarige doorwerking van het overschot nog niet ken. Bovendien kan ik me andere bestedingen voorstellen, zoals het niet aantasten van de huurtoeslag in 2011. We kunnen hierover in het voorjaar doorpraten.

De heer Fritsma stelde voor om de overdrachtsbelasting te halveren. Mevrouw Van der Burg wil de overdrachtsbelasting tijdelijk geheel afschaffen. Met mevrouw Van der Burg heb ik deze discussie al eerder gevoerd. Met de heer Fritsma heb ik er nog niet eerder over gesproken. In de eerdere discussie over dit onderwerp heb ik de berekening op tafel gelegd. Halveren zou een slordige 1,5 mld. kosten. Mijn vraag aan de heer Fritsma is welke dekking hij daarvoor weet te verzinnen. Als hij die verzint, ga ik onmiddellijk met hem in discussie over een paar andere aspecten. Maar ik wil hem eerst horen. Tenzij het gaat over massa-immigratie, islamisering en het afschaffen van straatterreur, heeft hij mij nog maar weinig begroting in het vooruitzicht gesteld.

De **voorzitter**: Hoewel we krap in de tijd zitten, wil ik de heer Fritsma de kans geven om te antwoorden op deze vraag, die een beetje uitlokking is.

De heer **Fritsma** (PVV): Hoewel Kamerleden normaal de vragen stellen, wil ik deze vraag van de minister aan mij graag beantwoorden. Ik kan daarbij verwijzen naar de tegenbegroting die de PVV heeft gemaakt, een heel goede tegenbegroting. De dekking voor lastenverlichting, waaronder het halveren van de overdrachtsbelasting, betalen we in die tegenbegroting met het schrappen van onzinuitgaven. Denk aan de veel te hoge betalingen aan de EU, aan ontwikkelingssamenwerking en aan de krachtwijken. De dekking is dus solide. Daarmee kun je dit doel bereiken. De minister doet er een beetje lacherig over. De tegenbegroting is ook bekeken door het Centraal Planbureau. Het is een heel solide verhaal.

Minister **Van der Laan**: Ik dank de heer Fritsma voor zijn antwoord.

Ik kom toe aan blok drie, de corporaties. Ik heb al gezegd dat ze erg goede dingen doen. Ik heb dat overal altijd verteld. Ook als er kritiek gegeven moest worden, heb ik dat erbij verteld. Ik wil zo veel mogelijk proberen om ze samen met de Kamer, die dat volgens mij ook wil, terug te geven aan de mensen, aan de samenleving. Ik deel vanzelfsprekend de mening van de heer Van Bochove. Corporaties zijn onmisbaar voor de volkshuisvesting. De heer Van Bochove vraagt ook of ik het met hem eens ben dat corporaties niet aan de leiband van de overheid moeten lopen. Natuurlijk is het niet een doel dat woningcorporaties aan de leiband van de overheid lopen. Maar de heer Van Bochove weet net als de heer Depla en anderen heel goed dat we komen uit een situatie waarin de leiband wel heel erg losjes zat of zelfs helemaal niet aanwezig was. Dat zijn we nu aan het rechtzetten. We helpen de corporaties om te doen waarvoor ze op aarde zijn: volkshuisvesting.

Mevrouw **Van der Burg** (VVD): Ik kom even terug op de overdrachtsbelasting. Wij hebben er de dekking voor gevonden om deze tijdelijk naar nul te krijgen. Dat levert uit mijn hoofd iets van 2 mld. op. Inmiddels is het bedrag aan overdrachtsbelasting verminderd. Onze dekking is overigens goedgekeurd door het CPB. Je kunt ook ervoor pleiten om meer transacties te laten plaatsvinden. Dan halen we het geld in ieder geval op een andere manier binnen en houden we mensen aan het werk. Dit bedrag gaat steeds verder omlaag bij minder transacties. Wat is uw reactie hierop?

Minister **Van der Laan**: Dat weet u heel goed. Wij hebben deze discussie al een keer of zes gevoerd. Het is volkomen onzeker of het aantal transacties zou toenemen, terwijl ik een ding wiskundig zeker weet: wat mevrouw Van der Burg tijdelijk binnensleept door het afschaffen van de overdrachtsbelasting, krijgt niemand makkelijk terug zolang zij in de zaal is. Voor de andere zes argumenten verwijs ik naar onze eerdere debatten.

Tegenover de heer Van Bochove had ik het over volkshuisvesting, natuurlijk in de moderne zin. Daar zijn wij het over eens. Volkshuisvesting moet gebeuren inclusief aandacht voor leefbaarheid en maatschappelijk vastgoed. Wij moeten er samen met de corporaties kunnen uitkomen.

De heer **Van Bochove** (CDA): De minister zegt dat de corporaties niet aan de leiband lopen, maar dat het lijntje wel heel los was. Moeten we er niet voor oppassen dat we van de ene naar de andere kant gaan, doordat we hun hun totale vrijheid ontnemen? Het zijn toch maatschappelijke ondernemingen? Dat schrijft de minister toch ook in zijn brief?

Minister **Van der Laan**: Wij hebben daar in juni uitvoerig over gediscussieerd. Mij is bijgebleven dat u en ik, naast diverse anderen met wie ik er natuurlijk over gesproken heb, helemaal op een lijn zitten. Ja, het zijn maatschappelijke ondernemingen. Ik was het ook erg eens met uw interruptie gisteren van, ik meen, de heer Fritsma. Maatschappelijke ondernemingen hebben twee componenten: ze zijn én maatschappelijk én het zijn ondernemingen. We gaan er dus geen ambtelijke diensten van maken. Ik hoop wel dat u het met mij eens blijft – dat was u het steeds, als het ging om onder meer Rochdale – dat we wel moeten zorgen voor een cultuuromslag in de sector om de boel helemaal op orde te krijgen, en om een beetje recht te zetten wat vijftien jaar geleden iets te gemakkelijk is genomen, namelijk de borging van het maatschappelijke.

Mevrouw **Van Gent** (GroenLinks): Ik begrijp dat er weer mag worden geïnterrumpeerd, dus ik wil graag een

vraag stellen over de Wet bevordering eigenwoningbezit. Ik kreeg daartoe zo-even niet de gelegenheid.

De **voorzitter**: Mevrouw Van Gent, u mocht zo-even ook interrumperen. U liep alleen halverwege het verhaal van de minister naar voren. Ik wilde hem de beantwoording laten afmaken, voordat ik u het woord gaf, maar toen was u alweer gaan zitten.

Mevrouw **Van Gent** (GroenLinks): Ja, want het ging over het vorige punt. Maar ik heb helemaal geen zin om ruzie met u te maken.

De **voorzitter**: Soms gebeurt dat nu eenmaal.

Mevrouw **Van Gent** (GroenLinks): Ik stel een vraag aan de minister over de Wet bevordering eigenwoningbezit. De minister geeft, net als in de schriftelijke beantwoording, aan dat hij die meeneemt in de brede heroverweging, maar dat hij ondertussen wel gewoon doorgaat met wat hij van plan was met de Wbe, en dat is het om zeep helpen van de wet. Hij verwijst in de stukken ook naar de startersleningen. Alleen, die staan ook op de schop en die zijn zeer divers. Wat is de toezegging van de minister waard? Hij zegt tegelijkertijd: ik houd ermee op, maar ik ga het nog wel eens heroverwegen. Een groot deel van de Kamer, waaronder GroenLinks, was het daar gisteren niet mee eens.

Minister **Van der Laan**: Degene die zegt dat de Wet bevordering eigenwoningbezit nooit ofte nimmer mag worden afgeschaft, kan geen enkele waarde toekennen aan mijn toezegging. Dat is helder. Het is namelijk nog maar de vraag wat er uit de heroverweging komt. In zoverre is de toezegging dus niets waard. Ik heb geprobeerd uit te leggen dat het, onder de omstandigheid dat ik x-miljoen moest bezuinigingen met het uitgangspunt "in principe overal, maar blijf van de huurders af", onvermijdelijk was om ook op dit punt te bezuinigen. Deze wet heeft jarenlang in de kast gelegen – er werd nauwelijks gebruik van gemaakt – en is pas echt goed gaan lopen met de crisis. U schudt uw hoofd, maar zo is het mij verteld. Ik heb in ieder geval iets gezegd waardoor de heer Van Bochove met grote passen naar voren komt lopen.

De **voorzitter**: Maar mevrouw Van Gent heeft het woord.

Mevrouw **Van Gent** (GroenLinks): Wat de minister zegt, klopt niet helemaal. Die wet was eerst niet perfect genoeg. Die is dus aangepast, waarbij het onder meer mogelijk gemaakt werd om ook tussenvormen van koop via de Wet bevordering eigenwoningbezit te financieren. Dat heeft mede veroorzaakt dat er meer gebruik van gemaakt werd. Het is dus niet helemaal juist wat de minister zegt. Ik wil echt dat hij daar meer inhoudelijk op ingaat. Hij zei zo-even dat de sterkste schouders de zwaarste lasten moeten dragen. Dit is nu typisch een maatregel waarvan ook degenen met de zwakkere schouders gebruik kunnen maken om een eigen woning te bezitten.

Minister **Van der Laan**: Ik heb gezegd wat ik heb gezegd. Mevrouw Van Gent moet daar straks in haar bijdrage maar op ingaan. Er moest bezuinigd worden. Ik had mijn deel te bezuinigen. Ik heb ervoor gekozen om hierop te bezuinigen, in het licht van de omstandigheid dat een van de heel weinige lichtpuntjes in de crisis was dat starters gemakkelijker aan een huis konden komen. Ik heb ervoor gekozen om het geld dat tot 2012 beschikbaar is, naar voren te halen en op te maken. Dat gebeurt ergens in de loop van 2010. Als de Kamer een betere keuze heeft, bijvoorbeeld de huurtoeslag of zoiets, dan is dat democratie. Ik hoor dat dan wel.

De **voorzitter**: Laatste keer, mevrouw Van Gent.

Mevrouw **Van Gent** (GroenLinks): Deze regeling is niet alleen voor starters bedoeld. Het gaat mij om het principiële punt dat de minister zo-even zei dat bij de brede heroverweging de sterkste schouders de zwaarste lasten moeten dragen. Ik vraag mij nu af wat dat waard is, want die Wet bevordering eigenwoningbezit is ook voor de zwakste schouders bedoeld en juist heel goed, ook om in de wijkaanpak bijvoorbeeld het eigenwoningbezit te laten toenemen. Ik zou het wat beter onderbouwd willen hebben, behalve dat het een toch wat ordinaire bezuinigingsmaatregel is, waarom de minister hiervoor gekozen heeft. Ik ben ook tegen bezuiniging op de huurtoeslag, maar de minister heeft misschien ook nog wel collega's of iets anders op zijn begroting staan.

Minister **Van der Laan**: Nee, nee, nee. Ik neem mijn deel van de bezuinigingen; dat zou u ook doen als u in mijn schoenen stond. Dan ontkom ik niet aan dit soort keuzes. Ik maak het niet mooier dan het is: het is een bezuiniging. Daarmee is het nog geen ordinaire bezuiniging, maar het is een bezuiniging.

Mevrouw **Van Gent** (GroenLinks): Maar u gaat breed heroverwegen. Je hebt een totaalpakket en je kijkt waarop je kunt bezuinigen. U hebt er mooi negen toetspunten voor gemaakt. Deze bezuiniging voldoet al niet aan die toetspunten; dat is mijn stelling. U zegt: ik ga breed heroverwegen, maar ondertussen ga ik wel de bezuiniging doorvoeren. Dat betekent dan toch niks?

Minister **Van der Laan**: Ik ben het totaal niet eens met mevrouw Van Gent dat het in strijd zou zijn met mijn uitgangspunt. Ik neem uitgangspunten heel serieus, maar u kunt die niet als randvoorwaarden nemen, zeker niet in de invulling die u er nu aan geeft. Ik wil uitdrukkelijk toezeggen – dat is wat mij betreft wel wat waard – dat ik het meegeef aan de voorzitter van de werkgroep Heroverweging wonen. Volgens mij werkt het dan in de tijd zo uit dat, als wij een discussie hebben waarin de Kamer aangeeft dat zij dit heel graag wil behouden, er ook nog tijd is om het ongedaan te maken. Dan zijn wij nog bezig in het jaar waarin wij het geld van de Wet bevordering eigenwoningbezit opmaken. Maar dat moet de volgorde zijn, want ik moet mijn begroting wel op orde hebben.

Mevrouw Van der Burg deed voorstellen over de toekomst van het corporatiestelsel. Zij vroeg of ik die wilde meenemen in de nieuwe wet die ik maak op verzoek van de Kamer. Ik zeg nu iets tegen mevrouw Van der Burg wat zij volgens mij wel zag aankomen. Haar voorstellen passen niet – laat ik heel eerlijk of duidelijk zijn: totaal niet – bij de richting waarin wij in juni hebben gesproken over mijn voorstellen, die nu worden uitgewerkt conform wat de overgrote meerderheid van

de Kamer toen wilde. Dat doe ik dus niet, maar ik zal wel haar verzoek meenemen naar de werkgroep Heroverweging, zodat haar model daar ook kan worden meegenomen. Dan komt er informatie terug hoe dat uitwerkt, precies zoals zij wil. Maar ik ga dus door.

De **voorzitter**: Mevrouw Van der Burg. Ik wijs er nogmaals op dat wij vanavond anders niet meer aan de tweede termijn toekomen.

Mevrouw **Van der Burg** (VVD): Maar ja, wij moeten toch ook een discussie hebben? Wij hebben er al eerder over gesproken, maar gegeven de financiële situatie kan ik mij toch voorstellen dat er in een heroverweging andere keuzes worden gemaakt. De minister gaf er eerder al wat ruimte voor. Ik zag dat zijn wetsvoorstel pas eind november naar de Raad van State gaat. Hoe ziet het tijdpad er dan uit voor de brede heroverweging van de corporaties? Wordt die wet dan eerder ingevoerd of in elk geval eerder definitief gemaakt voordat die brede heroverweging heeft plaatsgevonden?

Minister **Van der Laan**: Ik heb aan de heren Van Bochove en Depla, en met hen een groot deel van de Kamer, al verschillende keren moeten beloven dat de wet op 1 januari 2011 in werking treedt. Het was eigenlijk de bedoeling dat die nog voor het kerstreces bij de Kamer zou zijn, maar het zal waarschijnlijk net daarna worden. Het is een heel krap tijdschema. Dat is echt een ander traject dan het traject van de brede heroverweging. Ik heb u gezegd dat ik het wetsvoorstel dat nu klaarligt en de onderraden ingaat niet ervoor ga aanpassen, want ik ben het gewoon niet met u eens. Dat mag toch? Maar ik vind wel dat u er recht op hebt dat het wordt uitgerekend als een variant in de heroverweging.

Mevrouw **Van der Burg** (VVD): Duidelijk.

Minister **Van der Laan**: Voorzitter. Ik zal proberen nog meer tempo te maken. Ik sla een stukje over de integriteitsaanpak in de corporatiesector over, ook omdat ik geloof dat wij het er helemaal over eens zijn.

Ik moet iets zeggen over Brussel, want diverse sprekers hebben er enkele zorgen over die ik graag wil wegnemen. Binnenkort komt de brief die ik aan de Kamer heb beloofd over de uitgangspunten die in het schriftelijk akkoord met Brussel zijn vastgelegd. Er moet nog een punt worden uitgewerkt: de regionale differentiatie, waarvoor wij een voorstel mogen doen. Dat ligt bij mij op het bureau. Binnenkort kunnen wij dat afmaken en dan kan de zaak met de wijkheffing worden afgewikkeld. Dan krijgt de Kamer een uitvoerige brief met die gegevens en de cijfers waarom gevraagd is. Daar stop ik ook het juridische verhaal in. Ik sla dat nu maar eventjes over.

Ik vind het belangrijk om de zorgen die gisteren zijn geventileerd nu niet te laten liggen, omdat er echt geruststellingen te geven zijn. Ik zal ze staccato heel snel noemen. Het zijn er – dit is toeval – weer zeven.

1. Volgens het akkoord is er geen sprake van staatssteun als de corporaties ten minste 90% van hun huurwoningen tot die toeslaggrens verhuren aan huishoudens met een inkomen van maximaal € 33.000. Dat is ruim boven modaal. Aan het adres van de heer Jansen merk ik op dat dit geldt voor ruim tweederde van alle hurende huishoudens. Als je de hele bevolking van Nederland neemt – huur en koop – geldt het voor 43%. Ik heb het niet meer over de politieman en de verpleger die mijns inziens terecht in het geding zijn gebracht. Degenen die zich te veel zorgen maken, wil ik het volgende meegeven. Als je 43% van de Nederlandse bevolking zonder enig probleem kunt laten helpen door de woningcorporaties, heb je het niet over een "te kleine groep".

2. Er wordt alleen gekeken naar nieuwe toewijzingen, zo zeg ik ook tegen degenen die vergelijkingen maken met eerdere onderhandelingsfasen. De bestaande voorraad speelt geen rol. Brussel laat de huidige voorraad met rust.

3. Ik heb een corporatiedirecteur echt letterlijk zien opspringen terwijl hij vroeg "is dat waar dat de corporaties zonder staatssteun van Brussel alles mogen doen?" Wij hebben daar af en toe wat genuanceerde visies over, maar van Brussel mag alles. Brussel vindt het geen probleem wat ze verder doen. Dat is wel eens anders geweest, zoals de Kamer weet.

4. We mogen regionaal differentiëren en daartoe zelf een voorstel doen, zolang het landelijke percentage van 90 maar wordt gehaald.

5. Met de 10% kunnen we de herstructurering in wijken zeker stellen. Als het nodig is om bouwstromen te maken in het kader van Bouwen voor de buurt om mensen met hogere inkomens naar de nieuwbouw van de corporaties te brengen om de belofte dat zij in de buurt blijven wonen te kunnen nakomen, mogen de corporaties de hogere inkomens ook in die 10% hebben.

6. De wijkenheffing is althans wat betreft het Brusselse aspect veiliggesteld. Ik heb de Kamer al eerder gezegd dat dit geen garantie is dat deze heffing het ook overigens haalt, maar dit was het voornaamste punt van de 211 woningcorporaties die bezwaar maakten.

7. Het laatste punt is heel belangrijk voor woningcorporaties, heb ik gemerkt. Blijvend mag staatssteun worden gegeven voor maatschappelijk vastgoed onder enkele voorwaarden die volstrekt logisch zijn, zoals openbare aanbestedingen en dergelijke. Onder maatschappelijk vastgoed vallen brede scholen, gezondheidscentra et cetera.

Dit betekent dat de corporatiesector zoals wij die in Nederland kennen gewoon door kan gaan. Ook nu wijzen woningcorporaties landelijk genomen ongeveer 90% aan de doelgroep toe. De donkere wolk van Brussel is verdwenen en je moet ook je zegeningen kunnen tellen. Dit wordt allemaal vastgelegd in de Woningwet en de lagere regelgeving die daarbij hoort. De regeling zou op 1 januari in werking moeten gaan. Kortom, ik hoop de zorgen van de Kamer te hebben weggenomen.

De heer **Jansen** (SP): We komen zeker nog uitgebreider te spreken over de zeven punten, maar ik wil me nu beperken tot het enige fundamentele punt dat ik ook in mijn eerste termijn heb genoemd, namelijk dat Brussel zich wat ons betreft niet heeft te bemoeien met het volkshuisvestingsdossier en dat ook niet via een U-bocht alsnog moet proberen te doen. Mijn grootste principiële angst is dat de minister hiermee impliciet heeft erkend dat Brussel hierover gaat. Dat betekent dat hij over drie of vijf jaar weer met nieuwe eisen te maken kan krijgen, omdat men de omstandigheden veranderd vindt.

Minister **Van der Laan**: Ik begin met het laatste. Als je een regeling met Brussel bereikt, wordt daarmee geen

volmacht gegeven om de regeling over een aantal jaar maar te veranderen. Mijnheer Jansen, het is precies andersom: de regeling is bedoeld om over en weer zekerheid te hebben. Die laatste zorg zie ik dus helemaal niet.

Ik heb zojuist gewezen op de brief die een en ander adstrueert. Ik heb ongeveer een meter juridisch advies, waarvan 99,9 cm zegt dat Brussel wel degelijk een groot punt heeft als zij zegt weliswaar bestaande steun van voor de EU te respecteren maar dat er een mededingings- en staatssteunprobleem is in allerlei regelingen die er sindsdien zijn gekomen. U zei tegen, naar ik meen, de heer Depla: waarom lost u het probleem niet op met een soort uitruil? Als de borging het staatssteunprobleem is, waarom schaffen wij dat dan niet af – dat is een korting op de woningcorporaties – en maken wij de integrale vennootschapsbelasting niet ongedaan? Dan spelen wij quitte en zijn wij van alle staatssteunproblemen af. Beste mijnheer Jansen, het staatssteunprobleem van voor de invoering van de integrale vennootschapsbelasting wás het grootste kritiekpunt van Brussel!

De heer **Jansen** (SP): U kunt het toch uitruilen tegen het verlenen van dezelfde faciliteit voor de financiële beleggingsinstellingen en corporaties? Dat is namelijk een faciliteit die commerciële partijen wel en corporaties niet hebben. Er is gewoon wisselgeld zonder dat het level playing field verstoord wordt. Het kan gewoon.

Minister **Van der Laan**: Je moet er als minister heel voorzichtig mee zijn, maar ik was net zo eigenwijs om kritiek te geven op wat de heer Jansen gisteren zei. Daar gaat hij nu niet op in. Is hij het met mij eens dat de vennootschapsbelasting ...

De **voorzitter**: Dit dreigt uitlokking te worden. Ik verzoek u vriendelijk om dat niet te doen, maar gewoon antwoord te geven op de vragen die u gesteld worden.

Minister **Van der Laan**: Ik moet er een beetje aan wennen dat Kamerleden mij permanent mogen uitlokken en dat ik ... Maar goed, ik zal mij heel erg proberen te richten naar uw verzoek.

De heer **Jansen** (SP): Waarschijnlijk heb ik mij niet duidelijk genoeg uitgedrukt. De constructie van de financiële beleggingsinstellingen is een manier om minder vennootschapsbelasting te moeten betalen. Commerciële vastgoedpartijen kunnen daar wel gebruik van maken en corporaties niet. Met andere woorden, op dit moment worden corporaties in Nederland nog slechter behandeld dan commerciële partijen. Als de minister daar een uitruil mee maakt tegen die WSW-vangnetregeling, dan hebben wij een belangrijk argument van mevrouw Kroes weggenomen.

Minister **Van der Laan**: Ik wil nog twee dingen tegen de heer Jansen zeggen op het punt van Brussel. Ik ga niet in op die uitruilsuggestie, die ik een beetje wild vind overkomen. Ik heb met woningcorporatiedirecteuren uitvoerig gesproken over de vraag of er een noodzaak is om met Brussel een regeling te treffen en of dat wenselijk is. Ik heb ze op één na allemaal kunnen overtuigen. Uiteindelijk zijn het zakenlieden. Als je zelfs maar een kleine kans loopt dat je hele stelsel er uiteindelijk aan gaat, dan moet je kiezen voor datgene waar je mee kunt leven of waar je zelfs blij mee kunt worden. Dan ecarteer je je risico en creëer je zekerheid. Dat is wat een directeur moet doen. Er wordt hier gezegd: er ligt iets slechts en wij gaan er niet mee akkoord, tenzij iemand ons wiskundig zeker uitlegt dat wij het kunnen doen. Maar er ligt helemaal niets slechts. Ik wil de heer Jansen iets met enige stemverheffing zeggen. Wij hebben met deze regeling rugwind gecreëerd voor diegenen die de corporatiesector willen behouden. Het is bekend dat het voornemen was om 1miljoen van de 2,5 miljoen woningen eraf te halen. Nu blijven het gewoon 2.5 miljoen woningen. Het is rugwind voor degenen die willen dat de corporaties vooral dat doen waartoe zij op aarde zijn: het huisvesten van de lagere inkomensgroepen.

De heer **Jansen** (SP): Ik hoop dat die deal, als die er is, prima is ...

Minister **Van der Laan**: Het is een akkoord.

De heer **Jansen** (SP): Daar zal ik op ingaan zodra ik dat schriftelijk gezien heb. Net als de minister wil ik zorgvuldig opereren. Als de minister toch met die brief komt, wil ik nog één kleine toezegging van hem. Kan hij de stelling onderbouwen dat deze deal ...

Minister **Van der Laan**: Dit akkoord!

De heer **Jansen** (SP): ... dat dit akkoord voor de eeuwigheid is? Kan Brussel er niet onderuit door over bijvoorbeeld vijf jaar te heroverwegen en aan te scherpen? Volgens mijn informatie kan Brussel dat wél.

Minister **Van der Laan**: Het scenario dat u vreest, dat het over vijf of tien jaar zomaar kan worden veranderd, is geen realiteit. Ik ga niet op papier zetten dat het voor de eeuwigheid hetzelfde blijft.

Wat de verstedelijking betreft beperk ik mij tot de concrete vraag van de heer Van Bochove. Waarom zit alleen de Randstad in de ambtelijke werkgroep die naar onorthodoxe maatregelen gaat zoeken in een tijd dat wij moeten sturen zonder geld? Mevrouw Ortega stelde, naar ik meen, dezelfde vraag. Ik kan de heer Van Bochove en mevrouw Ortega geruststellen: ik wil het ook voor de andere regio's gaan doen. Het initiatief is ontstaan vanuit de Randstad, maar de anderen zullen worden aangetakt.

Er werd ook gevraagd naar voorbeelden. Hoe kun je in hemelsnaam sturen zonder geld? Om richting te geven noem ik een paar zaken, waarbij ik sommige mensen adviseer hun veiligheidsgordels vast te doen. Wij denken aan projectsteun voor corporaties met een grote sloopopgave in de krimpgebieden. Een ander ding is het aanwijzen van experimenteergebieden waar bijvoorbeeld gewerkt kan worden met huren op maat, in ruil voor investeringsafspraken. Verder noem ik het strategisch inzetten van rijksgrond via een rijksvastgoed- en ontwikkelingsbedrijf. Dat zijn wat onorthodoxe zaken waaraan wij denken. Iedereen die daaraan nog iets toe wil voegen, is uiteraard van harte welkom.

Meerdere leden hebben aandacht gevraagd voor particulier opdrachtgeverschap. Op hun verzoek zal ik een aantal experts vragen hierover advies uit te brengen.

Van der Laan

De heer **Depla** (PvdA): Ons verzoek was om een club mensen langs de gemeenten te sturen om te helpen met het implementeren, op basis van ervaringen in Arnhem, Almere, Enschede enzovoorts. Niet weer een nieuw advies, maar gewoon, hands on, mensen gemeenten laten helpen.

Minister **Van der Laan**: Dan heb ik het gisteren niet goed begrepen.

De heer **Depla** (PvdA): In de schriftelijke beantwoording ging u eigenlijk al verder. U omschreef het voorstel daarin op een goede manier. Het enige wat u toen nog zei was: de precieze taakomschrijving moet ik nog maken. Maar als u toezegt dat u ons voor 1 januari de precieze taakomschrijving toestuurt, conform de schriftelijke beantwoording, ben ik tevreden.

Minister **Van der Laan**: Dat wil ik graag toezeggen.

Mevrouw **Van der Burg** (VVD): Ik ben iets minder snel tevreden. Volgens mij is het een heel belangrijk topteam. We krijgen daarvan de taakomschrijving, maar wanneer wordt die operationeel? Kan ik daarover ook een toezegging krijgen? Wij zijn het eens over het feit dat dit een eenvoudig middel is, dat misschien heel veel teweeg kan brengen.

Minister **Van der Laan**: Wij hebben een topteam Parkstad gehad, en dat zit in ons hoofd. Ik wil daar hier even weg van blijven. Het woord "topteam" gebruik ik niet. Wel heb ik het over "een aantal experts". Ik zeg toe dat ik de Kamer schriftelijk een voorstel zal doen over wat ze precies gaan doen. Laat mevrouw Van der Burg nu niet haar hand overspelen, want dan krijgen we een heel gevoelige en onnodige discussie over wat het precies moet zijn. Ik wil daar graag nog even over nadenken. Een heleboel gemeenten weten heel goed wat ze met het particulier opdrachtgeverschap kunnen doen. Die zullen zeggen: ga weg met je aantal experts, dat weten we zelf wel. Anderen zullen er misschien in gestimuleerd willen worden. Laten we dat eventjes goed bekijken.

Mevrouw **Van der Burg** (VVD): Nog een poging. Volgens mij zijn we het erover eens dat zo'n team met ervaringsdeskundigen een goed idee zou zijn, waarbij gemeenten uiteraard meewerken op vrijwillige basis. Is dat de toezegging die de minister doet? Hij komt terug op de vormgeving?

Minister **Van der Laan**: Wij zijn het erover eens dat een aantal experts hopelijk als team zal functioneren. Mevrouw Van der Burg weet dat mijn toezeggingen echt wat waard zijn. Ik hoop dat ze die ervaring heeft.

Mevrouw **Van Gent** (GroenLinks): Een kleine aanvulling: ik heb in mijn eerste termijn verwezen naar de motie-Van Gent/Duivesteijn over deze kwestie uit ik dacht 2000, waarin wij aandacht vragen voor het collectief particulier opdrachtgeverschap, met name voor de lage en middeninkomens. Ik zou het op prijs stellen als u dit punt daarin meeneemt.

Minister **Van der Laan**: Het was onvoorstelbaar geweest als ik dat niet zou hebben meegenomen. Ik zie grote tevredenheid in de zaal.

De krimp is een belangrijk onderwerp. Het is goed dat het in korte tijd hoog op de landelijke agenda is gekomen, mede op initiatief van het CDA – Van Bochove en Van Heugten – en de heer Depla van de Partij van de Arbeid. Het is ook echt heel hard nodig, want als de bevolking daalt, liggen leegstand, verpaupering en de meergenoemde segregatie op de loer. Het gaat in een aantal delen van ons land echt heel raken in de komende jaren. Uit recente cijfers van het CBS blijkt dat de komende 30 jaar 40% van de Nederlandse gemeenten te maken krijgt met een dalend inwoneraantal. Wij staan aan de vooravond van een demografische omslag, een omslag van groei naar een tweedeling tussen groei en krimp. Het vraagt ook een omslag in bestuurlijk denken. Bestuurders moeten af van de automatische piloot, gericht op groei. We zien die bewustwording duidelijk komen. Bestuurders hebben mij uitgelegd dat het een rouwproces is dat een tijdje duurt, waar je doorheen moet. Ik zie overigens – en dat compliment wil ik graag geven – dat bij een heleboel bestuurders in dat proces, en zeker daarna, het bloed weer gaat stromen. Hiertoe zijn zij ooit in het openbaar bestuur gaan zitten. Zij stropen de mouwen op en dat is heel erg goed. Samen met collega Bijleveld, de VNG en het IPO zal ik in november het gezamenlijke actieplan presenteren. Er is iets vertraging omdat het Topteam, dat oorspronkelijk was ingesteld voor Parkstad, ook is gaan kijken in Zeeland en Groningen. Er komen dus aanvullende adviezen van het Topteam. Deze zijn bijna klaar. De focus ligt op de drie genoemde regio's. Het gaat dan over terreinen zoals bewustwording, bestuurskracht, wonen en onderwijs. Daarover zal het actieplan concrete acties bevatten. Er zullen echter ook voorstellen worden gedaan om te experimenteren met bepaalde strategieën in de meest urgente gebieden.

Tegen mevrouw Ortega, die daarnaar vroeg, zeg ik: de positie van de corporaties wordt daarin natuurlijk betrokken. Ik heb geleerd dat krimp niet alleen het probleem van de bestuurders is. Het is juist het probleem van alle bestuurders van alle zorginstellingen, woningcorporaties, schoolbesturen, het bedrijfsleven en natuurlijk ook de bewoners. Het Topteam heeft gezegd dat regionale bestuurskracht voorwaarde nummer één is voor een aanpak. Partijen moeten de gevolgen van de krimp accepteren in plaats van elkaar dood te concurreren om dat ene bedrijf of die ene school. Krimp is bij uitstek een thema waarbij afstemming over de grenzen van de gemeente heen nodig is.

Ik stel nu de heren Van Bochove en Depla en mevrouw Ortega gerust. De motie-Van Bochove/Depla waarin 12 mln. voor Parkstad werd genoemd, zal ik ten volle en meer dan dat uitvoeren. Ik wil echter niet op het actieplan vooruitlopen, dus ik kan nu niet in detail treden. Die geruststelling wil ik wel zeer nadrukkelijk geven. Ik kan nog helemaal niet vooruitlopen op de aanpak van krimp op lange termijn. Ik zeg tegen de heer Van Bochove dat dat de achtergrond was van mijn opmerking in Groningen die toen in de krant is gekomen. Ik zie de ernst van de problematiek in en weet wat het ons vermoedelijk gaat kosten om in de komende tien of 20 jaar goed op te treden. Juist daarom denk ik dat dat om arrangementen vraagt die alleen aan het begin van een kabinetsperiode kunnen worden gemaakt. Het geld waarmee ik de heer Van Bochove zojuist mee gerust-

stelde, is dus geld om mee te experimenteren in de resterende anderhalf jaar van dit kabinet. Wij laten dit soort beslissingen verantwoord nemen door een nieuw kabinet, voor daarna. Daarbij praat je dan niet over 12 mln.

Ik kom op mijn laatste punt, de wijken.

De heer **Van der Ham** (D66): De krimp is een heel belangrijk thema, maar daartegenover wil ik de groei zetten. U hebt dat punt in de schriftelijke beantwoording wel aangestipt, maar niet hier. Er is een aantal gebieden, met name in de noordelijke Randstad, dat ontzettend gaat groeien. Sterker nog, er zit ook een enorme potentie in. Als zij echt goed en heel erg groot gaan groeien, zou dat heel gunstig zijn voor onze internationale concurrentiepositie. U kent de discussies wel rond megaregio's en Richard Florida die daarop wijst. Ik hoop dat u rond die krimp van alles gaat doen en dat u daaromtrent fantastische maatregelen neemt. Ik hoop echter ook dat u nadrukkelijk aandacht blijft houden voor de potenties van de groei. Kunt u daarover iets zeggen, juist als het gaat over de noordelijke Randstad? In de schriftelijke beantwoording stond wel iets over Almere, maar in die noordelijke Randstad is een enorm probleem.

Minister **Van der Laan**: Ik heb geen spijt dat ik net een stuk heb overgeslagen, want dat moest in verband met de tijd. Dat stuk bevatte echter voor een belangrijk deel het antwoord op de vraag die de heer Van der Ham terecht stelt. Laat ik het in zijn algemeenheid zo zeggen, waarbij ik ook reken op een beetje compassie bij hem. Als minister voor wonen moet ik met de Kamer zorgen voor de financiering van de 40 wijken na 2011. Dat is nog niet geregeld. Ik kom zo meteen nog over die wijken te spreken. Ik moet ervoor zorgen dat het verbreed wordt naar alle 140 wijken in Nederland die onder het gemiddelde zitten. De heren Jansen en Depla zeiden daarover gisteren nog het een en ander. Ik moet ook zorgen dat de krimpgebieden recht worden gedaan. Heel Nederland heeft in de laatste drie decennia de grote steden overeind gehouden. Het is nu aan heel Nederland, vooral aan de inwoners van die grote steden, om ook de krimpgebieden tegemoet te komen, die geen verdiencapaciteit hebben. Daarnaast moeten de motoren, dus de grote steden die wel goede mogelijkheden hebben, gaan loeien. De grote steden moeten dan wel geld hebben om hun motoren te laten loeien om zo bij te kunnen dragen aan al die andere zaken. Bovendien zit volgens de statistieken de meeste schooluitval, armoede en werkloosheid nog steeds in de grote steden. Als je dit rijtje ziet, kun je net zo goed de deur uitrennen en denken: dat wordt nooit wat. U hebt echter in mijn verhaal en zeker in mijn inleiding gehoord dat ik daar geen enkele reden voor zie. Wij hebben dit eerder gedaan en wij gaan het nu gewoon weer doen. Het is echter een lastige keuze.

De heer **Van der Ham** (D66): Het is lastig, die grote steden en de steden waar het groeit. U duidt terecht op allerlei problemen die zich daar voordoen. Maar ik hoor steeds dat het allemaal problemen zijn. Een groei van de noordelijke Randstad kan echter een grotere potentie voor Nederland betekenen. Ik hoop dat er vanuit de regering ook naar de kansen wordt gekeken, want het gaat nu alleen over de problemen van de groei.

Minister **Van der Laan**: Dan is de heer Van der Ham halverwege mijn betoog van vanavond binnen komen lopen. De eerste helft van mijn betoog ging namelijk juist over verantwoordelijkheid nemen en kansen grijpen. Dus over een actief optredende overheid die deze problemen moet oplossen. Ik heb letterlijk gezegd: problemen zijn er om op te lossen. Het is dit waar ik aan refereerde toen ik zei dat wij misschien wel terugkomen in de tijden van de jaren zeventig, tachtig, waarin heel heftige debatten over volkshuisvesting en wonen werden gevoerd. Het is uit de mode geraakt, maar het wordt hoog tijd dat het weer terugkomt. Dit zijn namelijk allemaal reële problemen die wij reëel met elkaar moeten oplossen.

Voorzitter. Ik eindig met de wijken. Daar is gisteren veel over gezegd. Ik ben heel blij dat ik de meeste partijen de wijkenaanpak steunen en zich vooral zorgen maken over de financiering na 2011. Daar ben ik namens het kabinet heel blij om, want er wordt wel eens anders gesuggereerd, maar gelukkig staat dat als een huis. Ik wil ook zeggen dat mijn voorganger de afgelopen jaren die wijkenaanpak goed in de steigers heeft gezet. Dat heb ik kunnen zien in 36 wijkbezoeken. De krachten daar zijn gebundeld, de middelen zijn geregeld en er is van alles gemobiliseerd wat een bepaalde flow tot stand heeft gebracht. Dat moeten wij nu volhouden en verbreden. Dat is ook een morele taak.

Volhouden, want wij hebben gezegd dat de statistieken op het punt van werkloosheid, armoede, schooluitval, woonsituatie, leefbaarheid, veiligheid, integratie pas na acht tot tien jaar veranderingen zullen laten zien. Dan zijn wij echt klaar. Dan kunnen wij weer opnieuw beginnen, zo weten wij als wij wat ouder zijn, maar dan kunnen wij de resultaten zien. Wij hebben ons daaraan gecommitteerd en wij zullen die belofte nakomen.

Ik kom nu bij het punt van de heer Fritsma. Gisteren vond ik het meest saillante punt van de avond dat hij voorstelde om te stoppen met de wijkaanpak. Het ging er niet om dat hij dat deed, want ik heb dat al eerder horen zeggen, ook door andere vertegenwoordigers van de PVV, maar hij stelde het heel expliciet voor. Hij stelde als alternatief voor de wijkaanpak ook voor om Marokkaanse jongens die de bocht uitvliegen, zwaarder te bestraffen en bij een dubbele nationaliteit de Nederlandse nationaliteit af te pakken en ze het land uit te zetten. Hij zei: het geld van de wijkaanpak kan dan worden gebruikt voor belastingverlaging. Zo heb ik hem goed verstaan. Ik heb het overigens ook nog nagelezen.

Op de ideeën over massa-immigratie en islamisering kom ik terug bij de behandeling van het onderdeel integratie van de begroting. Dat is vanavond dus niet aan de orde. Maar dat andere wel. Mijnheer Fritsma, uw voorganger woordvoerder Madlener zei vergelijkbare dingen. Toen ik hem in mijn enorme verwondering, verbijstering, uitnodigde om een keer met mij mee te gaan, of om vaker mee te gaan als hij dat wilde, op wijkbezoek om te kijken hoe het er nu echt voorstaat in die wijken, was hij zo fideel om te zeggen: graag, ik ga met je mee. Hij werd echter tot Europese sferen geroepen. Ik nodig nu u uit, mijnheer Fritsma, om met mij te gaan kijken. Het voorstel dat u doet, getuigt namelijk echt van een, als ik heel vriendelijk ben, opmerkelijke kijk op de situatie in de 40 wijken. U ziet blijkbaar alleen een probleem van overlast, onveiligheid en dan enkel van Marokkaanse jongens. Dan zeg ik: mijnheer Fritsma, er is toch veel en veel meer aan de hand in die wijken? U laat zo ontzettend veel mensen in

de steek als u dat niet ziet. De mensen die graag een nieuw of gerenoveerde woning krijgen. De ondernemers en klanten en die graag een opgeknapt winkelcentrum zien in hun buurt. De werkzoekenden die meer stageplaatsen en banen wensen. De ouders die graag willen dat hun kinderen de school afmaken in plaats van dat ze uitvallen en die graag willen dat juist in de armste buurten van Nederland inderdaad de mooiste scholen worden gebouwd. Ouders die graag opvoedingsondersteuning krijgen in Centra voor Jeugd en Gezin die wij daar nu maken en die graag zien dat ook hun kindertjes kunnen spelen in speeltuinen die goed onderhouden zijn en op Cruijffcourtjes kunnen voetballen. Mensen met een heel kleine beurs die hun schulden graag de baas willen worden en die geholpen willen worden om te leren rond te komen. Ik denk ook aan mensen die ook als er geen allochtoon te bekennen valt in de hele buurt, toch bang zijn om door een donkere straat te lopen in een slechte woonomgeving en die zo graag willen dat die woonomgeving wordt opgeknapt.

De heer **Fritsma** (PVV): De enige die een opmerkelijke kijk heeft op probleemwijken, want dat zijn het, is de minister. Probleemwijken worden nooit prachtwijken als je de immigratiekraan niet dichtdraait, als je het tuig dat daar de boel op stelten zet niet hard aanpakt. De minister laat mensen in de steek die zich onveilig voelen. Hij heeft het er wel over dat wij elkaar niet de put in moeten praten, maar ik heb met heel veel mensen gepraat die echt in de put zitten omdat ze inderdaad op dagelijkse basis last hebben van Marokkaanse straatterreur, overlast, bedreigingen en criminaliteit. Denkt de minister die verschrikkelijke veiligheidsproblemen op te lossen met maatregelen zoals het aanstellen van straatcoaches en gezinsmanagers?

Minister **Van der Laan**: De portee van mijn verhaal is niet dat dit geen probleem is en dat dit niet met alle kracht moet worden aangepakt. De portee van mijn opmerking was dat er veel meer problemen in die wijken zijn dan alleen die bekende "straatterroristen", met heel veel aanhalingstekens. Veel belangrijker is, in een zin samengevat, het verschil tussen de geachte heer Fritsma en het kabinet: hij wil de kids die uit de bocht vliegen, wat heel naar is, naar de gevangenis sturen, terwijl het kabinet er een grote voorkeur voor heeft om ze naar school te sturen.

De heer **Fritsma** (PVV): Ik vroeg of de minister die enorme veiligheidsproblemen, bijvoorbeeld met Marokkaanse straatterroristen, op denkt te lossen met maatregelen zoals het aanstellen van straatcoaches en gezinsmanagers. In mijn ogen zijn dat flutmaatregelen. Ik wil de minister dus vragen of hij echt denkt dat die maatregelen voldoende zijn.

Minister **Van der Laan**: Ik heb het lijstje van ongeveer 20 maatregelen die het kabinet treft met betrekking tot de hangjongeren, al een paar keer verteld. Ik ben graag bereid om dit weer te vertellen, maar niet als ik straks straf krijg omdat ik te lang aan het woord geweest ben. Ik heb echter een praktisch voorstel. De punten van de immigratie en de hangjongeren kunnen wij uitvoerig bespreken tijdens de behandeling van de begroting van integratie en inburgering eind november en ook desgewenst tussendoor nog, wat mij betreft. Ik praat nu echter over de wijken en welke problemen er zijn in de wijken. In navolging van alle andere Kamerleden hier gisteren zeg ik tegen de heer Fritsma dat wij niet tegen elkaar op hoeven te bieden in het verwijt wie nou wie in de steek laat. De heer Fritsma zegt: kappen met die wijkenaanpak. Hij vindt namelijk dat er te veel gaat naar nieuwe Nederlanders en dat er te weinig hard wordt ingegrepen bij de groep hangjongeren. Ik zeg: beste man, op een schaal van 0 tot 1000 zijn er 995 andere problemen die wel worden aangepakt in het kader van de wijkenaanpak. Die problemen hebben bijvoorbeeld met huizen te maken. De heer Fritsma heeft toch wel eens gehoord van de vijf pijlers? Het gaat om het aanpakken van je woning en je woonomgeving. Dat zijn die gerenoveerde of nieuwe huizen. Het gaat om werk, de toeleiding naar stageplaatsen en naar banen. Het gaat om de bestrijding van schooluitval. Het gaat om de aanpak van veiligheid in een veel bredere zin dan alleen maar Marokkaanse jochies. Verder gaat het om integratie. Dat is een punt waarover ik vanavond met de heer Fritsma maar liever helemaal niet spreek.

De heer **Fritsma** (PVV): U spreekt er liever helemaal niet over. Dat kan ik me voorstellen.

Minister **Van der Laan**: Nee, vanavond. Vanavond!

De heer **Fritsma** (PVV): Nou, u maakt één grote fout. In het kader van de wijkenaanpak komt u aan met voorstellen als straatcoaches. Waar of niet?

Minister **Van der Laan**: Nee!

De heer **Fritsma** (PVV): Dat is ook in het kader van de wijkenaanpak genoemd. Ik geef aan dat het resultaat van dat soort slappe maatregelen nul komma nul is. Sterker nog, straatcoaches worden gewoon bedreigd en mishandeld. Vandaag stond op SpitsNieuws dat er in Utrecht in een probleemwijk alweer vier straatcoaches zijn mishandeld. Het maakt geen indruk om aan te komen met maatregelen als het aanstellen van straatcoaches en gezinsmanagers. U kunt beter uw kaarten zetten op wel werkende voorstellen zoals: het tuig van de straat halen, langer in de gevangenis zetten en inderdaad het land uitzetten in geval van verblijfsvergunning of dubbele nationaliteit. Alleen dat maakt, wat veiligheid betreft, van probleemwijken prachtwijken. Het zou goed zijn als u dat gewoon erkent.

De **voorzitter**: Voordat ik de minister het woord geef, wil ik erop wijzen dat dit onderwerp in november nog specifiek behandeld gaat worden, maar de discussie is interessant.

Minister **Van der Laan**: Ja, dan behandelen we de begroting voor integratie. Ik ben blij dat u die discussie interessant vindt, maar ik heb die discussie al regelmatig met de heer Fritsma. Het is niet waar dat de aanpak van de Marokkaanse jongens, zoals ik hen dan maar – neutraler – noem, een onderdeel van de wijkaanpak is waarvoor als zodanig maatregelen bij de Kamer zijn neergelegd. Ik weet uit mijn hoofd dat het kabinet op 30 januari een brief heeft geschreven naar aanleiding van de gebeurtenissen in Gouda. Daarbij is een heel pakket maatregelen getroffen. Ik wil daar pas in november over doorpraten, maar ik wil de heer Fritsma even geruststel-

len, als dat kan bij dit onderwerp. Er is inmiddels een convenant gesloten met de 22 gemeenten waar de Marokkanenproblematiek geacht kan worden in mindere of in iets grotere mate te spelen. Met die gemeenten is een convenant gesloten om veel verdergaand dan alleen met straatcoaches of gezinsmanagers, over wie de heer Fritsma erg laatdunkend spreekt, allerlei maatregelen te nemen. Dat is daarvan het kader. U stelt voor om de wijkaanpak te stoppen en het geld terug te halen voor belastingverlaging. Ik kom niet door bij u. Daarom zeg ik: kom nou met mij mee kijken. Dan ben ik gezellig met u in de wijk om over de serieuze problemen daar te spreken. Niemand hier poetst weg dat die problemen serieus zijn. Sterker nog: ik zou er wel eens met u heen willen, omdat een van de problemen die ik heb gezien bij die 36 wijkbezoeken, is dat door dit soort verhalen de indruk ontstaat dat de wijkaanpak er is voor nieuwe Nederlanders, terwijl de wijkaanpak er is voor iedereen.

De heer **Fritsma** (PVV): Dus het ligt aan de PVV?

Minister **Van der Laan**: Nee, het ligt niet aan de PVV. Er zijn misverstanden over. Een van mijn taken is die misverstanden weg te nemen en mensen het vertrouwen te geven dat de wijkaanpak bedoeld is voor iedereen, dat niemand wordt voorgetrokken en dat niemand wordt achtergesteld in dit land. Ik zou bijna zeggen: daar heb ik u misschien nog wel bij nodig.

De **voorzitter**: Deze discussie zal ongetwijfeld voortgang vinden in november.

De heer **Jansen** (SP): Ik ben inmiddels razend nieuwsgierig geworden of de heer Fritsma gebruikmaakt van het genereuze aanbod van de minister. Hij heeft nu viermaal geïnterrumpeerd, maar op die vraag hebben wij nog geen antwoord gehad. Als hij zo sterk in zijn schoenen staat als hij beweert, is het ook heel gemakkelijk voor hem om de wijkbewoners te overtuigen van het feit dat de minister oliedom bezig is. Durft hij het niet?

De heer **Fritsma** (PVV): Ik heb de minister niet nodig om de situatie in de probleemwijken in ogenschouw te nemen, maar ik neem het voorstel in welwillende overweging.

Minister **Van der Laan**: Daar ben ik blij mee.

Dat is het volhouden van de wijkaanpak. Nu nog een opmerking over het verbreden ervan. Er zijn natuurlijk niet alleen in die 40 wijken problemen. Dat blijkt ook uit de Leefbaarometer die de Kamer heeft ontvangen. Bij de volgende fase hoort dat wij de wijkaanpak actief verbreden. Dat verbreden is niet in termen van eenzelfde soort geld zoeken, want dat hebben wij helemaal niet. Wij moeten vooral die dingen die in de 40 wijken blijken te werken, als een haas exporteren naar de andere wijken. Dat samenwerkingsverband tussen de 40 wijken en enkele tientallen wijken die erbuiten vallen qua omvang van de steden, is gelegd. Er is een soort twinningsysteem gemaakt, waarmee de export van ideeën zo snel mogelijk kan plaatsvinden.

Bij de volgende fase hoort nog iets anders. Daarmee kan ik dit stuk afsluiten. Alle burgers zouden hun schouders eronder moeten zetten, ook de nieuwe Nederlanders, die nu nog te weinig meedoen. Zij moeten niet alleen meedoen aan buurtfeesten, maar ook het jeugdelftal trainen, naar een ouderavond gaan, zorgen dat de rommel op straat wordt opgeruimd en zich mengen in de lokale debatten. Ik wil tegen sommige oude Nederlanders zeggen – en ik kijk naar het plafond om niets verkeerds te doen – dat ik de nieuwe Nederlanders aanspreek, maar ook hen. Geef niet als eerste reflex de overheid of de nieuwe Nederlanders de schuld van je zorgen en je ongemak, hoe reëel die ook kunnen zijn.

De resultaten sla ik over. De Kamer heeft een en ander kunnen lezen. Het is nu niet met droge ogen te zeggen dat de wijkaanpak niet werkt. De wijkaanpak werkt langzaam, maar zeker. Je ziet de statistieken omhoog krabbelen.

Mevrouw **Van Gent** (GroenLinks): Komt de minister nog te spreken over de bewonersbudgetten?

Minister **Van der Laan**: Ja, ik kom net bij het volgende punt. Ik kan het meteen voorlezen. Ik zet in op het meer betrekken van diverse bewoners bij een wijk en meer zeggenschap voor de bewoners. Het vouchersysteem dat mevrouw Van Gent een warm hart toedraagt, wordt nu door veertien gemeenten gebruikt. Bewoners zijn er ronduit positief over. Professor Tonkens komt in november met het onderzoek naar de effecten van het systeem. Het is overigens wel zo dat wij in overleg met de Kamer hebben goedgevonden dat, als gemeenten niet met het vouchersysteem willen werken, maar hun eigen systematiek van financiering van bewonersparticipatie willen voortzetten, dit mogelijk is als het gebeurt met de zegen van de bewoners zelf. Dat weet mevrouw Van Gent ongetwijfeld.

Mevrouw **Van Gent** (GroenLinks): De minister doet steeds een beroep op nieuwe Nederlanders en anderen ...

Minister **Van der Laan**: Op iedereen.

Mevrouw **Van Gent** (GroenLinks): ... om zich actief in te zetten voor hun woonomgeving. Daarmee ben ik het van harte eens. Het leuke van dat vouchersysteem – de minister schrijft dat ook in de schriftelijke beantwoording – is dat het ook nieuwe bewoners trekt die zich actief in de bewonersparticipatie gaan mengen. Professor – ik ken haar als Evelien – Tonkens gaat dat nu onderzoeken. Het vouchersysteem wordt nu in veertien van de 35 wijken toegepast. Ik wil er bij de minister op aandringen om ervoor te zorgen dat het veel breder wordt toegepast. De bewonersbudgetten komen nu meestal terecht bij mensen die zich enorm inzetten in de wijk maar toch een beetje in een gesloten systeem verkeren.

Minister **Van der Laan**: Ik heb de positieve effecten van het vouchersysteem zelf ook gezien. Laten wij even wachten op het onderzoek van professor Evelien Tonkens en er dan over praten. Dan kunnen wij besluiten of wij daarover top-down – dat zou het zijn – meer instructies willen geven aan de gemeenten. Ik vond het niet zo gek dat mijn voorganger zei: als het in overleg gebeurt tussen gemeenten en bewoners, schrijven wij het niet verplicht voor. Ik ken de warme gevoelens van mevrouw Van Gent voor het vouchersysteem. Zij weet dat ik haar daarin serieus neem. Zo wordt de glassubsidie in de vorm van vouchers uitgegeven, wat overigens heel goed

loopt. Ik heb hierbij dus geen enkele terughoudendheid, maar laten wij de dingen in de goede volgorde doen.

Mevrouw **Van Gent** (GroenLinks): Voorzitter, de laatste keer op dit punt. Ik vind het uitermate belangrijk om niet alleen de mensen die zich al jarenlang inzetten voor de wijk bij het proces te betrekken, maar ook de mensen die dat nog niet zo automatisch doen of wellicht niet de stap zetten om in een bestaande bewonersorganisatie actief te worden. Daarvoor vraag ik aandacht. Het is dan ook interessant dat die mensen wel bereikt worden door het nieuwe vouchersysteem.

Minister **Van der Laan**: Laat ik dan zeggen: ja. Wij zitten volgens mij op één lijn. Meerdere leden van de Kamer hebben gevraagd ...

De **voorzitter**: Mijnheer Fritsma.

De heer **Fritsma** (PVV): Toch nog even over die resultaten van de wijkenaanpak. De minister stelt dat er statistiekjes zijn die de goede kant op gaan. Er zijn echter ook andere signalen. Ik wijs nog even op het onderzoek van de Universiteit Utrecht, de minister ongetwijfeld welbekend, dat stelt dat er miljoenen in die wijken worden gepompt met als enig resultaat dat de problemen verschuiven naar een andere wijk. Hoe reageert de minister daarop?

Minister **Van der Laan**: Gisteren werd gerefereerd aan het Utrechtse onderzoek over het waterbed. Daarin stond ook: je moet je concentreren op sociaal en de grote herstructurering in stenen vergeten. Twee maanden nadat de inkt van dat rapport droog was, verscheen een rapport van SEO: vergeet sociaal nou maar, concentreer je op de stenen. Ik heb de Kamer al eens gezegd wat ik dan met zulke onderzoeken doe: ik lees ze heel goed en leg ze vervolgens diep in een la in mijn bureau. Ze gaan namelijk keihard tegen elkaar in. Wij geven alle rapporten aan de experts en vragen: wat is nou echt hard en wat niet?

Wat zijn in dit verband de harde resultaten? Gezien de tijd wilde ik dit eigenlijk overslaan. De werkloosheid in Nederland neemt in het algemeen weer toe, maar die neemt harder toe buiten de 40 wijken dan in de 40 wijken. Dat is een hard gegeven. Het percentage ligt nog steeds dik boven het landelijke percentage, maar het is saillant. Ook kan ik vertellen dat het ondernemerschap in die wijken groeit, maar ik ga niet alles herhalen wat ik heb toegestuurd, mede vanwege de tijd. De leefbaarheid zoals die wordt gemeten in de Leefbaarometer, neemt toe. Mijnheer Fritsma, wilt u eens iets van mij aannemen? Bij ieder wijkbezoek vraag ik in het overleg met de bewoners altijd: wat vind je zelf van de veranderingen? Ik gebruik "vooruitgang" niet eens om het zo neutraal mogelijk te stellen. Wilt u van mij aannemen dat ik tijdens de 36 wijkbezoeken nog niet een keer heb gehoord dat het achteruitgaat of zelfs maar blijft wat het is? Van al die bewoners heb ik al die keren gehoord: we zien het langzaam maar zeker beter worden. Daarom was ik blij dat u in overweging neemt om eens met mij te gaan luisteren naar die mensen.

De heer **Fritsma** (PVV): Dat het in die wijken op sommige punten beter gaat, kan juist het onderzoek van de Universiteit Utrecht staven, omdat de problemen verschuiven naar die andere wijken. Dat is precies wat in het onderzoek stond. Zegt de minister nu dat dit onzin is en dat er helemaal geen problemen verschuiven naar aanpalende wijken, dat er geen waterbedeffect is?

Minister **Van der Laan**: Je kunt niet zeggen dat er geen enkel waterbedeffect zal zijn. Er is wel een onderzoek waaruit blijkt dat dat waterbedeffect niet wordt vastgesteld. Dat geeft ons toch wel hoop. Ik heb u dat onderzoek toegestuurd.

Mevrouw **Van der Burg** (VVD): Over de resultaten van de wijkaanpak gaan wij nog uitgebreid met elkaar in debat, maar om een eind te maken aan die tegengestelde berichten van al die wetenschappers, heeft de minister ons toegezegd dat zal worden nagegaan op welke wijze vaker kan worden samengewerkt. Tot mijn verbijstering stond in de schriftelijke antwoorden dat ze mogelijk pas eind november voor het eerst bij elkaar komen, of dat er een bijeenkomst zal worden belegd. Een halfjaar geleden is die toezegging gedaan. Waarom moet dat zo lang duren? De minister zou er toch ook belang bij moeten hebben dat wij niet steeds van die tegengestelde rapporten krijgen?

Minister **Van der Laan**: Ik ken mevrouw Van der Burg als iemand die niet gauw verbijsterd is. Ik vind het dan ook een tikkeltje overdreven om hierover verbijsterd te zijn. Laten wij de zware woorden voor de zware dingen gebruiken en niet voor het feit dat ik in juni een bijeenkomst heb toegezegd die in november plaatsvindt. Overigens is er een paar weken geleden een vergelijkbare bijeenkomst geweest. Ik kon daar niet heen, omdat ik bij de Kamer werd geroepen. Daarom ben ik daar vervangen. Dat was ook een bijeenkomst met deskundigen over hetzelfde onderwerp. Die werd gehouden ter voorbereiding van dit. Het is een goede bijeenkomst geweest waar men met elkaar heeft afgesproken dat er huiswerk zal worden gemaakt. Het is dus niet juist dat er niets is gebeurd.

De heer **Van der Ham** (D66): Een punt wil ik even goed aftikken om zeker te weten dat ik dat in de schriftelijke beantwoording goed heb begrepen. Een aantal fracties, waaronder de coalitiefracties, heeft gevraagd om de LSA-gelden te verlengen. In de schriftelijke beantwoording staat dat dit zal gebeuren, namelijk met vier jaar. Dat is hartstikke goed, maar een paar weken geleden is er overleg gevoerd met de minister en die heeft toen gezegd dat dit nog niet zeker was. Schrijft de minister in zijn beantwoording dat het precies hetzelfde bedrag zal zijn dat daaraan nu wordt uitgegeven?

Minister **Van der Laan**: Het was bij wijze van spreken mijn volgende zin. Ik was namelijk bezig met het blokje over de bewonersparticipatie. Ik wilde het dus ook hier zeggen, ondanks dat het in de schriftelijke beantwoording staat. Dat wat de heren Van Bochove en Depla hebben gevraagd, zeg ik toe. Nagenoeg iedereen heeft dat overigens gevraagd. Wij verlengen die verstrekking dus met vier jaar in plaats van met twee jaar. Harder kan het toch niet?

De **voorzitter**: Ik kijk naar de minister en verzoek hem om zijn betoog af te ronden.

Van der Laan

Minister **Van der Laan**: Ik ben op twee zinnen na klaar. Ik hoef alleen nog tegen mevrouw Ortega over energiebesparing te zeggen dat de glasregeling in twee weken tijd 7500 aanvragen heeft opgeleverd. Die loopt dus echt goed. Mevrouw Ortega signaleerde het probleem van de administratieve rompslomp voor de glaszetters. Dat neem ik maar even voor lief, want deze regeling is nu wel een succes. Of dat voor het energiebesparingskrediet geldt, moet nog maar blijken. Laten wij dit dus maar voor lief nemen. Iets beters kan ik daarover niet zeggen. Ik heb met heel veel groepen in de samenleving te maken. De urgentie die in de brieven van groepen aan de Kamer doorklinkt, herken ik mijn gezond verstand niet altijd. Ik ben daarvan in elk geval niet altijd meteen onder de indruk. Ik ben bang dat de glaszetters onder die laatste categorie vallen.

Mevrouw **Ortega-Martijn** (ChristenUnie): Dat laatste laat ik voor rekening van de minister. Het ging mij eigenlijk om het volgende. Ik heb een heel concrete vraag gesteld over het feit dat zij zelf alles moeten gaan voorschieten. Het is juist dat er zo veel aanvragen zijn. Dat is belangrijk. In deze moeilijke tijd probeert iedereen te kijken op welke manier men het meeste profijt uit een aantal subsidiemaatregelen kan trekken. Maar dan moet die mogelijkheid wel voor iedereen bestaan. Daarom gaat het mijn fractie in ieder geval.

Minister **Van der Laan**: Dat was mij gisteren niet helemaal duidelijk geworden. Ik meen dat het echt ging over het idee van de rompslomp. Het voorschotten vloeit voort uit het vouchersysteem waarvoor wij allen vooral mevrouw Van Gent dankbaar zijn. Tegen degenen die de rekening hebben gemaakt, heb ik gezegd dat zij vooral moesten zorgen voor een korte betalingstermijn. Ik heb hen op het hart gedrukt dat dit netjes moest gaan opdat ons niet verweten zou kunnen worden dat de overheid niet alles had gedaan wat in redelijkheid kan worden gedaan.

Ik heb ook de ingezonden brief van de glaszetters gelezen. Na de eerste piep is het stil geworden. Ik wil graag met mevrouw Ortega afspreken dat wij even contact met elkaar hebben als het weer rumoerig wordt. Wij kunnen dan bezien of er echt een probleem is blijven bestaan of dat het inmiddels weer soepel draait.

Voorzitter. Ik was klaar. Ik wil u danken voor de tijd. Overigens voel ik mij maar half schuldig. Er is sprake van hoofdelijke aansprakelijkheid. Ik kan niet harder praten dan dit. Ik heb recht willen doen aan alle opmerkingen.

De **voorzitter**: Dat heeft u helemaal goed gedaan. Ik dank de minister daarvoor. Ik schors de vergadering tot 22.05 uur. Dan gaan wij verder met de tweede termijn.

De vergadering wordt enkele ogenblikken geschorst.

□

De heer **Jansen** (SP): Voorzitter. Dank aan de minister voor de beantwoording in de eerste termijn. Hij was beter op dreef dan de minister-president bij de algemene beschouwingen; dat mag hij in dit geval als een compliment beschouwen.

De minister begon zijn betoog met een beschouwing over solidariteit. Solidariteit heeft twee kanten, zo zei hij: als je hulp nodig hebt, moet je erop kunnen rekenen dat je die krijgt, maar als je hulp kunt geven, moet je ook bereid zijn om je handjes te laten wapperen. Dat waren de twee kanten van de medaille die hij noemde. Dat ben ik op zich erg met hem eens. Ik denk wel – en dat is relevant voor dit debat – dat de overheid als hoeder van het publieke belang zelf het goede voorbeeld moet geven. Ik constateer dat in de afgelopen vijftien jaar door het afstoten van een heleboel overheidstaken in combinatie met bijvoorbeeld schaalvergroting en het anoniemer maken van publieke diensten, mensen vaak ontmoedigd zijn om hun verantwoordelijkheid te nemen. Ik denk dat ik hem op dit laatste punt toch mag aanspreken. Voor de rest ben ik het met hem eens.

De acht toetsingscriteria voor de heroverwegingen die de minister heeft genoemd, waarvan één met hulp, klinken goed. Als kader om straks de heroverweging te beoordelen lijkt ons dit een stap in de goede richting.

Ik maak nog een opmerking over het schrappen van de BEW, bevordering eigenwoningbezit. Ik heb daar in mijn eigen termijn niets over gezegd, maar de SP-fractie is het er juist op inhoudelijke gronden mee eens om die af te schaffen. Wij hebben de BEW namelijk altijd gezien als een uitnodiging om een huis te kopen voor mensen die het net niet konden betalen. Wethouders in veel grote steden, met name de zuidflank van de Randstad, constateren nu dat er heel veel problemen aan het ontstaan zijn aan de onderkant van de koopmarkt. Wij denken dat je daarmee heel erg moet uitkijken.

Op het staatssteundossier zullen wij terugkomen. Ik zal dan maar mijn zegeningen tellen: de minister probeert in ieder geval nog te onderbouwen dat dit akkoord niet betekent dat er op een termijn van een paar jaar aan geknabbeld gaat worden. Dat is in ieder geval een van onze angsten.

Uit het schriftelijke antwoord op onze vraag over de tijdelijke verhuur concludeer ik dat de gemeenten op dit moment al de mogelijkheid hebben om bij tijdelijke verhuur een plafond te stellen aan het huurniveau op grond van de Leegstandwet; uit mijn hoofd gezegd artikel 16. Dat is waar, en dat is mooi. Wij zullen voor de voorbeelden die ons bekend zijn, nagaan waarom gemeenten daarvan niet of onvoldoende gebruikgemaakt hebben. Ik blijf het merkwaardig vinden dat als de oude huurder in een onbeperkt contract € 300 betaalde, de nieuwe huurder € 500 gaat betalen, terwijl zijn rechten eigenlijk minder zijn dan die van de oude huurder.

Ik sluit af met twee moties.

Motie

De Kamer,

gehoord de beraadslaging,

overwegende dat er op dit moment aparte instrumenten worden ingezet voor de wijkaanpak in de 40 Vogelaarwijken en voor de overige wijken;

overwegende dat het Topteam Krimp op dit moment een advies voorbereidt over de aanpak van krimp;

van mening dat er in alle drie de gevallen sprake is van een gebiedsgerichte aanpak, maar dat de ingezette financiële instrumenten elkaar dreigen tegen te werken;

Jansen

verzoekt de minister voor WWI om na ontvangst van het advies van het Topteam Krimp de Kamer een voorstel te doen voor een meer integrale wijkaanpak, met inbegrip van een financieel instrumentarium dat bestaande perverse effecten wegneemt,

en gaat over tot de orde van de dag.

De **voorzitter**: Deze motie is voorgesteld door het lid Jansen. Naar mij blijkt, wordt de indiening ervan voldoende ondersteund.

Zij krijgt nr. 14 (32123-XVIII).

Motie

De Kamer,

gehoord de beraadslaging,

overwegende dat de Stuurgroep Experimenten Volkshuisvesting (SEV) een belangrijke bijdrage levert aan het ontwikkelen van nieuwe concepten en organisatievormen op het gebied van bouwen en wonen;

overwegende dat innovatie op het gebied van bouwen en wonen op dit moment al achterblijft bij die in andere bedrijfstakken;

verzoekt de minister voor WWI, indien het overleg met gemeenten en corporaties onvoldoende compensatie oplevert, vóór de begroting van 2011 een alternatief uit te werken voor de vanaf dat jaar ingeboekte bezuiniging op de SEV, bijvoorbeeld in de vorm van een bezuiniging op het budget voor paleizen,

en gaat over tot de orde van de dag.

De **voorzitter**: Deze motie is voorgesteld door het lid Jansen. Naar mij blijkt, wordt de indiening ervan voldoende ondersteund.

Zij krijgt nr. 15 (32123-XVIII).

□

De heer **Van Bochove** (CDA): Voorzitter. Ik dank de minister voor het antwoord, zowel in de schriftelijke vorm als zojuist in de mondelinge ronde, met betrekking tot de Wet bevordering eigenwoningbezit. Uiteindelijk mocht ik een van de initiatiefnemers zijn van de laatste versie. Wij gingen uit van 500 woningen per jaar. Volgens het eigen jaarverslag, dat de minister op 23 september naar de Kamer stuurde, waren er in het eerste jaar, 2007, al 3651 beschikkingen. Dat is iets anders dan 500, terwijl het ver voor de crisis was. De Wet bevordering eigenwoningbezit was dus een succes. Ook toen de crisis in 2008, pas aan het einde, toesloeg, waren er bijna 10.000 beschikkingen volgens het jaarverslag van de minister. Dit betekent dat het een groot succes genoemd kan worden. Het in stand houden van de Wet bevordering eigenwoningbezit zou een bijdrage kunnen leveren aan de positie van de corporaties. Het gaat niet alleen om de starters in specifieke zin, maar ook om veel van de bewoners. Ik heb uit de beantwoording van de minister begrepen dat dit meegenomen wordt in de heroverweging. Ik vind dat belangrijk. Ik had er zelf ook om gevraagd. De minister zegt dat hij tot medio 2010 geld heeft. Dan weten we ook wat de uitkomsten van de heroverwegingen zijn en of we daar opnieuw in moeten en kunnen investeren. Ik ga ervan uit dat de wet in ieder geval blijft bestaan, zodat deze op elk moment geactiveerd kan worden.

Het EIB geeft een optimistische verhandeling van het bouwprogramma. De minister houdt zich daaraan vast. De geluiden uit het land zijn totaal anders. Ik denk dat de minister heel veel geld terugkrijgt. Dit betekent dat de minister zich toch moet voorbereiden op de vraag hoe je de woningbouwprogramma's in de steigers houdt. Ik denk dat de minister realisme en optimisme handig met elkaar moet gaan mixen. Ik mag aannemen dat hij de geluiden uit het land ook hoort.

Ik ben tevreden met de toezegging van de minister rondom het LSA. Ook ben ik tevreden met de aanpak rond de SEV. Over de huurtoeslag voor de grote gezinnen zal mevrouw Ortega zo meteen nog wat zeggen. In de schriftelijke beantwoording doet de minister een toezegging met betrekking tot de mantelzorgwoningen. Daarop komen wij terug bij de behandeling van de begroting van VROM. Er zitten bepaalde ruimtelijke componenten in, ook in het antwoord van de minister, waar ik nog even naar wil kijken.

Mevrouw **Van Gent** (GroenLinks): Ik heb een vraag over de huurtoeslag voor grote gezinnen. Ik weet natuurlijk niet wat mevrouw Ortega mede namens de heer Van Bochove gaat zeggen, maar als hij overweegt om wat aan deze huurtoeslag te doen, betekent dit toch niet dat huurtoeslag voor onzelfstandige woonruimte daarvan de dupe wordt?

De heer **Van Bochove** (CDA): Ik dien straks een motie in. U zult daaruit kunnen concluderen dat de eerste lijn van de motie niet is dat we er een hoop geld aan zullen uitgeven.

Mevrouw **Van Gent** (GroenLinks): Dan is het prima.

De heer **Van Bochove** (CDA): Ik ben gekomen bij het antwoord van de minister op de vragen over de corporaties. Ik heb gezegd dat we wel de kaders mogen stellen, maar niet de vermogens aanwenden. Ik bedoelde daarmee de claim van de vermogens en dat de overheid bepaalt wat zij met die vermogens gaat doen. De minister heeft geantwoord dat het maatschappelijk vermogen op een goede manier moet worden aangewend en dat we dit samen gaan doen. "Samen" leg ik uit als een goed tweespel tussen overheid en corporaties. Dit kan op lokaal niveau gebeuren. Dit kan soms binnen de kaders ook op lokaal niveau gebeuren. Zo heb ik de minister begrepen.

Ten slotte bespreek ik de krimp. In dit debat is daar heel veel over gezegd, door verschillende fracties. De minister heeft daar in zijn schriftelijke beantwoording en in zijn mondelinge beantwoording het nodige over gezegd. Maar er zijn in het verleden door de minister ook al toezeggingen op dit punt gedaan. De minister verwees naar zijn opmerking over hoe we de krimp in het Noorden van het land moeten zien. Dat vind ik niet het sterkste antwoord, moet ik eerlijk zeggen. Daadkracht en ministeriële verantwoordelijkheid vragen ook om optreden in lastige tijden en om het vinden van oplossingen.

Van Bochove

De minister heeft toegezegd dat hij in dat kader nadenkt over projectsteun en dat hij mogelijk met voorstellen daarover komt. Met het voorbeeld van Zeeland heb ik duidelijk gemaakt dat het noodzakelijk is dat er een bestuurlijke afstemming plaatsvindt tussen provincie en overheden. Die afstemming moet beter gaan functioneren. Om die reden en vanwege het feit dat ik vind dat in het rapport dat het kabinet eind november gaat presenteren een financiële paragraaf niet mag ontbreken, dien ik de volgende motie in, mede namens de leden Depla en Ortega-Martijn.

Motie

De Kamer,

gehoord de beraadslaging,

constaterende dat de bevolkingsontwikkelingen in Nederland ongelijk zijn verdeeld in groei- en krimpregio's;

constaterende dat de regering reeds met een Randstadvisie 2040 is gekomen waarin bekeken wordt op welke manier de verwachte groei kan worden geaccommodeerd, maar een dergelijke visie op ruimtelijke en woningvraagstukken tot op heden voor andere gebieden niet is uitgebracht;

constaterende dat een krimpende bevolkingsomvang leidt tot ruimtelijke en woningmarktvraagstukken die zowel het lokale bestuurlijke niveau als de financiële spankracht van lokale partijen, waaronder woningcorporaties, ontstijgen;

overwegende dat een gezamenlijk optreden van gemeenten en provincies noodzakelijk is om te komen tot (regio)specifiek beleid om de bevolkingsontwikkeling op te vangen, zowel op het terrein van Wonen en Wijken als op andere beleidsterreinen;

overwegende dat in krimpregio's het verdienend vermogen onder druk staat;

verzoekt de regering om bij de presentatie van de nota over krimp tevens voorstellen te presenteren die leiden tot een eerlijke verdeling van beschikbare middelen (bij overheden en andere partijen) waarbij de solidariteit en de draagkracht van gebieden mee worden genomen;

verzoekt de regering om te zorgen voor een transparante (bestuurlijke) afstemming van betrokkenheid en verantwoordelijkheden binnen de regio's omdat het probleem van de krimp integraal moet worden aangepakt,

en gaat over tot de orde van de dag.

De **voorzitter**: Deze motie is voorgesteld door de leden Van Bochove, Depla en Ortega-Martijn. Naar mij blijkt, wordt de indiening ervan voldoende ondersteund.

Zij krijgt nr. 16 (32123-XVIII).

□

Mevrouw **Van der Burg** (VVD): Voorzitter. Ik dank de minister voor de schriftelijke en mondelinge beantwoording van de vele vragen die wij gesteld hebben. Ik dank hem ook voor de toezegging over de groep ervaringsdeskundigen die gaat werken aan het particulier en het collectief particulier opdrachtgeverschap. Wij zijn daar blij mee. Ook dank ik de minister ervoor dat hij zich een stuk zorgvuldiger dan mevrouw Hamer uitdrukt over de hypotheekrenteaftrek, dat in elk geval rekening wordt gehouden met langlopende verplichtingen en dat er een zorgvuldige afweging gaat plaatsvinden, ook in brede zin met de huurmarkt en noem maar op.

De heer **Van der Ham** (D66): Dat is interessant. U zegt dat u er blij mee bent. Zijn dat dan ook de voorwaarden waaronder de VVD wil meedenken over de hypotheekrenteaftrek? Dat proef ik een beetje uit uw woorden.

Mevrouw **Van der Burg** (VVD): Ik denk dat ik in mijn eerste termijn heel duidelijk ben geweest. Ik ben in elk geval blij met de manier waarop de minister zich heeft uitgedrukt, zodat het niet voortdurend boven de markt blijft hangen. We moeten namelijk nog wel even wachten op het advies, zoals u weet.

De heer **Van der Ham** (D66): We moeten natuurlijk nog wel even wachten op het advies van de werkgroepen. Dat is waar. De minister zei dat ook. Maar als dat voldoet aan de voorwaarden die de minister schetst – voorspelbaar, het moet duurzaam zijn en mensen moeten niet schrikken van zo'n maatregel; dat vindt D66 ook – is dat dan potentieel voor de VVD een opening om de hypotheekrenteaftrek misschien nog een kans te geven?

Mevrouw **Van der Burg** (VVD): Dat zeg ik niet. Ik heb erop gewezen dat ik het zorgvuldig vindt van de minister dat hij aangeeft dat er zorgvuldig wordt gekeken naar de betrouwbaarheid van de overheid en langlopende verplichtingen.

De heer **Van der Ham** (D66): Dat gaat hij waarschijnlijk dus doen. Onder die voorwaarden, die zorgvuldigheidseisen, is er voor de VVD dus best een opening om te spreken over de hypotheekrenteaftrek. Ik ben echt blij. Hartstikke goed. Eindelijk.

Mevrouw **Van der Burg** (VVD): Ik vind het altijd mooi dat de heer Van der Ham vindt dat hij zijn eigen conclusies mag trekken. Die laat ik voor zijn rekening. Ik ben heel duidelijk geweest.

De heer **Depla** (PvdA): U zegt dat de minister, anders dan mevrouw Hamer, wel zorgvuldig een overgangstermijn wil geven. Dat heeft mevrouw Hamer ook gezegd. Wat is nu het verschil? Moet ik dan toch niet bij de heer Van der Ham aansluiten? Gaat u vandaag ook de brug over en zegt u dat we de inkomensondersteuning voor wonen eerlijker moeten maken en geen enkel taboe moeten hebben?

Mevrouw **Van der Burg** (VVD): Ik heb het niet over een overgangstermijn gehad. Ik heb het gehad over het feit dat er zorgvuldig gekeken wordt naar langlopende verplichtingen. Ik heb er ook op gewezen dat ik het

belangrijk vind dat de overheid betrouwbaar is en dat de minister zich daarover een stuk zorgvuldiger uitgelaten heeft dan mevrouw Hamer. Dat laat onverlet hoe wij over de hypotheekrenteaftrek denken.

De heer **Depla** (PvdA): Als ik u goed begrijp, legt u "betrouwbaarheid" uit als: je mag nooit iets veranderen. Ik ga u nu niet verder over de hypotheekrenteaftrek bevragen, maar waarom haalt u in uw tegenbegroting dan zo gemakkelijk 300 mln. weg bij de huurtoeslag en waarom zegt u dan zo gemakkelijk dat de huren moeten stijgen?

Mevrouw **Van der Burg** (VVD): Die discussie hebben we volgens mij bij de behandeling van de Wet op de huurtoeslag al gevoerd. Ik ga dus maar verder met mijn betoog.

Voorzitter. Wij hebben voorstellen gedaan voor de overdrachtsbelasting en de btw bij onderhoud en verbouwing. Ik begrijp dat de minister daar op dit moment niet aan wil. De VVD-fractie vindt dat jammer, want het bedrag aan overdrachtsbelasting neemt flink af. Misschien hadden wij op deze manier toch ervoor kunnen zorgen dat de woningmarkt in beweging blijft.

Ik kom op het tijdig betalen. Ik heb in de schriftelijke beantwoording gelezen dat daarin een verbetering is opgetreden. Ik zou het erg prettig vinden als de minister toezegt dat ten tijde van de eerder afgesproken Sinterklaasbrief het percentage misschien op 95 ligt, gelet op het belang hiervan voor de ondernemers.

Ik kom bij het corporatiedeel. Ik dank de minister voor zijn toezegging dat het voorstel van de VVD in elk geval wordt meegenomen door de commissie Heroverweging.

Ik heb nog een vraag over de onrendabele toppen. Daarover krijg ik in de schriftelijke beantwoording, met alle respect, een vaag antwoord. Ik heb heel concrete bedragen genoemd. Als de minister bezig is met de fundamentele heroverweging van een stelsel, weet hij ook dat de heer Bijdendijk een uitgebreide berekening in een essay daarover heeft gegeven. Het gaat van 4500 in 1995 naar 45.000 in 2005 per woning en naar 125.000 in 2009. Ik wil graag weten wat de reactie van de minister daarop is. Zelfs als maar de helft van dat getal juist is, is het toch schokkend. Hoe houden wij dat betaalbaar?

Ik wil graag een motie indienen op het punt van de Wet bevordering eigenwoningbezit, mede namens mevrouw Van Gent van GroenLinks en de heer Van der Ham van D66.

Motie

De Kamer,

gehoord de beraadslaging,

overwegende dat de regering het voornemen heeft geuit de succesvolle Wet bevordering eigenwoningbezit per 1 januari 2012 af te schaffen of zo veel eerder als het gereserveerde budget op is;

verzoekt de regering, totdat de brede heroverweging gereed is geen onomkeerbaar besluit te nemen over het afschaffen van de Wet bevordering eigenwoningbezit,

en gaat over tot de orde van de dag.

De **voorzitter**: Deze motie is voorgesteld door de leden Van der Burg, Van Gent en Van der Ham. Naar mij blijkt, wordt de indiening ervan voldoende ondersteund.

Zij krijgt nr. 17 (32123-XVIII).

De heer **Depla** (PvdA): In hoeverre is deze motie overbodig? De minister zegt dat de regeling wordt opgeschort als het geld op is. Bij de heroverweging komen wij voor het eind van het jaar te praten over de regeling die wij ook graag willen houden. Wat is dan nog het nut van deze motie?

Mevrouw **Van der Burg** (VVD): Ik hoop dat die overbodig is, maar ik vond de antwoorden van de minister niet zo duidelijk. Als hij nu bevestigt dat ik hem op die manier moet lezen of horen, ben ik graag bereid de motie in te trekken, want dan is ons doel bereikt.

□

De heer **Depla** (PvdA): Voorzitter. Ik wil de minister hartelijk bedanken voor zijn beantwoording en met name voor de duidelijke rode draad van solidariteit en daadkracht die richting geeft aan zijn beleid. Dat willen wij graag de komende tijd zo blijven zien.

Ik loop een paar punten langs, te beginnen met de heroverweging. Het is goed dat wij die uitgangspunten hebben. Het is ook goed dat de minister niet alleen kijkt naar ideologische tunnels en kuilen waarin wij allemaal zijn gaan zitten, maar dat wij bij de hypotheekrenteaftrek ook kijken wat het doet met de schulden van mensen en met welke risico's wij mensen opzadelen. Daarmee bekijken wij het niet alleen vanuit de woningmarkt, maar ook vanuit de mensen die daarop actief zijn. In die zeven uitgangspunten kunnen wij ons vinden. Wij hadden de segregatie als belangrijkste uitgangspunt daaraan toe willen voegen. Dat is toegezegd, dus dat is fijn.

Wij hebben een keer een debat gehad over de branche; dat is bijvoorbeeld Aedes. De sector, dat zijn de huurders en de verhuurders samen. Zou het wat zijn om in een gesprek met de gezamenlijke huurders en verhuurders eens te vragen of zij in een opmaat naar die heroverweging een plan kunnen maken voor wat naar hun mening een geweldig goede woningmarkt is?

Ik kom nog even terug op gisteren. Het gaat tenslotte over de visie op de woningmarkt. D66 is altijd de partij die iedereen oproept tot grote visies, maar gisteren bleef ik een beetje in verwarring achter. Ik wist niet of ik de visie van D66 als leeg moest typeren dan wel gewoon als rechts: gewoon snoeihard bezuinigen bij mensen met de laagste inkomens, om te beginnen door 125 mln. te bezuinigen op de huurtoeslag dit jaar, want dat waren de scheefwoners. Uiteindelijk kwam ik bij mijn laatste vraag; ik ben nu een beetje in vertwijfeling. Is het geen visie, is het gewoon rechts of moet ik het de heer Van der Ham niet kwalijk nemen dat hij eigenlijk niet zo goed weet waar hij het over heeft en dat ik daarom niet over een visie kan spreken?

De heer **Van der Ham** (D66): Ik moet een ding toegeven aan de heer Depla. Ik had gisteren het verkeerde getal gegeven. Ik had het over € 779, maar het ging over € 645. Dat geef ik hem na; dat had ik niet goed op mijn blaadje staan, dus dat is bij dezen rechtgezet. Maar wij hebben een andere visie op de huurtoeslag. Wij willen de huidige huurtoeslag bevriezen, aftoppen. Dat kan ook,

omdat de huren nauwelijks zullen stijgen. Daarnaast willen wij deze inkomens ook compenseren door een lagere belasting. De heer Depla moet dus niet op alleen maar inzoomen op een ding dat wij willen doen voor de mensen die minder geld hebben. Hij moet ook kijken naar andere maatregelen die wij nemen en die zijn heel sociaal. Op een aantal punten hebben wij een andere visie op de woningmarkt. De heer Depla kan het daarmee oneens zijn, maar daar zullen we het de komende maanden ook nog veel over hebben bij de gemeenteraadsverkiezingen. Zo is in ieder geval helder waar iedereen staat.

De heer **Depla** (PvdA): Als het enige waar u gisteren naast zat het bedrag was, zou het nog tot daar aan toe zijn. Dat kan iedereen gebeuren. Maar de heer Van der Ham had het over "scheefwoners", mensen die huurtoeslag ontvangen. De helft van de mensen die huurtoeslag ontvangen zijn 65-plussers met alleen een AOW-uitkering. Die hebben niets aan die belastingverlaging. Zij hebben ook niets aan al die woningen in de middenklasse die de heer Van der Ham wil laten bijbouwen of aan de afschaffing van de hypotheekrenteaftrek. Zij hebben er last van als er gewoon 300 mln. wordt weggehaald. Het zijn de mensen die het het smalst hebben in Nederland. De heer Van der Ham kan wel zeggen dat zijn partij een sociale partij is, maar het gaat vaak om mensen die al langer een uitkering hebben. Op deze manier wordt de langjarige toeslag weggenomen. Om nu te zeggen dat hij voor die groep veel moois in petto heeft, klopt gewoon niet.

De heer **Van der Ham** (D66): Ik heb meer iets over de cijfers gezegd en de heer Depla spreekt ineens over 300 mln. We bezuinigen 125 mln.

De heer **Depla** (PvdA): 125 mln.! Om te beginnen!

De heer **Van der Ham** (D66): Dat is toch nog iets anders dan de VVD doet.

De heer **Depla** (PvdA): Maar u hebt het nog steeds over scheefwonen!

De heer **Van der Ham** (D66): Er is een onderdeel dat daar wel degelijk mee te maken heeft, dat ermee samenhangt en dat doorslaat naar scheefwonen. Wat dat betreft, kloppen die cijfers niet. Bovendien is het lokaal heel verschillend. In Amsterdam is het heel anders dan in Den Haag en Rotterdam. Waar het ons om gaat, is dat wij het hele woningstelsel op zijn kop willen zetten, maar dan wel op een goede termijn opdat de mensen zich er goed op kunnen voorbereiden. De maatregel die wij voorstellen met betrekking tot de huurslag is zeer voorspelbaar. We bevriezen de huurtoeslag en wat dat betreft is dat zeer voorspelbaar voor de huurder. Volgens mij is dat geen rechtse maatregel, zeker niet in combinatie met een aantal andere maatregelen voor die groepen.

De heer **Depla** (PvdA): Het is heel duidelijk. De huurders weten waar ze aan toe zijn: zij hebben van D66 niets te verwachten. Maar of je nu in Amsterdam woont of in Den Haag of Rotterdam, je bent per definitie geen scheefwoner als je huurtoeslag krijgt. Dan heb je zo'n laag inkomen dat je blij moet zijn dat er corporaties zijn om jou een betaalbare woning te geven.

Wat betreft de huurtoeslag en de betaalbaarheid hebben wij een debat gehad over de structurele meevaller die eraan komt. Wij willen helder in een motie vastleggen hoe wij die meevaller willen besteden.

Motie

De Kamer,

gehoord de beraadslaging,

overwegende dat er op basis van de analyse van de uitgave van de huurtoeslag over 2007 het kabinet concludeert dat er een meevaller is van structureel 86,8 mln.;

overwegende dat in het voorjaar van 2010 besloten wordt over de inzet daarvan;

overwegende dat de aangenomen motie-Tang c.s. ook verzoekt, de bezuinigingstaakstelling voor de jaren 2011 en 2012 ongedaan te maken;

verzoekt de regering, in het voorjaar van 2010 te komen met voorstellen die de overgebleven bezuinigingstaakstelling voor de huurtoeslag in 2011 en 2010 ongedaan maken;

verzoekt de regering tevens, met voorstellen te komen die de armoedeval ten gevolge van de huurtoeslag vermindert,

en gaat over tot de orde van de dag.

De **voorzitter**: Deze motie is voorgesteld door de leden Depla en Van Bochove. Naar mij blijkt, wordt de indiening ervan voldoende ondersteund.

Zij krijgt nr. 18 (32123-XVIII).

De heer **Depla** (PvdA): Voorzitter. Wat betreft de wijkaanpak is uitgebreid gediscussieerd over de vraag wie we in de steek laten als we ermee ophouden. Ik ben overtuigd van het nut, maar we moeten wel heel scherp zijn bij die gemeenten en instellingen die niet echt actief bezig zijn en mogen niet alleen maar tijd verliezen om ook de heer Fritsma te overtuigen.

Ik ben blij met de toezegging inzake het LSA. Uiteindelijk zijn de buurten voor de bewoners. Om hen gaat het. Wij moeten ervoor zorgen dat die mensen goed ondersteund worden, zodat zij het heft in eigen hand kunnen nemen.

De minister wil de corporaties terug aan de mensen geven. Dat vind ik een heel andere aanpak dan terug naar de markt, zoals de aanpak van de VVD te kenschetsen is. Jammer dat de wet pas in november naar de Raad van State gaat. Wij hopen dat de wet meteen de eerste week na het kerstreces hier behandeld kan worden. Het is belangrijk dat wij het nieuwe stelsel invoeren. Corporaties die voldoende of goed presteren, krijgen alle ruimte. Corporaties die onvoldoende presteren, kunnen zich niet meer achter het gemiddelde verschuilen. Bewoners en gemeenten kunnen die corporaties aanpakken.

Mevrouw **Van der Burg** (VVD): Het klinkt leuk: terug

naar de mensen in plaats van terug naar de markt. Gegoede burgers hebben de corporaties opgericht om te zorgen voor goede huisvesting van mensen die niet zulke goede huisvesting hadden. Misschien draagt ons voorstel daar heel erg toe bij in plaats van dat die overheid heel erg veel gaat bepalen.

De heer **Depla** (PvdA): De corporaties zijn opgericht door kerken, vakbonden en verlichte ondernemers. Het zijn verenigingen geworden. Het zijn nu stichtingen geworden met zelfbenoemde regenten, zoals uw partijgenoot Winsemius ze noemt. Als je in een huis woont van een zelfbenoemde regent die het goed doet, is het een feest. Maar als hij er een potje van maakt, kan niemand hem wat maken. U wilt die zelfbenoemde regenten helemaal de vrijheid geven door ze ondernemer te noemen. Dat is iets heel anders dan de tijd waar u naar verwijst. In het verleden ging het om verenigingen waarbij burgers het bestuur konden corrigeren als het niet zo goed ging. De aanpak van deze minister is dat het teruggaat naar de mensen, terwijl u de stichtingsbestuurders alle vrijheid wilt geven.

Mevrouw **Van der Burg** (VVD): Gaat dat lukken in die maatschappelijke onderneming die een halfslachtige positie inneemt tussen markt en overheid? Op die stichting of welke rechtsvorm wij ook maar kiezen kun je ook heel goed toezicht loslaten.

De heer **Depla** (PvdA): De kracht van het stelsel in Nederland is dat het noch markt, noch overheid is. Het is juist dat maatschappelijk middenveld. Het zijn clubs die met een missie aan de slag zijn. Je moet mechanismes in het leven roepen. Daar zijn die brief van 26 juni en de komende wet bij uitstek geschikt voor: bewoners en gemeenten kunnen een tegenmacht zijn. Als dat niet werkt, wordt het naar de minister opgeschaald en kan hij ingrijpen. Dat vind ik een heel mooie aanpak. Het is de kracht van de Nederlandse corporatiesector en dat wil ik graag zo houden.

Mevrouw **Van der Burg** (VVD): Over die halfslachtigheid tussen markt en overheid verschillen wij dan fundamenteel van mening.

De heer **Depla** (PvdA): Ja. U noemt het halfslachtig, ik noem het iets heel moois. Als wij publieke doelen willen realiseren en wij laten het allemaal aan de markt over, dan moeten wij heel ingewikkelde wetgeving maken die vaak nog mislukt ook. Zie menig ander marktwerkingsproces. Alles naar de overheid zou ik ook geen goede zaak vinden. Dat betekent namelijk dat allerlei nieuwkomers en maatschappelijk initiatief onmogelijk wordt gemaakt. Dit is juist de kracht van het maatschappelijk middenveld bij scholen, zorginstellingen en corporaties. Dat moeten wij koesteren. Waar het misgaat, moeten wij het aanpakken. Vandaar die brief en de wet.

Ik ben blij met de toezegging inzake het particulier opdrachtgeverschap. Wij gaan geen advies maken, maar wij laten mensen aan de slag gaan. Gemeenten die dat willen, gaan wij bijstaan. Wij wachten de brief af. Ik neem aan dat wij er niet over hoeven te debatteren, maar dat kan altijd alsnog.

De krimpmotie is door mijn collega Van Bochove toegelicht. Er zit een contramal in. Er is een deel van Nederland waar er nog een miljoen mensen bij komt. Dat is een enorme opgave. Daar zit werk, daar zitten de mensen, dus daar moeten wij ook een enorme prestatie leveren.

Ik begon met de opmerking dat ik blij ben dat de minister inmiddels een jaar in functie is. Ik hoop dat wij hier over een jaar weer staan en dat ik dan kan concluderen dat ik blij ben dat hij twee jaar minister is en dat wij weer stappen verder zijn.

□

De heer **Fritsma** (PVV): Voorzitter. Ik dank de minister voor de gegeven antwoorden. Ik benut mijn resterende minuut spreektijd voor het indienen van twee moties.

Motie

De Kamer,

gehoord de beraadslaging,

constaterende dat de regering kapitalen aan belastinggeld investeert in de aanpak van de zogenaamde Vogelaarwijken;

overwegende dat gebleken is dat de wijkenaanpak faalt en dat ook de regering heeft toegegeven dat de achterstanden groot blijven;

overwegende dat de leefbaarheid in deze probleemwijken pas echt verbetert wanneer zaken als overlast, criminaliteit en straatterreur veel harder worden aangepakt;

verzoekt de regering, te stoppen met het uitgeven van belastinggeld aan de zogenaamde Vogelaarwijken en dit geld ten goede te laten komen aan belastingverlaging,

en gaat over tot de orde van de dag.

De **voorzitter**: Deze motie is voorgesteld door het lid Fritsma. Naar mij blijkt, wordt de indiening ervan voldoende ondersteund.

Zij krijgt nr. 19 (32123-XVIII).

De heer **Jansen** (SP): Ik had van de heer Fritsma, na zijn antwoord dat hij het bezoek samen met de minister aan een Vogelaarwijk in welwillende overweging zou nemen, verwacht dat hij deze motie zou aanhouden tot na dat bezoek. Dan zou hij nog gebruik kunnen maken van de kennis die hij daar zou opdoen. Maar hij weet dus al wat eruit komt, begrijp ik.

De heer **Fritsma** (PVV): Ik heb geen vertrouwen in de wijkaanpak, om de argumenten die ik in eerste termijn heb genoemd. Ik wil ze nog wel herhalen, maar ...

De heer **Jansen** (SP): Ik had het idee dat, toen de heer Fritsma na enige aarzelingen zei eens mee te gaan kijken, hij een heel klein beetje open zou staan voor de argumenten aan gene zijde. Ik ben het overigens ook niet altijd eens met de minister, sterker nog: ik ben het heel vaak niet eens met hem, maar ik ben wel gevoelig voor argumenten, en ik hoop de heer Fritsma ook. Waarom

komt hij dan nu met die motie, terwijl hij nog samen met de minister in een Vogelaarwijk gaat kijken?

De heer **Fritsma** (PVV): Ik heb alle reden te denken dat de wijkaanpak op hoofdlijnen zinloos is. Zolang er niets aan massa-immigratie gebeurt, blijft het dweilen met de kraan open. Zolang je de onruststokers die die wijken op stelten zetten niet harder aanpakt dan de minister doet, los je de problemen op het gebied van veiligheid niet op. Dat zijn al twee heel fundamentele zaken die in de ogen van de PVV niet goed genoeg ter hand worden genomen, waardoor het vertrouwen in deze wijkaanpak ontbreekt. Natuurlijk moet er wel geïnvesteerd worden in zaken als leefbaarheid en de kwaliteit van de woningen, maar dat heb ik ook eerder gezegd: als de woningcorporaties gewoon hun kerntaken uitvoeren, kom je al een heel eind. Natuurlijk moeten woningcorporaties investeren in wijken. Ik heb het ook over het belastinggeld dat vanuit de overheid in die wijken wordt gepompt, wat moet worden gestopt.

De heer **Jansen** (SP): De PVV vindt dat er geen cent belastinggeld moet worden gestoken in de wijkaanpak.

De heer **Fritsma** (PVV): Dat is juist. In onze tegenbegroting hebben we hier een bedrag van 0,2 mld. vandaan gehaald.

De heer **Van der Ham** (D66): Wat wilt u dan wel in dat soort wijken, behalve de woningcorporaties en de veiligheid? Op zich ben ik het daarmee eens. Die 160 mln. die het kabinet wil bezuinigen is een schande, daar zijn we het helemaal over eens. Wat wilt u dan wel doen om de mensen die wel goedwillend zijn, maar een achterstand hebben – taal of sociaal – te helpen?

De heer **Fritsma** (PVV): Nogmaals: de leefbaarheid in deze wijken verbeter je met maatregelen op het gebied van bijvoorbeeld immigratie. De PVV is altijd tegen de openstelling van de arbeidsmarkt voor Polen geweest. We zien wat de invloed van die massa-immigratie vanuit Polen op die probleemwijken is. Dat levert verloedering op en situaties waarin mensen met zijn vijftienen in een huis wonen. Daar moet je naar kijken, dat zijn de fundamentele zaken. Nogmaals, ook wat betreft veiligheid: als je denkt dat straatcoaches de oplossing zijn, verwijs ik naar Utrecht, waar vier straatcoaches zijn bedreigd en mishandeld. Het maakt 0,0 indruk op het tuig dat daar de boel op stelten zet. Je moet kijken naar deze fundamentele dingen.

De **voorzitter**: Maar dat is niet de vraag die aan u is gesteld.

De heer **Fritsma** (PVV): Als je hier niets aan doet, dan maak je van probleemwijken nooit prachtwijken.

De heer **Van der Ham** (D66): Wij zijn het misschien wel eens met de PVV over de veiligheid, het aanpakken van criminaliteit en jongens en ook meisjes die het verprutsen. Misschien is de PVV het op die punten ook nog wel eens met D66.

De **voorzitter**: Kunt u het iets korter houden?

De heer **Van der Ham** (D66): Het gaat echter ook over gezinnen die soms weinig opleiding hebben. Soms zijn het ook autochtone gezinnen die grote ontwikkelingsproblemen hebben. Soms gaat het om kinderen die fysiek zelfs niet in staat zijn om goed mee te doen in de samenleving. Wat gaat u voor hen doen? Ik doel dus op die goedwillende nieuwe en oude Nederlanders. Wat gaat u specifiek voor hen doen qua onderwijs en jeugdzorg?

De heer **Fritsma** (PVV): Daarvoor heb je natuurlijk geen wijkenaanpak nodig. Je kunt dat binnen het onderwijs regelen of met bijvoorbeeld een goede jeugdzorg, als er problemen zijn met kinderen. Daarvoor heb je geen wijkenaanpak nodig.

De heer **Van der Ham** (D66): U ontkent toch niet dat deze groepen zich meestal concentreren in bepaalde wijken? Het heeft toch ook iets met de omgeving te maken en met hun financiële mogelijkheden om eruit te breken?

De heer **Fritsma** (PVV): Ik ben het met de heer Van der Ham eens dat de bevolkingssamenstelling een probleem is. Wij weten dat in de probleemwijken bijvoorbeeld 48% allochtonen wonen. Dat is ook wat de minister zelf heeft gezegd: juist bij de categorie van de nieuwe Nederlanders mist er betrokkenheid om problemen op te lossen. Hiermee hebben wij eigenlijk de tragiek van de wijkenaanpak te pakken. De groep die de meeste problemen met zich meebrengt, is het minst gemotiveerd om ze op te lossen. Dat is de tragiek van deze wijkenaanpak in een notendop.

De heer **Depla** (PvdA): Ik wist niet dat de heer Fritsma zo naïef was, in de zin dat criminele jongeren het minst gemotiveerd zijn om mee te helpen de boel op te lossen! Maar dat terzijde.

De heer **Fritsma** (PVV): Ik heb het over nieuwe Nederlanders en niet over criminele jongeren.

De heer **Depla** (PvdA): U zei dat het over de problemen ging. Het gaat toch alleen maar over de criminelen? Of heeft u problemen met alle nieuwe Nederlanders?

De heer **Fritsma** (PVV): Ik wil het nog wel herhalen. De minister heeft zelf gezegd dat de groep nieuwe Nederlanders niet voldoende betrokken is bij de wijkenaanpak. Ik concludeer daarom dat de groep mensen die de meeste problemen met zich meebrengt, inderdaad op het gebied van criminaliteit, maar ook op het gebied van schooluitval en het gebied van uitkeringsafhankelijkheid, het minst betrokken is bij het oplossen van de problemen. Die groep is het minst betrokken bij de wijkenaanpak. Dat staat in de voortgangsrapportage en dat heeft de minister hier herhaald. Nogmaals: dat vind ik karakteristiek voor het hele verhaal.

De heer **Depla** (PvdA): U draait er een beetje omheen. U zegt dat de wijkenaanpak niks is. Dan zijn de mensen dus niet betrokken bij iets wat niks is. Daartegen kunt u toch geen bezwaar hebben? Het gaat mij er echter om dat u de veiligheid centraal stelt. Dat vind ik ook: als een buurt niet veilig is, dan wordt het niets. In een van de 40 wijken, in Kruiskamp in Amersfoort – daar wonen genoeg allochtonen, om u gerust te stellen – is het aantal

meldingen van jongerenoverlast in 2009 met 23% gedaald ten opzichte van 2008. Vindt u dat nou niks? Verder zegt u dat veiligheid het enige is wat helpt. Er zijn in die 40 wijken vorig jaar 118 wijkagenten bijgekomen en toch vindt u het allemaal niks.

De heer **Fritsma** (PVV): Ik heb eerder gewezen op het onderzoek van de Universiteit Utrecht waaruit blijkt dat problemen verplaatst worden. Als veiligheidsproblemen in wijk A dus minder worden, dan kunnen zij in de aanpalende wijk wellicht ernstiger worden. Dat is wat er uit dat onderzoek naar voren kwam. Ik heb dus inderdaad twijfels bij het resultaat. Die twijfels zijn wat mij betreft nog steeds meer dan gegrond. Wat betreft die wijkagenten: ja, er zijn tientallen wijkagenten bijgekomen, maar ondertussen wil uw partij bezuinigen op politie.

De heer **Depla** (PvdA): Dit is interessant. De heer Fritsma heeft over één onderzoek gelezen in de Spits, want ik neem aan dat hij niet alles zelf heeft gelezen. Vorige week hebben wij een uitgebreid onderzoek gehad, dat juist precies ingaat op het waterbedeffect. Dat heeft de heer Fritsma ook in zijn postbus gehad. Daarin staat uitdrukkelijk dat in het grootste deel van die wijken het waterbedeffect niet is opgetreden. Men heeft ook rondom die wijken gekeken. Als de heer Fritsma dat rapport ook heeft gelezen en wij binnenkort een debat hebben over al die rapporten, kan ik er dan met de heer Fritsma over praten? Wil hij zijn mening misschien nuanceren? Of is dat een onmogelijke opgave? Heeft hij één rapport gevonden dat nu verder zijn bijbel is?

De heer **Fritsma** (PVV): Ik kijk naar alle rapporten en het is waar dat die rapporten tegenstrijdig zijn. Dat is inderdaad een probleem. Je moet dus niet alleen naar rapporten kijken, maar ook naar de praktijksituatie met de ervaringen van de bewoners. De praktijksituatie is nog van dien aard, dat de veiligheidssituatie zeer zorgwekkend is.

De **voorzitter**: U hebt nog vijftien seconden om uw tweede motie voor te lezen.

De heer **Fritsma** (PVV): Ik dien mijn tweede motie in.

Motie

De Kamer,

gehoord de beraadslaging,

constaterende dat als gevolg van de economische crisis het aantal verkochte woningen is afgenomen en dat als gevolg hiervan de inkomsten van de overheid uit overdrachtsbelasting eveneens zijn afgenomen;

overwegende dat door de dalende huizenprijzen het zogenaamde terugverdieneffect van de overdrachtsbelasting is komen te vervallen;

overwegende dat de overdrachtsbelasting daarmee is verworden tot een fors obstakel op de woningmarkt en het herstel van deze markt belemmert;

verzoekt de regering om de overdrachtsbelasting te halveren,

en gaat over tot de orde van de dag.

De **voorzitter**: Deze motie is voorgesteld door het lid Fritsma. Naar mij blijkt, wordt de indiening ervan voldoende ondersteund.

Zij krijgt nr. 20 (32123-XVIII).

De heer **Depla** (PvdA): Ik heb een korte vraag. Waarom maakt u niet gewoon een amendement bij het belastingplan? Dan kunt u het gewoon zelf regelen.

De heer **Fritsma** (PVV): Dank voor de suggestie.

□

Mevrouw **Ortega-Martijn** (ChristenUnie): Ik wil de minister bedanken voor de zorgvuldige en uitgebreide beantwoording en nog wel op heel korte termijn. Hulde! Ik ben in ieder geval heel tevreden met de toezeggingen over subsidie voor het LSA en het uitnodigen van andere regio's bij de werkgroep onorthodoxe maatregelen. De discussie over geld op de lange termijn voor de verstedelijking en wijken komt terug in de aangekondigde investeringsagenda uit het aanvullende beleidsakkoord. De minister koppelt dit echter wel aan de heroverwegingen. De verwachtingen van de minister zijn echter niet zo hoog gespannen. Ik wil de minister toch ertoe oproepen om ook te kijken naar andere financieringsbronnen, zoals verevening.

Mijn motie over het bekostigingsstelsel voor groei- en krimpgemeenten wordt nog uitgewerkt. De minister wil zich bij de uitwerking van groei vooral richten op Almere. Ik vraag de minister toch om een meer fundamentele uitwerking van dit probleem. Ook andere gemeenten zullen namelijk nog fors groeien, al is de schaalgrootte van de groei van Almere natuurlijk heel bijzonder.

Mijn pleidooi voor afspraken met gemeenten over preventie was niet alleen gericht op de Ortegagemeenten, maar op alle gemeenten. De ChristenUnie staat ervoor om niet alsmaar bezig te zijn met probleemwijken, maar op een gegeven moment ernaartoe te werken om prachtwijken gewoon prachtwijken te laten zijn.

Ik heb de minister ook om een reactie gevraagd over de huurtoeslag voor grote gezinnen. Ik heb gekeken naar de beantwoording en ik ga gelijk over naar mijn motie, want ik zie het lichtje al knipperen.

Motie

De Kamer,

gehoord de beraadslaging,

constaterende dat in de huidige systematiek eenpersoonshuishoudens wel extra huurtoeslag kunnen ontvangen voor een woning boven de aftoppingsgrens en gezinnen met drie of meer kinderen niet;

overwegende dat deze grote gezinnen aangewezen zijn op grote (meestal duurdere) woningen en niet kunnen uitwijken naar kleinere woningen met een lagere huur;

Ortega-Martijn

overwegende dat dit een bepaalde mate van onrechtvaardigheid behelst met betrekking tot hun keuzemogelijkheden op de woningmarkt (een grotere woning die beter bij de omvang van hun huishouden past), en voor hun dagelijkse uitgaven;

verzoekt de regering, na een nadere analyse van het probleem, samen met woningcorporaties tot een oplossing te komen en hierover de Kamer te informeren,

en gaat over tot de orde van de dag.

De **voorzitter**: Deze motie is voorgesteld door de leden Ortega-Martijn, Van Bochove en Depla. Naar mij blijkt, wordt de indiening ervan voldoende ondersteund.
Zij krijgt nr. 21 (32123-XVIII).

□

Mevrouw **Van Gent** (GroenLinks): Voorzitter. Ik bedank de minister voor de beantwoording. Hij begon met het gooien van de knuppel in het hoenderhok over mensen die investeren in een tweede huis in Turkije en Marokko en die wellicht meer bezig zijn met terugkeer dan met investeren in de eigen woonomgeving. Ik moet zeggen dat deze knuppel in het hoenderhok op mij overkwam als een losse flodder en niet goed onderbouwd was, maar daar komt de minister nog op terug.

Ik heb ook een vraag over groen in de wijk. Vorig jaar is een motie van mij en de heer Van Bochove aangenomen om drie keer 2 mln. te investeren, dus 6 mln. Daarvan is 3,8 mln. gehonoreerd. Ik heb gezegd dat er nog 2,2 mln. te gaan is. De minister zegt dat de budgetten krap zijn en dat hij al iets heeft gedaan. Ik vraag hem om dit punt mee te nemen bij de brede heroverweging en om ruim € 120.000 per wijk – elke wijk zou dan immers nog € 120.000 kunnen krijgen – uiterlijk te betalen in 2012. Ik vraag hem dus om dit daarbij mee te nemen en om de hand niet nu al op de knip te houden.

Ik heb ook nog een vraag over de funderingsproblematiek. De minister zegt dat die komend jaar bij de verantwoording van het grotestedenbeleid terugkomt. Ik verzoek hem om daarin de knelpunten die wij bij het werkbezoek hebben geconstateerd, mee te nemen, want inmiddels blijkt dat het om veel meer woningen gaat dan oorspronkelijk werd gedacht. Ik verzoek hem daarop serieus in te gaan.

Tot slot dien ik een motie in over het opnemen van de energieprestatie-eisen in de Crisis- en herstelwet. De minister zegt dat de markt tijd nodig heeft, terwijl de markt er juist om heeft gevraagd. Daarom dien ik de volgende motie in.

Motie

De Kamer,

gehoord de beraadslaging,

constaterende dat Bouwend Nederland voorzitter Brinkman tijdens het rondetafelgesprek inzake de Crisis- en herstelwet stelde dat zijn organisatie een energienorm voor nieuwe en bestaande woningen bepleit had in het kader van de Crisis- en herstelwet;

overwegende dat het kabinet nog niet op koers ligt om zijn ambities te halen voor energiebesparing in de bebouwde omgeving;

overwegende dat ook de Raad van State, het CPB en het CBL positief oordeelden over energiebesparing als maatregel om werk te creëren en het milieu te sparen;

verzoekt de regering, alsnog een energienorm voor nieuwe en bestaande woningen op te nemen in de Crisis- en herstelwet,

en gaat over tot de orde van de dag.

De **voorzitter**: Deze motie is voorgesteld door het lid Van Gent. Naar mij blijkt, wordt de indiening ervan voldoende ondersteund.
Zij krijgt nr. 22 (32123-XVIII).

De heer **Van der Ham** (D66): De motie is heel sympathiek, maar de wet ligt er en wij kunnen dus gewoon amenderen. Ik ben daar al mee bezig en volgens mij uw fractie ook. Zullen wij het niet gewoon regelen bij die wet?

Mevrouw **Van Gent** (GroenLinks): Ik heb met deze minister goede zaken kunnen doen als het gaat om de vouchers voor woningisolatie. Ik heb in de schriftelijke beantwoording antwoord gekregen op mijn vraag in eerste termijn. De minister zegt dat de markt tijd nodig heeft om dit allemaal te onderzoeken, maar het opmerkelijke is nu dat de markt er juist om vraagt. Het is duurzaam en goed voor de werkgelegenheid. Men wil graag zo snel mogelijk weten aan welke normen men zich moet houden. Ik dien nu een motie in. Wellicht kan de minister het mij nu al toezeggen en dan kunnen wij gewoon aan het werk.

De heer **Van der Ham** (D66): Als u het echt opgenomen wil zien in de Crisis- en herstelwet, kunt u gewoon een amendement indienen. Ik zal voorstemmen als de motie in stemming wordt gebracht – u kent mijn standpunt op dat punt – maar er is iets anders waarin wij het direct kunnen regelen. Ik begrijp niet waarom u het via een motie vraagt.

Mevrouw **Van Gent** (GroenLinks): Het is onderwerp van deze begrotingsbehandeling. Als het gaat om duurzaamheid voor de leefomgeving in moeilijke tijden, duurzaam enerzijds voor het milieu en anderzijds voor de werkgelegenheid, lijkt het mij zinvol om het op dit moment aan deze minister voor te leggen.

De heer **Jansen** (SP): Los van het feit dat mevrouw Van Gent zelf kan amenderen, werken wij al anderhalf jaar aan herziening van het Bouwbesluit. Als zij het zo goed vindt om nieuwe en bestaande woningen beter en energiezuinig uit te voeren, laten wij dan de koninklijke weg nemen en het permanent regelen en niet door middel van het gooi- en smijtwerk van de Crisis- en herstelwet.

Mevrouw **Van Gent** (GroenLinks): Ik zie het helemaal niet als gooi- en smijtwerk in de Crisis- en herstelwet. Ik ben het wel met de heer Jansen eens dat wij, als wij

daar alvast een goede stap kunnen zetten, er dan ook een structureel vervolg aan moeten geven.

De vergadering wordt van 22.53 uur tot 22.58 uur geschorst.

□

Minister **Van der Laan**: Voorzitter. Ook in de tweede termijn weer dank aan de fracties voor de opmerkingen. Ik zal de moties meenemen bij de sprekers, die ik in volgorde behandel zonder er blokjes van te maken.

Met de heer Jansen ben ik het eens – dat hebben wij in onze allereerste kennismaking ook uitgewisseld – over het goede voorbeeld van de laatste vijftien jaar. Omwille van de tijd ga ik er nu niet op in. Ik hoop dat wij elkaar serieus blijven nemen en proberen te overtuigen. De tijdelijke verhuur blijf ik met hem in de gaten houden. Zodra er signalen zijn, gaan wij er samen iets aan doen.

Voorzitter, ik concentreer mij op de moties, op een enkele belangrijke opmerking van Kamerleden na waarop ik wel inga.

De motie van de heer Jansen over de integrale wijkenaanpak moet ik ontraden omdat ik op dit moment nog geen aanleiding zie om mee te gaan met de overweging van de elkaar tegenwerkende instrumenten. Wel hebben wij al heel vaak en heel lang geleden vastgesteld dat het zuur kan zijn voor corporaties in krimpgebieden dat zij moeten bijdragen aan rijke corporaties in stedelijke gebieden. In eerdere AO's heb ik toegezegd dat de heroverweging het bijkans ideale moment is om voor alle problemen waar financiële zaken bij horen, oplossingen te vinden. De heroverweging is niet enkel een bezuinigingsoperatie, maar ook een moment om nieuw beleid in de horizon te zetten en naar ons toe te halen. Dat is het moment om zo'n afweging te maken. Ik wil wel toezeggen dat ik daarover tijdig het gesprek met de Kamer aanga.

De heer **Jansen** (SP): Ik kan de motie intrekken als de minister zegt: ik zie ook wel dat het handiger is om bij die gebiedsgerichte benadering een instrumentarium te hebben waarin zaken elkaar niet tegenwerken, dus de Vogelaaraanpak, de 40-plusaanpak en de krimpaanpak moeten in dezelfde context worden bezien. Dat is eigenlijk wat die motie bepleit. Als de minister zegt dat hij ook die richting op wil, ben ik best bereid om af te wachten tot de heroverweging. Dat is in ieder geval de richting die ik zou willen zien.

Minister **Van der Laan**: Wat de heer Jansen zegt, is constructief. Ter voorkoming van misverstanden: als we de scherpere posities die we in eerdere debatten ten opzichte van elkaar hebben ingenomen nu even vergeten, dan kan ik instemmen met wat hij vanavond vraagt. Mijnheer Jansen, mag ik het als volgt samenvatten? Dat is het moment om met een frisse blik te kijken naar hoe die instrumenten op elkaar uitwerken en of dat wel intelligent is.

De heer **Jansen** (SP): Dan trek ik de motie in.

De **voorzitter**: Aangezien de motie-Jansen (32123-XVIII, nr. 14) is ingetrokken, maakt zij geen onderwerp van beraadslaging meer uit.

Minister **Van der Laan**: Over de tweede motie van de SP wil ik het volgende zeggen. Wij hebben alle kenniscentra gekort. Hiervan hebben wij gezegd: wij moeten eigenlijk een extra inzet plegen om te bekijken of wij het met de gemeenten en de corporaties eens kunnen worden over de extra financiering, ook van hun kant. Ook als ik uitga van de volkomen goeder trouw van alle 400 zoveel gemeenten en de volkomen goeder trouw van de 400 zoveel corporaties, weet ik dat wij niet heel ver komen als wij deze motie nu aannemen. Dan ligt al vast dat de last resort, het kabinet, er staat. Enkel om die reden – ik leg er verder geen negatieve lading in – vraag ik de heer Jansen om die motie aan te houden als dat technisch mogelijk is, of anders in te trekken en later weer in te dienen als er iets misgaat. Wij verstaan elkaar op dit punt.

De heer **Jansen** (SP): Dat is een goede suggestie, maar dan zou ik graag horen op welke termijn het overleg met gemeenten en corporaties tot een uitkomst of conclusie kan leiden.

Minister **Van der Laan**: Is het reëel als ik zeg dat ik er voor het kerstreces op terugkom?

De heer **Jansen** (SP): Dan zitten wij mooi in de tweemaandentermijn van moties. Een motie kan ik tot die tijd aanhouden, anders is die automatisch vervallen.

Minister **Van der Laan**: Dan zeg ik dat toe.

De **voorzitter**: Ik wijs de heer Jansen erop dat een aanhouding altijd verlengd kan worden als u binnen die 60 dagen rappelleert en zegt dat u de motie wilt blijven aanhouden.

De heer **Jansen** (SP): Laat ik dan nu zeggen dat ik de motie aanhoud tot het moment waarop wij dat bericht hebben gehad. De minister heeft gezegd: rond het kerstreces.

De **voorzitter**: U moet de termijn zelf in de gaten houden, want de motie vervalt gewoon automatisch na 60 dagen, tenzij u binnen die periode aangeeft haar nogmaals te willen aanhouden.

De heer **Jansen** (SP): Dan doe ik dat nu; dat scheelt weer een mailtje.

Minister **Van der Laan**: En ik blijf bij mijn toezegging dat ik er voor de Kerst op zal terugkomen; dat lijkt me een reële termijn. Voorzitter, ik heb uw opmerking overigens met veel belangstelling gehoord.

De **voorzitter**: Op verzoek van de heer Jansen stel ik voor, zijn motie (32123-XVIII, nr. 15) van de agenda af te voeren.

Daartoe wordt besloten.

Minister **Van der Laan**: Ik kom op de motie-Van Bochove, Depla en Ortega-Martijn. Nee, ik ga nu te snel, want ik wil ook nog kort inhoudelijk op de motie-Van Bochove reageren. Zijn suggestie is dat wij de wet moeten laten bestaan, opdat die kan worden geactiveerd. Ik kom zo meteen op de motie die mevrouw Ortega-

Van der Laan

Martijn volgens mij ook namens de heer Van Bochove heeft ingediend. Een heleboel belangrijke dingen die de heer Van Bochove gezegd heeft, kan ik nu laten liggen. Wij zijn het namelijk op vrijwel alle punten met elkaar eens. Dat doet mij deugd.

Ik ga meteen door naar het punt van de corporaties, want dat vind ik wel belangrijk. Mijnheer Van Bochove, eigenlijk zijn wij bezig geweest om punten te verduidelijken en te markeren. Dat is lelijk Haags jargon voor het helder maken. De heer Van Bochove vatte het uiteindelijk samen met het samen aanwenden van het vermogen, lokaal en landelijk. Daarover ben ik het volledig met hem eens. Daar zit de partnerschapsgedachte in. Daarin zit ook de gedachte dat dat geld tevens van de samenleving is. Ook zit daarin het onderscheid tussen lokaal en landelijk. Als dat de ingrediënten zijn, zijn wij het met elkaar eens.

Ik kom op de motie over krimp. Nee, eerst maak ik nog een opmerking over krimp, want ik hoor in de woorden van de heer Van Bochove toch nog een klein beetje dat hij van mening is dat er in zekere mate licht zit tussen het enthousiasme waarmee ik praat over de aanpak van de krimpproblematiek en dat wat ik lever. Dat is slechts het geval omdat ik moet leveren in het actieplan waaraan ik samen met staatssecretaris Bijleveld-Schouten werk. Ik wil dat in het voltallige kabinet bespreken, want ik wens deze ernstige problematiek met zijn draagvlak aan te pakken. Ik hoop dat ik de heer Van Bochove geruststel. Hij kan nog niet beoordelen of die discrepantie er zal zijn, maar ik kan hem al zeggen dat daarvan geen sprake zal zijn.

Ik ga in op de korte termijn en de lange termijn. In eerste termijn heb ik gezegd dat ik de heer Van Bochove en de heer Depla zal verrassen, als alles verloopt zoals ik dat hoop, met de uitvoering van hun motie, ook in financiële termen. Ik kan echter niet verder dan dat toezeggen, omdat de besprekingen met staatssecretaris Bijleveld-Schouten en de rest van het kabinet nog niet hebben plaatsgevonden. Dat geldt voor de korte termijn.

Tegen een journalist van een Groningse krant heb ik gezegd dat, als je kijkt naar de krimpproblematiek die afkomt op 40% van de gemeenten van Nederland in de komende 20 tot 25 jaar, er geen enkel kabinet is dat tijdens zijn rit voor een dergelijk probleem voor zo'n lange periode de oplossingen kan vinden en het geld daarvoor kan regelen. Dat heb ik gezegd. Hij hoeft dus wat dat betreft ook niet ongerust te zijn en het is niet nodig dat hij zich afvraagt of wij dat serieus aanpakken. Ik hoop dat ik hem daarmee echt gerust heb gesteld, want hij was een van de eersten die over deze problematiek begon, althans in mijn presentie. Ik heb goed naar zijn woorden geluisterd, dat zal ik blijven doen en ik hoop visa versa.

Ik kom op de motie. Ik stem volledig in met de strekking daarvan, maar de inhoud zou anders geformuleerd moeten worden. De inzet is namelijk niet om tijdens de presentatie van het actieplan al die voorstellen te presenteren die over die middelen, ook in de toekomst, gaan. Daarin zitten wel de experimentenvoorstellen met het geld. Dat is dus de motie van de heer Van Bochove waarop ik zojuist ben ingegaan. Ik zal in het actieplan aankondigen dat ik die voorstellen wil ontwikkelen. Daarvoor wil ik juist de experimenten gebruiken. Ik wil dus zowel een eerlijke verdeling van de experimenten over de regio's als een intelligente verdeling over de soorten experimenten – ik noem het heel eigenwijs maar even zo – zodat wij over een jaar kunnen zeggen wat goed werkt en wat minder goed werkt. Ik wil dus dat de heer Van Bochove mij met de motie niet verzoekt om tegelijkertijd al die voorstellen neer te leggen. Die moeten wij komend jaar ontwikkelen. Ik ben het zeer eens met het andere verzoek dat in de motie staat. Dat houdt in dat een en ander bestuurlijk transparant moet worden afgestemd. Ik hoop dus dat de indiener de formulering van de motie wil aanpassen.

De heer **Van Bochove** (CDA): Ik heb de woorden van de minister gehoord en zal een andere formulering bedenken. Ik zal dus met een gewijzigde tekst op dat ene onderdeel komen.

De **voorzitter**: Motie-Van Bochove, nr. 16, zal worden gewijzigd.

Minister **Van der Laan**: Ik dank de heer Van Bochove daarvoor. Dan komen wij precies uit op het punt waar wij waren. Daarmee bedoel ik dat wij het volledig met elkaar eens zijn.

Mevrouw Van der Burg verdient een antwoord op haar vraag over de onrendabele toppen. Ik zeg toe dat ik doe wat zij vraagt. En in een brief zal ik ingaan op het verhaal van Bijdendijk. Ik zal dat doen om twee redenen. De eerste is dat mevrouw Van der Brug bij mij hoog staat aangeschreven, hoewel wij het politiek vaak volkomen oneens zijn. Maar daarmee kunnen wij beiden goed leven. De tweede reden is dat ik ook de heer Buitendijk hoog acht. Ik ken hem als een zeer sociale corporatiedirecteur die niet zonder reden iets roept. Om deze beide redenen zeg ik graag toe dat ik zal ingaan op het verhaal van de onrendabele toppen.

Mevrouw **Van der Burg** (VVD): Ik dank de minister voor deze toezegging. Zou de minister er ook een termijn bij kunnen noemen?

Minister **Van der Laan**: Ja. De minister had dat nog niet gedaan omdat hij een beetje stond te aarzelen. Eigenlijk zouden wij deze informatie moeten hebben wanneer wij volgende week het algemeen overleg over het sectorbeeld voeren. Mag ik toezeggen dat ik mijn uiterste best zal doen om de brief volgende week voor het algemeen overleg over het sectorbeeld aan de Kamer te sturen? Dan is alleen overmacht een situatie waarin het anders zou zijn.

De motie van mevrouw Van der Burg over de BEW heet bij mij motie 4.

De **voorzitter**: Motie nummer 17.

Minister **Van der Laan**: Sorry, ik heb de oude nummers.

De **voorzitter**: Dat geeft niet. Ik noem de juiste.

Minister **Van der Laan**: Mag ik het zo blijven doen?

De **voorzitter**: U mag het doen zoals u wilt. Ik zorg voor het correcte nummer.

Minister **Van der Laan**: Dank u wel.

Ik kan toezeggen dat wij geen onherroepelijke beslissingen zullen nemen. Het is precies zoals de heer Van Bochove heeft gezegd: als het budget op is, blijft de

wet bestaan en is het een kwestie van het organiseren van een nieuw budget. Ik beschouw de motie als een ondersteuning van het beleid. Ik heb mevrouw Van der Burg horen zeggen dat zij bereid was om de motie aan te houden of in te trekken als ik een voldoende duidelijke toezegging zou doen. Ik hoop die te hebben gedaan.

Mevrouw **Van der Burg** (VVD): Ik acht de toezegging van de minister glashelder. Ik trek de motie dus in, mede namens de twee andere indieners.

De **voorzitter**: Aangezien de motie-Van der Burg c.s. (32123-XVIII, nr. 17) is ingetrokken, maakt zij geen onderwerp van beraadslaging meer uit.

Minister **Van der Laan**: Dank u wel.

Ik geef eerst een reactie op de vraag van de heer Depla of ik bereid ben om te gaan overleggen met Aedes en de Woonbond over de heroverweging. Zo zeg ik het maar even kort. Deze afspraken staan in de agenda. De heer Depla heeft het al eerder gezegd. Ik meen dat dat gisteren was. Ik heb vanochtend opdracht gegeven om deze afspraken te maken omdat ik het een reële zaak acht. Ik had overigens al een afspraak met Aedes staan om over de heroverweging te praten. Deze was overigens misschien nog niet met een precieze datum ingevuld. Ik acht het terecht om hierbij ook de Woonbond te betrekken.

De motie van de heer Depla gaat over het gebruik van de structurele meevaller in de huurtoeslag voor het verkleinen van de armoedeval. Het is met spijt dat ik het aannemen van deze motie ontraad. Ik doe dat omdat nog niet helemaal zeker is hoe groot de meerjarige doorwerking van de meevaller zal zijn en daarmee dus ook wat beschikbaar zal zijn voor een structurele intensivering zoals deze motie vraagt. In het voorjaar van 2010 zullen wij meer inzicht in de meerjarige doorwerking hebben. Daarop wil ik nu nog niet vooruitlopen. Op dat moment kunnen wij over de besteding van eventuele meevallers praten. Ik meen dat de heer Depla daarmee niets verliest. Op dat moment zullen wij bovendien de beschikking hebben over de heroverwegingsrapporten waarin zal worden ingegaan op de alternatieve vormgevingen van de huurtoeslag. Ik kan heel goed begrijpen dat de heer Depla dit alvast wil markeren als voor hem heel erg belangrijk. Het kabinet is daarin een slag voorzichtiger. Daarom ontraad ik het aannemen van deze motie.

Ik meen hiermee te zijn ingegaan op alle opmerkingen van de heer Depla, in ieder geval over de onderwerpen die nu nog bespreking verdienen.

De heer Fritsma heeft een motie ingediend over de afschaffing van de wijkenaanpak. Ik wil eerst even een dreigend misverstand uit de wereld helpen. Ik weet niet zeker of dit misverstand bestaat, maar een dreigend misverstand is er in ieder geval. Ik heb de heer Fritsma in interruptiedebatten met zijn collegae een paar keer horen zeggen dat de minister zelf toegeeft dat de achterstanden groot blijven. Dat is inderdaad een tekst die ik heb gebruikt. Maar let even op. Wat ik bedoel is dit: wij zijn nu twee jaar onderweg met de wijkaanpak, of eigenlijk pas één echt jaar, en op dit moment, anno nu, zijn er nog steeds grote achterstanden, die overigens, gelukkig, langzaam maar zeker teruglopen. Ik zeg echter niet dat het niet werkt en dat die achterstanden zullen blijven. Sterker nog, ik heb gezegd dat wij met zijn allen, als wij goed ons best blijven doen en volhouden, binnen acht tot tien jaar, gerekend vanaf de start, dit allemaal hebben opgelost. Dat wil zeggen dat wij dan de 40 wijken, en later ook de rest, naar het gemiddelde van Nederland hebben gehaald. Geen misverstand dus. Ik wil nuchter praten over de stand van de ontwikkeling; dan zeggen wij dat er nu nog steeds grote achterstanden zijn. Ik ben er echter optimistisch over dat wij acht of tien jaar na de start die achterstanden hebben weggewerkt.

Daarmee zeg ik eigenlijk ook al wat ik van de motie vind; en ik heb dat al gezegd. Met alle respect voor de heer Fritsma: ik zou het een ongelooflijk slechte zaak vinden als de wijkaanpak zou moeten worden gestopt. Ik weet dat de heer Fritsma in welwillende overweging neemt om met mij mee te gaan. Het volgende zal ik proberen zo te zeggen dat hij het met mij eens kan zijn; nu leg ik de lat wat hoog. Mijnheer Fritsma, probeer om u met behoud van uw standpunten over immigratie en islamisering open te stellen voor de gedachte dat het wel werkt. De heer Depla wees al naar De Kruiskamp, waar bewoners zelf zeggen dat de overlast met 25% is afgenomen. U hebt vandaag twee keer gesproken over een kennelijk heel vervelend incident met de staatcoaches dat vandaag in Utrecht is voorgevallen. Dat wist ik nog niet. Wat ik uit Utrecht wel weet, is dat er 12% minder overlast is en dat die 12% vooral wordt toegerekend aan het verschijnsel van de straatcoaches. Laten wij dus proberen om zo genuanceerd mogelijk te kijken naar wat de feiten zijn. Ik probeer open te staan voor wat u zegt over massa-immigratie, integratie en andere zaken. Probeert u dan open te staan voor wat er gebeurt met het wonen, wat er gebeurt met werk, wat er gebeurt met de werkloosheid, met de armoede, met de schoolresultaten enzovoorts. Dat zijn allemaal dingen die niet noodzakelijk met integratie te maken hebben. Ik ontraad de motie in ieder geval op de sterkst mogelijke manier waarop een motie ontraden kan worden. Maar ik zou u willen vragen: breng ons niet in die discussie. Ga daadwerkelijk met mij mee en houd mij scherp vanuit uw zorgen.

De heer **Fritsma** (PVV): Nog één puntje hierover. De minister heeft onder andere in zijn inleiding aangegeven dat de wijkaanpak staat of valt met solidariteit. De solidariteit moet van twee kanten komen. In dat licht kan de minister zelf zo veel meer doen. Wij hebben het bijvoorbeeld vaak gehad over mensen die niet inburgeren of zelfs niet willen inburgeren. Deze mensen tonen zich niet echt solidair met de Nederlandse samenleving. De PVV zegt: dan moet je gewoon de verblijfsvergunning afpakken. Die mensen zijn net in Nederland. Zij zijn inburgeringsplichtig.

De **voorzitter**: Mijnheer Fritsma, wij zijn nu bezig met de moties. U gaat het debat opnieuw openen. Het is kwart over elf. Normaliter behoort de vergadering om 23.00 uur te eindigen. Ik wil u echt verzoeken om uw interruptie op de motie te richten. Het hele debat zal ongetwijfeld in november nog worden gevoerd. Ik wil de minister verzoeken om in zijn reactie op de motie te proberen zo kort mogelijk te zijn.

Minister **Van der Laan**: Daarom zal ik nu enkel dit zeggen. Ik heb geprobeerd om genuanceerd te zeggen dat ik van sommige nieuwe Nederlanders betrokkenheid mis, van te veel nieuwe Nederlanders betrokkenheid mis. Dat brengt mij meteen in discussie met bijvoorbeeld

mevrouw Van Gent; daarop zal ik zo ingaan. Ga er niet mee aan de haal, zo mag ik de heer Fritsma wel vragen, dat ik die opmerking maak en dat ik mij op dat gladde ijs durf te begeven. Dat is het enige wat ik hem vraag.

Motie 7 van de heer Fritsma gaat over de overdrachtsbelasting.

De **voorzitter**: De motie op stuk nr. 20.

Minister **Van der Laan**: Ik moet de heer Fritsma verwijzen naar het Belastingplan. Ik ontraad deze motie. Dat heb ik in eerdere debatten ook gedaan. Het kost allemachtig veel geld, en het is totaal niet gezegd dat het helpt om de overdrachtsbelasting te halveren. Daarbij wil ik nog een keer zeggen dat het kabinet heel veel doet aan het bestrijden van de woningcrisis. Eén laatste zin daarover. De deskundigen zeggen: het is nu wachten op het laatste stukje prijsstijging dat de echte oplossing moet brengen en waardoor de markt weer in evenwicht komt.

Over de opmerkingen van mevrouw Ortega heb ik nog dit te zeggen: natuurlijk gaat het niet alleen over Almere. Ik hoop dat er geen stuk in mijn naam de deur is uitgegaan waarin zo'n suggestie gedaan zou worden. De Noordvleugel is namelijk wel heel wat groter. Bovendien is er niet alleen de Noordvleugel. Er is ook de stad Groningen, die je een groeigebied kunt noemen. Er is de Stadsregio Arnhem Nijmegen. Er is Eindhoven. Ik ben het helemaal met de mevrouw Ortega eens.

Mevrouw Ortega heeft een motie ingediend over de huurtoeslag voor de grote gezinnen. Ik wil haar een toezegging doen. Ik meen dat zij daar zelf ook al op hintte. Er kan een nadere analyse gemaakt worden, samen met de corporaties en de gemeenten, over wat er precies aan de hand is, welke varianten er bestaan en waarmee je het probleem dat door Aedes en de Woonbond op tafel is gelegd adequaat kunt oplossen. Ik verzoek mevrouw Ortega daarom om nu niet vast te leggen dat ik met een oplossing kom. Dat maken we afhankelijk van de analyse die we tijdens het overleg zullen maken. Mag ik mevrouw Ortega dus verzoeken om haar motie aan te houden? Dat lijkt op wat ik de heer Jansen heb verzocht. Mevrouw Ortega vraagt mij wellicht wanneer ik het gesprek ga voeren. Volgens mij moet ik bij het overleg ongeveer dezelfde gesprekspartners uitnodigen als bij het gesprek over het onderwerp van de heer Jansen. Ik doe dezelfde toezegging: ik kom er voor de kerst op terug.

Mevrouw **Ortega-Martijn** (ChristenUnie): Dan houd ik de motie aan tot aan het kerstreces.

De **voorzitter**: Op verzoek van mevrouw Ortega-Martijn stel ik voor, haar motie (32123-XVIII, nr. 21) van de agenda af te voeren.

Daartoe wordt besloten.

Minister **Van der Laan**: Tot slot kom ik toe aan de beantwoording van de vragen van mevrouw Van Gent. Ik maak twee opmerkingen. Daarna bespreek ik de motie.

Mevrouw Van Gent verbond mijn opmerking, die ikzelf met de nodige geëxpliciteerde aarzeling hier op tafel heb gelegd, met de begrippen "losse flodder" en "knuppel in het hoenderhok". Misschien is de opmerking een knuppel in het hoenderhok, maar zij is geen losse flodder. Ik kan op dit moment niet anders zeggen dan dat mijn opmerking gebaseerd is op wat ik tijdens de 36 wijkbezoeken zelf heb meegemaakt. Ik hoop dat mevrouw Van Gent mij het vertrouwen wil geven dat ik geen losse flodders wil afschieten bij een zo gevoelig onderwerp. Als zij dat vertrouwen geeft, verzoek ik haar om dat soort woorden er ook niet aan te verbinden, net zo goed als ik probeer om er een zo zuiver mogelijke discussie over te voeren.

Ik zeg toe dat we over het onderwerp fundering serieus gaan praten bij de bespreking van het grotestedenbeleid. Ik wil er heel openhartig in zijn. Zodra het probleem van paalrot aan de orde komt, zijn er op VROM zo'n 4000 ambtenaren – dat zijn ze namelijk allemaal – die zeggen dat dit onderwerp niet bij de verantwoordelijkheid van het Rijk past, maar dat dit op lokaal niveau geregeld moet worden, primair door de eigenaar. Dat heeft mevrouw Van Gent ook kunnen lezen in de beantwoording. Er is geen enkel licht tussen mij en mijn ambtenaren, maar ik begrijp dat mevrouw Van Gent ervoor opkomt. In steden als Gouda en Zaanstad is dit een groot probleem. Daarvan wil ik niet wegkijken, zonder overigens de verantwoordelijkheid naar het Rijk toe te halen. We gaan daar dus serieus over praten bij de bespreking van het grotestedenbeleid.

De motie van mevrouw Van Gent gaat over de energiebesparingseisen. Zij wil die opnemen in de Crisis- en herstelwet. Ik wil die wet niet vertragen, maar mevrouw Van Gent kan natuurlijk een amendement indienen. De heer Van der Ham verwees hiernaar. Ik werk hard aan dit soort zaken, zoals de energiebesparingseisen. Energiebesparing is misschien mijn fort niet, maar ik ben wel een lerend wezen en luister goed. Ik ontraad de motie dus. Maar deze is in zekere zin ook overbodig. We hebben samen afgesproken dat we een onderzoek gaan doen naar de aanscherping en de vormgeving van de energiebesparingseisen. Begin volgend jaar wordt dit onderzoek uitgevoerd. Dan krijgen we nog een tweede kans, als mevrouw Van Gent geen amendement indient. Ik ontraad dus de motie.

Mevrouw **Van Gent** (GroenLinks): Ik vond het heel opmerkelijk dat de minister in de schriftelijke beantwoording aangaf dat de markt tijd nodig heeft, terwijl diezelfde markt bij de hoorzitting ter zake van de Crisis- en herstelwet juist om deze normen heeft gevraagd. Ik heb dat ook geformuleerd in mijn motie. Het zou wel helpen, ook bij de verdere bespreking van de Crisis- en herstelwet, als de minister mijn motie niet ontraadt, maar een wat positievere opmerking maakt over het belang van het zo snel mogelijk opnemen van een aantal normen voor duurzaamheid en voor werkgelegenheid.

Minister **Van der Laan**: Ik moet mijzelf geweld aandoen, maar ik zal mevrouw Van Gent niet tegemoet komen. Ik vind echt dat wij het onderzoek moeten afwachten. Daarna kunnen we dit soort knopen doorhakken. Daarbij neem ik goede nota van wat mevrouw Van Gent zegt. Ik kan ook onderschrijven dat dat waar is. De markt, of ten minste een deel van de markt, wil het zelf ook. Dat ligt echter net een slag genuanceerder dan zij nu zegt. Daarom houd ik liever vast aan het onderzoek.

Mevrouw **Van Gent** (GroenLinks): Ik handhaaf vooralsnog mijn motie. Ik maak nog een opmerking over de "losse flodder". Ik heb daarmee bedoeld dat ik vind dat

de minister alles kan aankaarten. Dat vind ik goed, ook als het gaat om dit soort punten. De minister brengt het nu hier op. Hij komt er nog op terug in zijn brief over het integratiebeleid en het stopzetten van migratieregelingen. Ik hoop dat hij het dan helder onderbouwt en kan aangeven dat als mensen, vaak van de eerste generatie, investeren in huizen in landen van herkomst, dit niet hoeft te betekenen dat ze zich afzijdig houden van de wijk waarin ze leven in Nederland.

Minister **Van der Laan**: Ik ben het eens met mevrouw Van Gent. Zij krijgt een brief met de, wat mij betreft, genuanceerdere, iets nadere onderbouwing van het gevoel dat ik hier durfde te delen. Dat heb ik toegezegd.

Mevrouw **Van der Burg** (VVD): Ik heb nog twee punten. Dat is allereerst het tijdig betalen. Het ministerie heeft daar vorderingen in gemaakt. Ik had gehoopt op de toezegging voor de ondernemers die dit raakt dat het percentage voor sinterklaas op vrijwel 100 zou liggen. Is dat mogelijk? Het tweede punt betreft een reactie op mijn twee amendementen.

Minister **Van der Laan**: Dat heb ik verzuimd. Wat betreft de toezegging om voor de kerst te betalen, moet ik zeggen dat ik betwijfel of het voor de kerst in orde is.

De **voorzitter**: Volgens mij vroeg mevrouw Van der Burg of het voor sinterklaas in orde kon zijn.

Minister **Van der Laan**: O, ik dacht dat zij zei "voor de kerst".

De **voorzitter**: Nee, voor sinterklaas.

Minister **Van der Laan**: Dat zijn Angelsaksische invloeden. Ik wil mevrouw Van der Burg toezeggen dat we alles op alles zetten om dat te proberen. Het is, terecht, een vast nummer van haar. De overheid moet op tijd zijn rekeningen betalen. Dat is normaal 30 dagen. Voor sinterklaas zou het moeten kunnen. Zo wil ik het zeggen.

De twee amendementen was ik vergeten. Ik denk dat het late uur en de geachte heer Floyd mij parten spelen. Mevrouw Van der Burg kan eigenlijk zelf wel verzinnen dat ik de beide amendementen ontraad.

Ik begin met het amendement op stuk nr. 12. De betaalbaarheid van het wonen is het best gediend met het niet verhogen van de eigen bijdrage in 2010.

Ook het amendement op stuk nr. 13 ontraad ik. Vanuit de huidige huurprijs- en huurtoeslagregelgeving is een stijging van de huurtoeslaguitgave een onvermijdbaar gevolg van het treffen van energiebesparende maatregelen. Die aanpassing van de huurtoeslagregelgeving, waardoor een huurstijging door energiebesparende maatregelen buiten beschouwing blijft voor het vaststellen van de huurtoeslagberekening, is vanuit het oogpunt van uitvoerbaarheid van de huurtoeslag onhaalbaar. Ook is op individueel niveau niet te garanderen dat huurverhoging dan toereikend wordt gecompenseerd door lagere energielasten. Ik zeg nog even huiselijk wat dit betekent, want dit is natuurlijk keurig jargon. We doen iets heel goeds met die energiebesparende maatregelen. We hoeven niet direct alle consequenties van goede dingen die we doen, ook allemaal meteen weer op te lossen.

Mevrouw **Van der Burg** (VVD): Mijn vraag over de goede energiebesparingsmaatregelen is de volgende. Er zijn nu gewoon al maatregelen die zich direct terugbetalen. Waarom vraagt u ondernemers die dit soort maatregelen nemen geen garantie dat het ook wat oplevert in de energierekening? Dan zet je er echt druk op en kun je wel de huurtoeslag compenseren, ook op individueel niveau. Ik vraag dus gewoon om een wat stringentere aanpak en niet van: we gaan wat maatregelen nemen en vervolgens weten we de effecten niet.

Minister **Van der Laan**: Er zijn twee dingen waarmee ik mevrouw Van der Burg hoop kan geven. Het eerste is het energielabel. Dat heeft de werking die zij beoogt. Dan kun je dit soort dingen heel gemakkelijk uitrekenen. Het tweede is: in het convenant dat ik met Aedes heb gesloten over die 200.000 huizen, gerelateerd ook aan de energie-investeringsaftrek, is nu juist een van de voorwaarden dat het moet leiden tot lagere woonlasten. Dat moet ook aannemelijk gemaakt worden. Ik vergeet bijna het derde ding. In de Crisis- en herstelwet is een van de dingen die wij hebben ingebracht dat het instemmingsvereiste niet geldt als de lagere woonlasten aannemelijk gemaakt wordt, als voldaan is aan de voorwaarden en de isolatie binnen drie weken achter de rug is voor de bewoner. Ik zit op haar lijn wat het leveren van die verlaging betreft. Wat zij zegt heeft zelfs de toekomst, want wij betalen steeds meer energielasten in relatie tot de huur of de hypotheekrente. Wat zij zegt wordt steeds belangrijker, maar het is niet per se voor iedere maatregel nodig.

Mevrouw **Van der Burg** (VVD): Ik hoor het antwoord van de minister goed. Ik handhaaf het amendement toch. Kan de minister in elk geval de toezegging doen dat hij erover nadenkt hoe dit in de toekomst wel verrekend kan worden? Als wij energiebesparing zo belangrijk vinden, kan het toch niet zo zijn dat het vervolgens niet – of wel? – verrekend wordt met de huurtoeslag? U begrijpt wat ik bedoel.

Minister **Van der Laan**: Ik begrijp precies wat u bedoelt.

Mevrouw **Van der Burg** (VVD): Het is een beetje laat.

Minister **Van der Laan**: Mede omdat het laat is, zeg ik u dat toe.

De **voorzitter**: Dat is nog eens een ruimhartigheid!

De algemene beraadslaging wordt gesloten.

De **voorzitter**: Over de moties wordt aanstaande dinsdag gestemd en over de begroting zelf voor het kerstreces.

Sluiting 23.28 uur